

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

2003 NOVEMBER
LISTOPAD

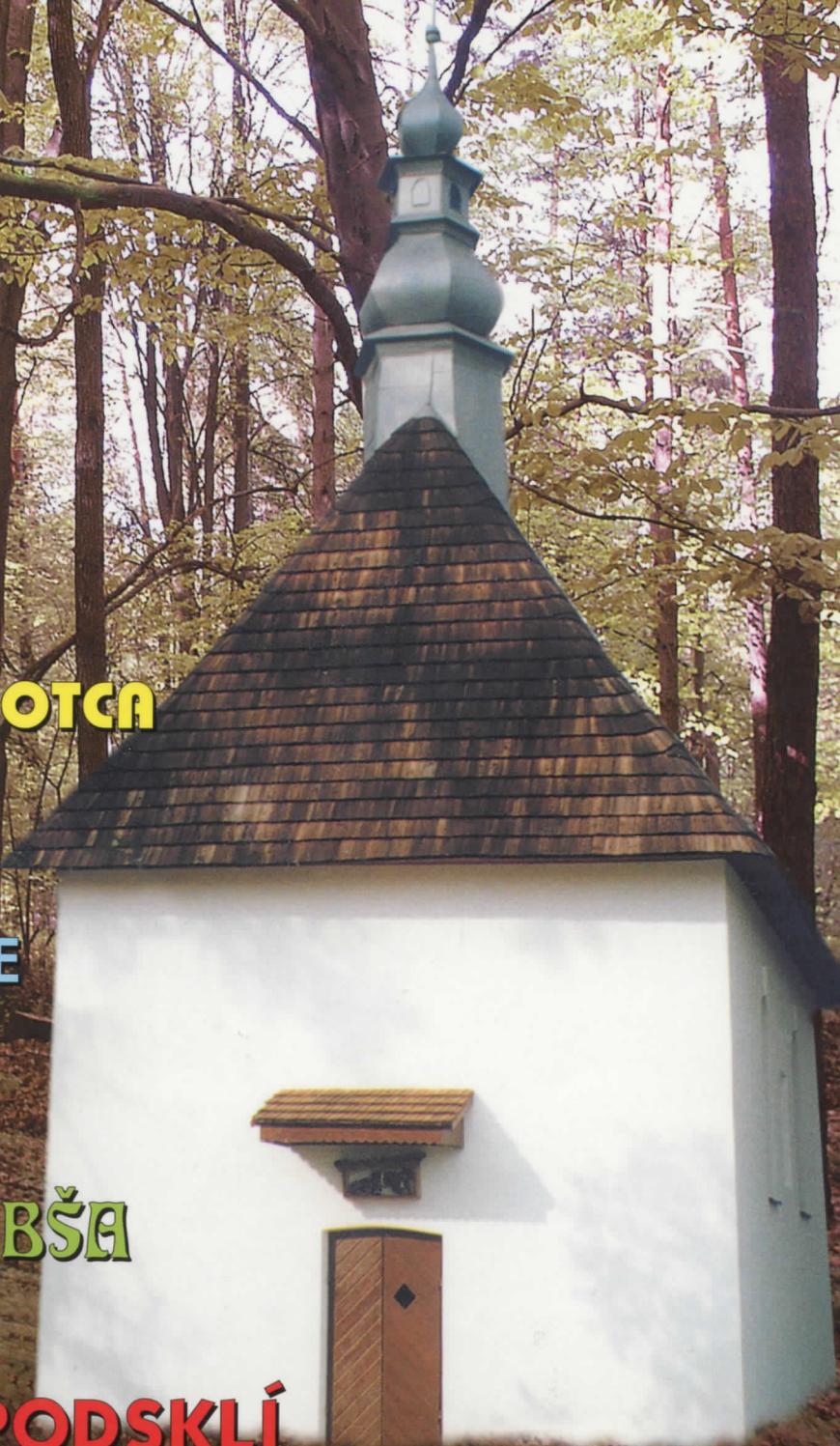
Č. 11 (545)
CENA 2.20 ZŁ

• **STRIEBORNÝ
PONTIFIKÁT SV. OTCA**

• **PRUÝ KRÔČIK
K SLOVENČINE**

• **POZNÁMKY
K DĽEZINÁM TRIBŠA**

• **2 JUBILEÁ V PODSKLÍ**

Obec Podsklie na Orave oslavila pred niekoľkými týždňami dve významné jubileá - 200. výročie založenia farnosti a 100. výročie konsekrácie miestneho kostola sv. Rozálie. Pri tejto príležitosti navštívil obec krakovský metropolita, kardinál Franciszek Macharski, ktorý celebroval slávnostnú sv. omšu. Na našom zábere odovzdávanie obetných darov. Podrobnejšie o tomto podujatí píšeme na str. 20-21

Foto: P. Kollárik

V ČÍSLE:

Prvý krôčik k slovenčine	4-5	Jubileum farnosti a kostola v Podsklí	20-21
Dobrý Slovák	5-6	Povedka na voľnú chvíľu	22-23
Americká rada Fridmana	7	Biskup Jan Szkodoń v Brodzanoch	24
Dedinka v údolí	8-9	Čitatelia – redakcia	26-28
100 rokov nižnolapšanskej dychovky	10-11	Poľnohospodárstvo	29
Poznámky k dejinám Tribša	12-14	Mladým – mladším – najmladším	30-31
Zo stretnutia so Sv. otcom v Rožňave	14	Šport a hudba	32
Čestný doktorát pre J.E. J. Ch. Korca	15	Učíme sa pliesť	33
Irena a Vendelín Omylákovci	16-17	Naša poradňa	34-35
Alchemicus – grafické reflexie	17-18	Psychozábava – humor	36-37
Horčičné zrnko...	19	Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31 150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.. 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

**Czasopismo zostało wydane przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury**

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Agáta Klukošovská

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačíková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał,

I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego

lub bezpośrednio wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc 2,20 zł, półrocznie 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstuów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

NA OBÁLKE: zrenovovaný kostolík sv. Márie Magdalény v Novej Belej. Foto: A. Klukošovská.

Návrh obálky: E. Koziołová

STRIEBORNÝ PONTIFIKÁT PÁPEŽA JÁNA PAVLA II.

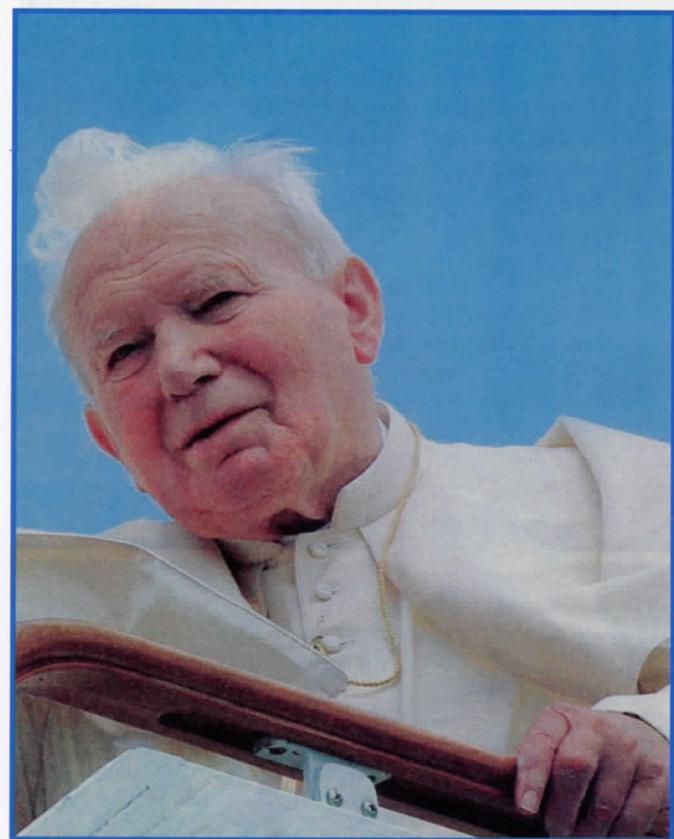
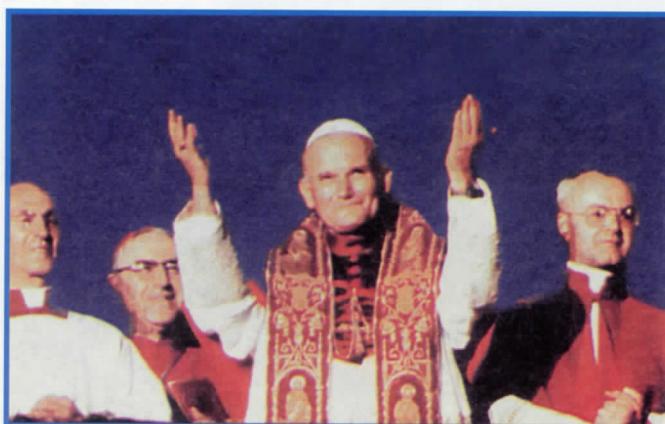
Pred 25 rokmi, po smrti pápeža Jána Pavla I., bol na konkláve vo Vatikáne zvolený za nového pápeža poľský kardinál, krakovský metropolita Karol Wojtyła (nar. 18.5.1920 vo Wadowiciach). Bolo to 16. októbra 1978.

Ked' sa nad Sixtínskou kaplnkou objavil biely dym, z úst vyše 200 tisíc pútnikov čakajúcich na Námestí sv. Petra na výsledok konkláve sa ozval radostný výkrik. Bola práve 18.18 hod. Ked' o 25 min. neskôr prvý kardinál diacon Pericle Felici z balkóna Baziliky sv. Petra oznámil, že 264. pápežom sa stal Poliak, kardinál Karol Wojtyła, medzi tisícami zhromaždených nastalo v prvom momente hrobové ticho. Akoby aj nie, ved' za posledných 455 rokov konkláve volilo za pápežov len Talianov, a tu zrazu niekto iný, navyše Slovan zo strednej Európy. O 19.20 hod. sa pápež ukázal veriacim. *Nech je pochválený Pán Ježiš Kristus* – pozdravil zhromaždených po taliansky. Aj ked' si niektorí možno všimli v pozdrave cudzí prízvuk, čoskoro na Námestí sv. Petra zaburácal dlhotrvajúci búlivý potlesk na počesť nového pápeža, ktorý si zvolil meno Ján Pavol II.

Počiatočná nedôvera voči novozvolenému Sv. otcovi sa rýchlo vytratila. Od začiatku prekvapoval svojou bezprostrednosťou, slobodným vystupovaním a osobným čarom. Uplne zmenil doterajší obraz hlavy katolíckej Cirkvi. Už niekoľko dní po konkláve povedal: - *Chcem sa stretnúť so všetkými. Chcem sa dostat' ku každému, kto sa modlí, tam, kde sa modlí. Chcel by som prekročiť prah každého domu...* Tieto slová začal čoskoro realizovať. O tri mesiace neskôr sa vydal na prvú túrku do Mexika. Potom nasledovali ďalšie.

Odtedy uplynulo 25 rokov tohto neobvyklého pontifikátu. Za toto obdobie, ako žiadaj z doterajších pápežov, uskutočnil až 102 túre do 132 štátov, beatifikoval 1315 osôb a spôsobil, že sa zdvojnásobil počet štátov, s ktorými Vatikán udržiava diplomatické styky. Ján Pavol II. si počas spomínaných túri, a nielen počas nich, rýchlo získaval všeobecné uznanie i lásku kresťanov a úctu

Pápež na balkóne Baziliky sv. Petra hned po zvolení

Sv. otec Ján Pavol II.

neveriacich na celom svete. Stal sa veľkou morálou autoritou. Tažko by bolo vyrátať všetky jeho zásluhy, preto aspoň spomeňme jeho úsilie o reorganizáciu Cirkvi a ekumenizáciu kresťanského sveta, jeho neohrozené vystupovanie proti všetkým ozbrojeným konfliktom na celom svete a proti spoločenskej nespravodlivosti, jeho nekompromisný postoj na obranu počatého života... Má skrátka veľký vplyv na dianie vo svete. Iste aj vďaka nemu nastal pád komunizmu v strednej Európe. Z množstva významných pápežských dokumentov, ktoré vydal počas svojho pontifikátu, nás zvlášť teší najmä jeho posolstvo *O úcte k menšinám* z roku 1988, v ktorom o.i. zdôrazňuje právo národnostných menšíň na bohoslužby vo svojich materinských jazykoch, čo sa, ziaľ, u nás ešte plne nerealizuje.

Poznamenajme ešte, že Sv. otec má priam železnú vôľu a dôsledne realizuje svoje zámery. Preto sa napriek zhoršujúcemu zdraviu nevzdáva svojej vízie pontifikátu. Svojho času povedal: - *Staroba nie je ani posledným slovom, ani posledným obdobím života. Treba trvať v prvej linii, hoci starnutie tela a ducha je cititelné, hoci trápi choroba a utrpenie...* Pokročilý vek, atentát, sedem operácií a ľažká choroba neprinútili Sv. otca vzdať sa práce. Nie div, že aj počas poslednej, 102. túry na Slovensko plne zrealizoval plánovaný program pobytu.

Aj my želáme Sv. Otcovi mnoho zdravia a Božieho požehnania v jeho ďalšej, kiežby čo najdlhšej, činnosti na Petrovom stolci.

JÁN ŠPERNOGA

Krempaškí prváci čítajú báseň...

Slovenčina moja, krásne ty zvuky máš... – takto o slovenčine píše Štefan Moravčík vo svojej básni *Slovenčina moja*. Vedia o tom aj naši starší školáci, kým tí mladší sa to ešte len dozvedia. Budú mať k tomu príležitosť na hodinách slovenčiny. Do styku so slovenčinou sa viaceré deti dostanú už v rannom detstve, buďto v rodine, kostole alebo médiách. Od svojich starých rodičov často počujú slovenské pesničky, riekanke a rozprávky, ktoré si sami zapamätali ešte zo školských lavíc a chcú to naučiť svoje vnúčence. Je to tak tiež dôležitý zdroj poznania jazyka. Škola ich neskôr zasväti do tajov pravopisu, gramatiky a literatúry. Išli sme sa teda pozrieť, ako si osvojujú poznatky zo slovenčiny naši najmenší žiaci z tzv. nultej triedy, ktorí navštievajú hodiny slovenčiny v krempaškej základnej škole. Sú to, žiaľ, len dve usmievavé dievčatká a jeden chlapček, ktorí tak trochu nedôverčivo pozerajú na cudzích ľudí v triede. Ani sa im nečudujeme, veď len odnedávna chodia do školy, v ktorej si musia zvyknúť na mnohé nové veci, napr. život v kolektíve, na prísny školský režim, krátke prestávky, na to, ako majú reagovať na pokyny učiteľa atď. Keďže sú len traja, učia sa spolu s prvákmi, ktorí im pomáhajú, keď nevedia, čo majú urobiť. Počas nazej

... a spolu s predškolákmami na hodine slovenčiny

návštevy sa žiaci nultého ročníka učili názvy ovocia, ba zaspievali si aj pesničku. Vždy na začiatku vyučovania sa pekne pomodlia *Anjeličku môj strážničku...* Okrem toho sa už vedia pekne pozdraviť, podákať, vypýtať sa na záchod, rozlišiť základné farby a niečo aj zaspievať. Postupne sa naučia všetkému.

Opýtali sme sa ich, ako sa im v škole páči. Odpovedali súhlasne, že sa im veľmi páči, pretože majú nových kamarátov, kamarátky, učia sa zaujímavé hry, pesničky a riekanke. Môžu

sa hrať s rôznymi hračkami, veľa kreslia a maľujú. Majú veľkú triedu, v ktorej na stenách visia ich maľby, sú v nej

PRVÝ KRÔČIK K SLOVENČINE

tiež poličky, kde majú odložené svoje veci a ich „sprievodkyňou“ na ceste k novým písmenkám a čísliciam je učiteľka, ktorá je milá a príjemná. Okrem toho majú televízor a video, na ktorom si pozerajú rozprávky. Je to pre malých žiačikov veľmi zaujímavý svet. Všetci podčiarkovali, že v škole sa cítia lepšie ako doma, pretože majú pestrejšie zorganizovaný čas a poznávajú stále niečo nové. Pochválili sa tiež, akú majú peknú učebnicu slovenčiny, ktorá sa volá *Zlatá brána*. Sú v nej rôzne obrázky, koré si maľujú a učia sa ich pomenovať v slovenčine.

... a počas hry

Hodiny slovenského jazyka majú trikrát do týždňa. Vyučuje ich krajanka Žofia Chalupková, ktorá je s malými žiakmi spokojná. – Postupne si zvyknú na vyučovanie a slovenčinu si osvoja. Najdôležitejšie je, aby si zvykli na školský režim a vedenia sa sústredit' na hodine.

Z Krempáča sme sa pobrali do Novej Belej, kde nultý ročník Základnej školy č. 2 so slovenským vyučovacím jazykom navštievujú tento rok siedmi žiaci. Je to šesť usmievaravých dievčatiek a jeden chlapček. Ich učiteľkou je Anna Majerčáková. Len čo sme vstúpili do triedy, pekne nás pozdravili a rozprávali o tom, čo sa doteraz naučili. Ukázali svoje práce, samozrejme oznámkované, ktoré majú vyvesené na nástenke. Pochválili sa, že práve teraz sa učia základným pravidlám cestnej premávky a z farebného papiera robia svetelné semafory. Kedže boli veľmi zhvorčiví, zdôverili sa nám, že ich učiteľka naučila aj spievať a hned aj zaspievali pesničku *Maličká som...* Kedž skončili spievať, rozhodli sa ukázať nám svoje hračky, s ktorými sa dennodenne hrávajú. Každý si zobrajal do ruky hračky, ktoré sa mu najviac páčia. Boli to pestrofarebné bábiky, stavebnice, skladačky, autá a ďalšie, ktorých majú v triede skutočne veľa. Tešia sa tiež novým taškám, peračníkom, ceruzkám a pestrofarebným pastelkám, ktoré si rozložili na laviciach. Neobišlo sa ani bez toho, aby sme si neprezreli ich učebnicu *Zlatú bránu* od Márie Surmovej, v ktorej je množstvo pestrofarebných obrázkov. Každý žiačik má svoju poličku, kde si odkladá všetky školské potreby, aby ich nenosil domov.

- Prostredníctvom hier, piesní a rozprávok si žiaci krok po kroku osvojujú základné poznatky zo slovenčiny. Väčšinu času na hodinách venujeme zatiaľ hrám, pri ktorých sa učia základné pozdravy, ako napr. dobrý deň, dovidenia, ahoj. Veľa kreslia a maľujú, aby si osvojili manuálne návyky, ako napr. písanie ceruzkou, pastelkou, strihanie nožnicami, - hovorí A. Majerčáková. - Učebnica je dobrá, ale zišla by sa k nej aj cvičebnica, kde by boli viaceré cvičenia v písani, počítaní.

Okrem novobelianskej školy, kde sa žiaci učia po slovensky celý týždeň, na ostatných školách majú len tri vyučovacie hodiny. Základnú školu č. 2 v Novej Belej navštievuje spolu tridsaťdeväť žiakov v šiestich ročníkoch a nultej triede. V Krempachoch hodiny slovenčiny navštievuje na základnej škole päťdesaťšesť žiakov a v gymnáziu tridsaťjeden žiakov.

V poslednom období počet žiakov navštievujúcich hodiny slovenčiny na spišských školách trochu klesol. Veľa tomu smere záleží na rodičoch, či pošlú dieťa na vyučovanie slovenčiny alebo nie. Mali by si uvedomiť, že možnosť naučiť sa jazyk zadarmo je dnes neoceniteľná. Okrem toho blízkosť štátnej hranice so Slovenskom umožňuje využiť znalosti slovenčiny v praxi.

Malých žiakov láka všetko, čo je nové a zaujímavé. preto sa im ani nečudujeme, vedť sa dostali do nového prostredia, v ktorom je zaujímavosťí naozaj veľa. Určite im starší žiaci závidia toľký elán a potešenie zo školskej dochádzky. Oni už dávno zabudli na prvé kroky k školskej bráne a dochádzku berú ako povinnosť, niekedy aj ťažkú. Dúfajme, že sa našim predškolákom bude škola páčiť aj po niekoľkoročnej dochádzke. Želáme im veľa radosti a úspechov v ich školskom snažení.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Krajan Jozef Turvoň

DOBRÝ SLOVÁK

Nevysoká, štíhla postava, milá tvár, úprimné oči a pre každého dobré slovo a pomoc. Slovo je o krajanovi Jozefovi TURVOŇOM z Podvlnka, ktorý sa nedávno dožil osemdesiatich rokov. Prednedávnom sme ho navštívili a požiadali, aby sa s našimi čitateľmi podelil spomienkami na svoje životné osudy.

Detstvo a mladost'

Jozef Turvoň sa narodil 2. októbra 1923 v Podvlnku v slovenskej plátenickej rodine Štefana a Paulíny (rod. Šimrákovej) Turvoňovcov ako najstarší zo šiestich súrodencov. Má dve sestry - Teréziu a Máriu a troch bratov - Eugena, Jána a Teodora. Detstvo a mladost' strávil u svojich starých rodičov - Jána a Jozefíny (rod. Bonkovej) Šimrákovicov.

- Kedže starí rodičia bývali nedaleko nás, - spomína, - a rodičia boli pomerne chudobní, rozhodli sa ma, ako 4-ročného, dať k nim. Šesť tried základnej školy (pol'skej) som vychodil v rokoch 1929 až 1935. Slovenské národné povedomie pestoval vo mne od malička najmä dedo Šimrák, ktorý počas 1. svetovej vojny slúžil v Rakúsko-uhorskej armáde a bojoval na frontoch v Taliansku a Haliči. Potom bol richtárom v obci (1919 až 1933) a dlhé roky prechovával vzácnu listinu asi 650 občanov, ktorí mali počas plebiscitu v roku 1920 hlasovať za zotrvanie Oravy v Československej republike. Tvrďmi Slovákm boli aj moji rodičia. Otcov otec, dedo Turvoň, pochádzal z Bobrova, takže nie div, že slovenskost' som si v svojom srdci udržal až dodnes.

Vráťme sa však späť k Jozefovým detským rokom a mladosti. Popri dochádzke do školy musel pomáhať aj na hospodárstve, hoci dedko Šimrák mal aj niekoľko slúžiek. Pomerne veľké gazdovstvo, na ktorom chovali 5 i viac

kráv, si vyžadovalo pomoc viacerých pracovitých rúk, takže aj Jozef, už ako osemročný, zakúsil t'ažký chlebík budúceho roľníka. Najskôr pásol kravy, a keď podrástol, začal kosiť, hoci kosu mu dlho nakúval sused, no a pomáhal pri všetkých najť'ažších poľnohospodárskych práciach. Ked' mal 10 rokov, zomrel mu milovaný dedko a on zostal s babkou.

Vojnové roky

Prešlo niekoľko rokov a Jozef vyrástol na statného mládenca. Ked' 1. septembra 1939 vypukla 2. svetová vojna. Podvilk sa spolu s d'alšími oravskými obcami opäť vrátil k Slovensku. Medzi Oravcami vybuchla veľká radosť Nad'alej pracovali na svojich kamenistých políčkach, v kostoloch sa konečne mohli modliť už po slovensky, ich deti chodili do slovenských škôl a slovenská vláda sa o nich starala doslova otcovsky. Dostávali od nej potravinové prídely, nebola nezamestanosť, zmizli krádeže a pod. Hoci nenásytná vojnová mašinéria nad'alej zbierala do svojho „pažeráka“ aj slovenských mládencov, ktorí po narukovaní často odchádzali na front a neraz aj niekoľko rokov nebolo o nich počuť, ľudia sa s tým akosi zmierili. Jozef bol však začiatkom vojny ešte príliš mladý, takže nemusel hned' narukovať Uniformu vojaka slovenskej armády si obliekol až keď dovršil 21 rokov. Bolo to 15. júna 1944, keď ho povolali do vojenského útvaru v Podolinci. Neodchádzalo sa mu však ľahko, ved' dva roky predtým mu zomrela aj babička Jozefína, takže zostal v dome starých rodičov sám.

- Spolu so mnou, - spomína, - rukovalo viacero mojich kamarátov. Bolo nás okolo 50, v tom Alojz Slabý a Jozef Vilček, ktorý neskôr padol na Dukle, Eugen Gribáč, ktorý zahynul v Sučanoch, František Pekarčík, Anton Nedel'ák, ktorý zasa padol v d'alekom Taliansku, Jozef a František Pieronkovci, František Lopúch z Podsrnia a mnoho ďalších. Po krátkom výcviku v Podolinci ma v polovici augusta odvelili do vojenského útvaru v Staréj Ľubovni, kde ma zadeobili do 2. pešej roty, ktorej velil nadporučík Loch.

V priebehu ďalších dní, ktoré vojaci strávili na t'ažkom výcviku, sa dozvedeli, že 29. augusta 1944 vypuklo v Banskej Bystrici povstanie proti Nemcom. Ich radosť však netrvala dlho, keďže o pár dní, presne 3. septembra 1944, prišli Nemci, ktorí vojakov odzbrojili. Jozefa a jeho družov previezli späť do Podolinca, kde sa ocitli v pracovnomtábore.

- V zajatí sme boli dva mesiace, - pokračuje Jozef. - Chodili sme do lesa, vytíňali sme stromy - buky a brezy, ktorých kmene sme rezali na hrubé dosky. Tie sme potom štiepali a mleli na piliny, ktoré Nemci používali na pohon vojenských osobných i nákladných automobilov.

Po dvoch mesiacoch sa našťastie Jozefovi spolu s d'alšími 16 kamarátmi podarilo z tábora ujsť. Bez dlhšieho rozmýšľania sa rozhodli vrátiť domov, čo sa im podarilo asi po dvoch týždňoch. Cesta bola zložitá, najskôr totiž cestoval vlakom, potom išiel peši do Východnej, povo-zom cez brod na Váhu až do Habovky pri Zuberči a na koniec zase peši. Domov došiel 26. októbra 1944.

Manželstvo a rodina

Po niekoľkých mesiacoch, ktoré strávil doma, prišiel front aj na Oravu.

- Nešt'astný pre nás bol 2. január 1945, - spomína, - keď Rusi prišli po otca, ktorý bol členom HSL'S a zobraли ho. Až po dlhom čase sme sa dozvedeli, že ho aj s d'alšími zajatcami odvliekli na Sibír, odkiaľ sa vrátil až 1. októbra 1947, teda dva roky po vojne. Domov prišiel vychudnutý, s omrznutými a povykrúcanými prstami, nevedel rozprávať, nepoznal blízkych. Ďalší polrok teda strávil v nemocnici, kde sa vd'aka lekárovi, ktorý ho asi mesiac dokrmoval zo svojho prídelu, ako-tak vystrábil. Na priek tomu otec chor'lavel až do konca života, ale za záchranu života zostal lekárovi až do konca mimoriadne vd'acný.

Uplynuli ďalšie dva roky, keď sa Jozef rozhadol oženit. Keďže svoju budúcu manželku Bronislavu, rodenu Borovkovú poznal už pred vojnou a aj ona jeho city opätovala, rozhodli sa zobrať.

- Sobášili sme sa 25. júna 1949, - pokračuje, - v kostole sv. Martina v Podvliku. Sobášil nás kňaz Jan Rychlik. Bývali sme v dome po mojich starých rodičoch, kde sa nám po čase narodili štyri deti: dcéry Mária, Angela a Terézia a syn - Štefan.

Mária, ktorá zostala slobodná, žije s otcom. V Podvliku spolu so svojím manželom Władysławom a deťmi býva aj Angela (Bochaczyková). Terézia (Dunajová) s manželom Tadeášom žije vo Veľkej Lipnici a Jozef, ktorý je absolventom licea v Jablonke a pracoval až do dôchodku na Colnom úrade v Novom Targu, býva s manželkou Margitou v Novom Targu.

- Dom, - spomína Jozef, - v ktorom bývam spolu s dcérou, sme si postavili s manželkou v roku 1963. Prežil som s ňou 52 šťastných a spokojných rokov. Žial', predvlni manželka väzne ochorela a 5. júna 2001 zomrela.

Jozef okrem práce na hospodárstve a starostlivosti o rodinu pracoval aj ako stavebný robotník. Vyše desať rokov robil na stavbách po celom Poľsku. Potom v rokoch 1964 až 1979, kedy prešiel do invalidného dôchodku, pracoval v Českej republike. Prvé štyri roky stal činžiaky vo Frýdku-Místku, neskôr v Kopřivnici, kde mimo-chodom stojí fabrika, vyrábajúca svetoznáme nákladné automobily zn. Tatra.

Jozef vo svojom voľnom čase, ktorého ako hovorí, nikdy nemal nazvyš, nezabúdal ani na krajanskú činnosť. Od začiatku je členom nášho Spolku a oddávna aj odberateľom a čitateľom nášho Života. Živo sa zaujíma o krajanské dianie na Orave a Spiši. Hoci by sa už mohol tešiť zo svojich detí a početnej hromádky vnukov (má ich desať), nesedí so založenými rukami. Hoci ho bolia nohy, pomáha na hospodárstve, o ktoré sa, podobne ako o celú domácnosť, stará najmä jeho dcéra Mária. Nezabúda ani na svojich príbuzných, ktorých má v Bobrove na Slovensku, často zájde tiež do Trstenej či Dolného Kubína.

Jozefovi Turvoňovi k jeho osemdesiatke prajeme pevné zdravie, duševnú pohodu a mnoho ďalších šťastných chvíľ v kruhu svojich najbližších.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

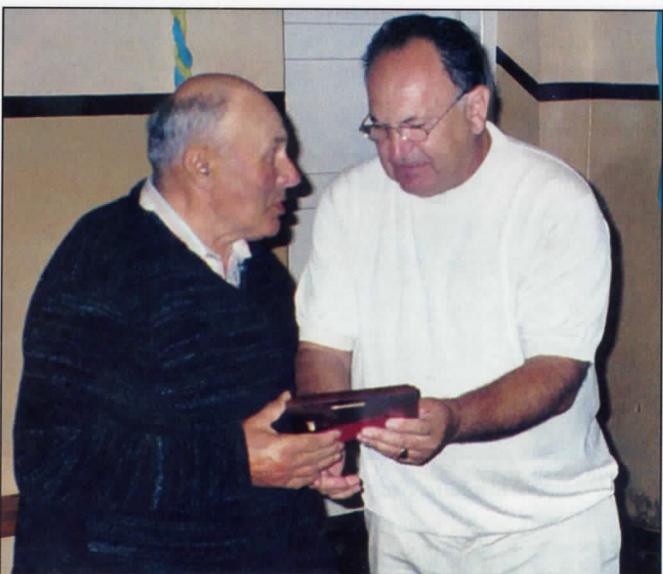
AMERICKÁ RADA FRIDMANA

Ako sme už písali v minulom čísle Života (J. Brinčka: Emigrácia na Spiš), emigráciu spišského a oravského obyvateľstva do Spojených štátov v posledných rokoch významne urýchli rozhodnutie amerického senátu z 25. októbra 1994, podľa ktorého každý, kto mal buď má aspoň jedného z rodičov majúceho americké občianstvo, môže taktiež dostať americké občianstvo a jeho deti majú právo trvalého pobytu v USA. Toto rozhodnutie využili viacerí obyvatelia Fridmana, a myslím, že aj iných obcí. Spôsobilo totiž, že sa začala – možno to tak povedať – masová emigrácia do zámoria. Hovoriac konkrétnie, od roku 1960 sa len z obce Fridman vysťahovalo do Ameriky, najmä do Spojených štátov, okolo 60 rodín. Väčšina z nich sa usadila v štáte New Jersey. Viacerí z fridmanských vysťahovalcov sa v novej vlasti dočkali už vnukov. Na druhej strane sa však už 15 našich rodákov pobralo na večný odpočinok a sú pochovaní na americkej zemi.

Treba podotknúť, že Fridmančania sa po príchode do Spojených štátov usilovali držať spolu. Stretávali sa pomerne často a v prípade potreby sa snažili navzájom si pomáhať. Preto nie div, že sa už v šesdesiatych rokoch začali organizovať a založili takzvanú Americkú radu Fridmania. Jej hlavným cieľom bolo udržiavať stály kontakt s rodným krajom i obcou a podporovať Fridman v realizácii niektorých jeho úloh. Prvým predsedom Rady sa stal Valent Iglar (cestár), kym členmi krajania Jozef Brinčka, (Griglák), Valent Chalupka a Andrej Galik.

Po smrti V. Igla zvolili fridmanskí vysťahovalci nového predsedu - Jozefa Brinčku, ktorý túto funkciu plní dodnes. Do Ameriky vycestoval už dosť dávno, na začiatku šesdesiatych rokov. Je veľmi aktívny a tak nečudo, že popri predsedovaní v Americkej rade Fridmania zastáva medzi krajanmi v New Jersey viacere spoločenské funkcie v rôznych kultúrnych organizáciách.

V lete tohto roka, pri príležitosti 50. výročia vzniku Ľudového športového zväzu (LZS) vo Fridmane, pricestoval zo Spojených štátov na oslavy tohto jubilea aj Jozef Brinčka, bývalý predseda fridmanského LZS. 26. júla usporiadal v hasičskej zbrojnici stretnutie s aktívom obce, ktorého sa o.i. zúčastnili: zástupcovia Cirkevného výboru vo Fridmane František Blachut a Dominik Blachut, člena Gminnej rady v Nižných Lapšoch Józefa Pawliková, fridmanský richtár Ján Novorolský, predsedu Dobrovoľného požiarneho zboru vo Fridmane Jozef Prelich, veliteľ DPZ František Žoładek a člen správy DPZ Jo-

J. Brinčka (zľava) preberá pamätnú plaketu

ze Gonczar a Ľudový športový zväz vo Fridmane zastupoval predseda Wiesław Pawlik. Počas stretnutia predseda Americkej rady Fridmania J. Brinčka oboznámil zhromaždených s činnosťou a členským zložením Rady, v ktorej sú o.i. Myšliviecovci, Jurgovskovci, Jozef Bednar a ďalší. Napr. Martin Pavlík, ako podpredseda Rady, má na starosti kontakt a spoluprácu s mládežou.

Americká rada, ako zdôraznil jej predseda, sa snaží finančne podporovať rôzne podujatia a iniciatívy vo Fridmane. Medzi iným prispela na reštauráciu fridmanského pamiatkového kostola, na nákup potrebného zariadenia pre miestnych požiarnych zbor, dychový orchester a Ľudový športový zväz. Nezabúda ani na zdravotnú starostlivosť, v súvislosti s čím pred dvomi rokmi kúpila pre Zdravotné stredisko vo Fridmane moderný ultrasonograf v hodnote 15 tisíc dolárov, ktorý bol odovzdaný do užívania, ako už Život o tom písal, 6. januára 2002.

Prostriedky na pomoc pre Fridman pochádzajú jednak z peňažných zbierok fridmanských vysťahovalcov, ako aj z rôznych kultúrno-spoločenských podujatí, ako napr. zábavy a pod., ktoré organizujú, a všetky príjmy z týchto podujatí venujú práve na podporu iniciatív fridmanských obyvateľov a nákup spomínaných zariadení. Na organizovaní týchto podujatí sa aktívne podieľajú aj ženy.

Predseda Rady J. Brinčka konštatoval, že pomoc poskytovaná fridmanskými rodákmami v Spojených štátach je v obci viditeľná a je s jej výsledkami veľmi spokojný. Zároveň zdôraznil, že Americká rada Fridmania z New Jersey bude podľa svojich možností nadálej finančne podporovať svoju rodinu obec. Poznamenal tiež, že medzi Fridmančanmi v Amerike sa nás mesačník Život teší veľkej obľube. Zaújmajú ich všetky správy zo Spiša a najmä historické články o minulosti ich rodného kraja a obce, ktoré im pripomínajú ich rodisko a spôsobujú, že sa nadalej cítia Fridmančanmi, aj keď viacerí žijú v Amerike už desiatky rokov.

Účastníci stretnutia. Spredu v strede predseda Americkej Rady Jozef Brinčka

Manželia Šoltýsovci spolu s vnukmi

Pohľad na lapšančanský kostolík

DEDINKA V ÚDOLÍ,

srdce ma zabolí, keď na teba spomínam... – spieva sa v populárnej slovenskej ľudovej pesničke. Skutočne náštevníkom sa iste silnejšie rozbúcha srdce, a možno ich aj zabolí, pri spomienke na túto malebnú dedinku uprostred hôr a prekrásnej prírody, kde našli zdroj oddychu a mohli nabrať mnoho nových duševných i telесných sôl. Každému nadľho utkvie v pamäti tunajšia príroda, pokoj a ticho, v ktorom počur' žblnkotajúci potôčik. Ludia tu žijú zdanivo pokojným životom.

Lapšanka, lebo o nej je reč, má naozaj čo ponúknut' návštevníkom. Ide len o to, aby sa výletník prišiel na tú krásu nielen podívať, ale zostal v obci aj dlhšie. Bude to možné len vedy, keď obec ponúkne ďalšie možnosti trávenia voľného času, čo tu zatiaľ chýba. Síce v poslednom odobí sa niekoľko gázdovstiev začalo zaoberať agroturistikou, ale bez ďalších investícií sa nezaobíd. Napr. mnohí návštevníci by si v zime radi zalyžovali, ale v obci nie je vlek, aj keď podmienky na podnikanie v tomto smere sú tu výborné. Sami obyvatelia obce hovoria, že je potrebné niečo urobiť, aby sa obec stala atraktívnejšia. Zväčšil by sa nielen počet turistov, ale aj obyvatelia obce by získali dodatočný zdroj príjmov a nemuseli odchádzat' za prácou, pretože problém nezamestnanosti je aj v tomto okolí dosť veľký. Mladí ľudia strácajú motiváciu, aby sa vzdelávali, lebo hoci skončia učňovku, strednú školu či vysokú školu, aj tak nemajú prácu. Najčastejšie potom odchádzajú do zahraničia, aby si zarobili. Aj v Lapšanke len čo sa skončia poľné práce, väčšina mužov, ale aj nie-

ktoré ženy, odchádzajú za prácou do vnútrozemia alebo zahraničia. Nie je to milá povinnosť, ale nutnosť, aby prezili.

Z obecného diania

Zašli sme za bývalým richtárom a predsedom dobrovoľného požiarneho zboru krajanom Františkom Šoltýsom, ktorý sa živo zaujíma o problematiku obce. – *Viete, teraz sice z gminného rozpočtu dostávame trochu peňazí, ale nie je to postačujúce. Z týchto prostriedkov sa snažíme opravovať poľné cesty, ktoré si to žiadajú po každej zime. Vždy k tomu prídu ešte nejaké drobné opravy v obci, -* hovorí F. Šoltýs. Dozvedeli sme sa tiež, že nedávno si Lapšančania položili nové dlaždice okolo kostola. Prostriedky na tento účel mali z obecnej rady. Každý obyvateľ Lapšanky odpracoval pár dní v prospech obce. Vďaka tomu majú dnes pekný chodník okolo kostola. Čo sa týka uličného svetla majú ho celkom dobré. Minulý rok pridali ešte pári svetiel, čo zlepšilo viditeľnosť v noci, najmä v zimných mesiacoch, keď sa rýchlejšie stmieva.

Kedže leto bolo veľmi suché, väčšina spišských obcí mala problémy s nedostatom vody. Lapšančania majú spoločný vodovod, ktorý dodáva vodu dvadsiatim gázdovstvám. – *U nás voda zatiaľ nechýbala, ale chceli by sme sa proti tomu poistíť, preto plánujeme stavbu vodnej nádrže z iného prameňa, ktorý sa nachádza na území*

Malebné zákutie v Lapšanke

V súvislosti s tým sa Americká rada Fridmana rozhodla udeliť autorovi týchto článkov Jánovi Brinčkovi pamätnú plaketu, na ktorej je nápis: *Jánovi Brinčkovi, so srdečným blahoželaním a podakovaním za publikovanie dejín nášho rodného kraja, venuje Americká rada Fridmana. Podobnú plaketu s príaniom ďalších úspechov udelila Rada aj fridmanskému richtárovi Jánovi Novorolskému za jeho dobrú prácu a zásluhy pre rozvoj obce.*

JÁN ŠPERNOGA

(podľa rozprávania J. Brinčku)

*Kaplnka pred vchodom do Lapšanky**Dedinka v údolí...*

štátnych lesov. Zatial je to len plán, ktorý by sme chceli v budúcnosti realizovať. Priviedli by sme vodu aj do školy a požiarnej zbrojnice. Pred dvoma rokmi sme urobili obecnú nádrž z prameňa pod Pavlíkmi, a vtedy sme vybudovali v našej obci aj protipožiarne nádrže, z ktorých sa v prípade požiaru dá čerpať voda.

Bude nám lepšie?

Častou tému rozhovorov je v poslednom období Európska únia a najmä to, ako sa naši roľníci budú v nej mať. Zatial je viac otázok, ako odpovedí. Na jednej strane sú to lákavé sľuby, že dostanú príplatky, a na druhej zasa neistota kvôli podmienkam, ktoré budú musieť splniť, aby slúbenú pomoc získali. Ostáva len čakať na to, čo budúcnosť prinesie, pretože až vtedy sa presvedčíme či sľuby boli opodstatnené. Z roka na rok klesá počet gazdovstiev na Spiši, keďže polnohospodárstvo je nerentabilné. Ani Lapšanka v tomto smere nie je výnimkou. Viacerí gazdovia sa tu pred pár rokmi zamerali na chov kráv a oviec, pretože predaj mlieka sa zdal byť dobrým spôsobom zarábania na živobytie. Podobne bolo i s ovčou vlnou. Dnes to žiaľ neplatí. Za liter mlieka roľník dostane 28 grošov, čo samozrejme závisí od kvality mlieka, ale viac ako 50-60 grošov nikto zaň nazaplati. Oplatí sa potom celé leto sušiť seno, kŕmiť kravy? Na prvý pohľad vobec nie, veď ani na živobytie nepostačí, nehovoriac o umelých hnojivách a ďalších potrebách, ktoré sú v gazdovstve nevyhnutné. Na druhej strane je však pravdou, že ak nebudeš robiť nič, nebudeš mať nič. Pritom, keď ľudia nemajú inú možnosť zarábania, musia sa držať gazdovania, či je rentabilné alebo nie. Tieto slová často počujeme od našich roľníkov, navyše t'ažko nepriznať pravdu. Aj ovce sú dnes lacné. Kilogram ovčej vlny stojí dva zlottedé. Nie vždy pritom máme ju komu predať. Voľakedy nebolo v dedine gazdu, ktorý by nemal aspoň dvadsať oviec, a dnes v celej obci bude hádam toľko. – V minulosti sa dalo za jednu predanú ovčiu kožu kúpiť nákladné auto drobného štrku, kým dnes by mi možno stačilo cez týždeň na sám chlieb, - hovorí F. Šoltýs.

Kultúrny život Lapšanky sa snaží rozhýbať požiarne zbor. Napr. organizuje ohrávanie májov a iné podujatia, čím chce oživiť dávne zvyky a tradície, aby neupadli cel-

kom do zabudnutia. Požiarinci si vždy nájdú čas, nielen na výcvik, ale aj pomoc pri akýchkoľvek obecných práciach. Naposledy pracovali pri malej prestavbe zbrojnice. Išlo o zväčšenie garáže, aby sa novokúpený požiarne automobil zmestil dnu, lebo starý bol o niečo nižší.

Slovenčine odzvonilo?

Slovenčina sa traduje predovšetkým v domácnostiach a niekedy spevom slovenských piesni na omšiach. Staršie deti majú možnosť navštievať vyučovanie slovenčiny v gymnáziu. Je to prihraničná obec, takže slovenčinu majú možnosť často nielen počuť, ale ju aj používať.

Členskú základňu Miestnej skupiny SSP tvoria predovšetkým starší členovia, čo sa netýka len Lapšanky, ale aj ďalších miestnych skupín. Mladší buď nemajú o to záujem alebo sa vyhovárajú nedostatkom času v dnešnom uponáhľanom svete. Často počujeme od starších členov, že pokial oni žijú, aj slovenčina bude žiť, ale keď sa oni pominú, aj ona zahynie. Je to problém, nad ktorým by sme sa mali zamyslieť.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

KRÁTKO ZO SPIŠA

14. septembra sa v Krempachoch uskutočnila medzinárodná súťaž čestných darcov krvi v streleckom dvojboji, v ktorom zvíťazilo družstvo krempašských požiarníkov. Súťaže sa zúčastnilo deväť družstiev, o. i. z Krempeč, Zakopaného, Nového Targu a zo Slovenska. Strelecký dvojboj prebiehal na novopostavenej strelnici, postavenej z členských príspevkov miestnej odbočky Ligy na obranu štátu (LOK). V ten istý deň v požiarnej zbrojnici darovalo krv viac ako dvadsať ľudí. Krempašská odbočka má zatiaľ dvadsať päť členov. Jej predsedom je Walent Pietraszek, zástupcom Józef Tazik a tajomníčkou Józefu Piergová.

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Dahorky obklopujúce Nižné Lapše sú nemými svedkami striedania generácií, časov dobrých aj zlých, zmieru i vojen, biedy a radosti. Pri tomto všetkom nižnolapšanská dychovka bola, hrala, všetko prežila a pomáhala prežiť. Jej základateľom i členom patrí úcta a vdaka, že vydržali a uchovali krásu i potešenie z hudby, že umožnili rozwijať odkaz ich predchodcov a prostredníctvom hudby rozdávať ľuďom radosť. Za dlhé roky jej činnosti sa v nej vystriedalo niekoľko generácií muzikantov a viac kapelníkov. Každý z nich vložil do pokladnice tohto hudobného telesa kus seba a každého hudba odmenila krásnymi spomienkami na celý život.

Na Spiši má dychová hudba bohatú tradíciu a vo viacerých obciach dodnes aktívne pôsobia dychové hudby. Jednou z najstarších je nižnolapšanská dychovka, ktorá oslavila tento rok sté výročie činnosti. Jej začiatky siahajú do prvých rokov minulého storočia, aj keď spočiatku nemala takú organizovanú podobu ako dnes. Ludia hrávali na rôznych ľudových nástrojoch, ktoré často prechádzali z otcových do synových rúk. Boli samoukmi, hrajúcimi bez nôt, lebo ich nepoznali a nemali k nim prístup. Prvé doložené záznamy o existencii dychovky v Nižných Lapšoch pochádzajú z roku 1902. Bolo to len zopár muzikantov, ktorí hrávali na svadbách, pohreboch a iných podujatiach. Až po prvej svetovej vojne sa začína dychovka naplno rozwijať, keď sa zo zámoria vrátil krajan Ján Kalata. Práve on priniesol so sebou prvý notový materiál a odvtedy sa začali muzikanti učiť hrať z nót. Kalata bol prvým kapelníkom dychovky, ktorý sa intenzívne

Pochod Nižnolapšanov cez obec v deň jubilea

100. VÝROČIE NIŽNOLAPŠANSKEJ DYCHOVKY

a príkladne venoval aj výchove mladých. Zaškolil viacerých muzikantov, ktorí s vdakou naňho spomínali. Po Kalatovi prebral taktovku Jozef Krawontka. V roku 1924 ho vtedajší školský inšpektor Wendelin Haber poslal na školenie pre kapelníkov a odvtedy sa začala nová etapa vo vývine dychovky. Zlepšila sa úroveň a rozšíril aj repertoár hrávaných skladieb. Pod jeho vedením sa orchester postupne zdokonaľoval umelecky, interpretačne a aj v oblasti orchestrálnej disciplíny. V roku 1976 prebral túto funkciu Piotr Nowobilski, neskôr Stanisław Haber. V súčasnosti je už vyše desať rokov kapelníkom Štefan Majerčák a riaditeľom Stanisław Pirchała.

Nižnolapšania v požiarnických uniformách

Dychový orchester pôsobil najskôr pri farnosti, ako obecná dychovka. Neskôr bol registrovaný pri Dobrovoľnom požiarom zbere v Nižných Lapšoch. Dnes pôsobí pri Gminnom kultúrnom stredisku (GKS) v Nižných Lapšoch, ktoré im zabezpečilo tri miestnosti na nácvik. Už sa o to nemusia staráť, kde urobia nácvik, ba majú priestor aj na uskladnenie hudobných nástrojov.

Keď sme vošli do miestnosti, ukázali sa nám steny plné fotografií, notového materiálu a hudobných nástrojov. Každý kút dýcha hudbou. Sú to doklady bohatej činnosti, ktorú dychovka vyvíja. Prvá fotografia dychovky pochádza z roku 1912 a sú na nej vtedajší muzikanti. Ďalšie predstavujú orchester na rôznych podujatiach, slávnostach a pod.

Hudobné nástroje získaval postupne. Najskôr zo súkromných zdrojov a za vlastné prostriedky. Na začiatku kupovali hlavne staršie nástroje, ktoré boli lacnejšie. Na tieto nástroje dostali peniaze z urbáru, istú časť poskytol aj spomínaný Kalata. Nemalú zásluhu o rozvoj dychovej hudby mal aj kňaz Kompaník, ktorý ich všemožne podporoval.

O zabezpečenie nových dychových nástrojov sa významne zaslúžila aj redakcia Života, najmä jej šéfredaktor Adam Chalupec, ktorý vybavil pre Nižné Lapše na tie časy obrovskú sumu – 100. 000 ZL., čo umožnilo kúpiť nástroje pre celý orchester. Dychovka sa redakcii odvdačila tak, že viac rokov zabezpečovala v obci

predplatné Života (ok. 100 predplatiteľov).

Samozrejme nástroje sa postupne opotrebovali, a tak neskôr na kúpu nových dostávali prostriedky z rozpočtu GS v Nižných Lapšoch. Kupujú po jednom nástroji, podľa toho kolko majú peňazí. Na hudobné nástroje nikdy nie je dosť peňazí, keďže orchester nemá svojho sponzora. Napriek tomu sa snažia, aby ich hudba znala na rôznych podujatiach. Dychovka má aj svoje uniformy, jedny požiarické a druhé civilné.

Za tak dlhé obdobie sa v dychovke vyštredalo niekoľko pokolení Nižnolapšanov. V orchestri často pôsobili súčasne viacerí členovia tej istej rodiny. V súčasnosti hrajú v ňom napr. dva pokolenia Madejovcov – otec a syn a trojgeneračné zastúpenie majú Pirchalovci – otec, syn a vnuk. Niektorí členovia sú s dychovkou spojení takmer celý život. Medzi nich patria: Štefan Majerčák, Stanisław Pirchala, Władysław Kowalczyk, František Kaniuch, Ján Hatala. Títo muzikanti pôsobia v dychovke už ok. päťdesiat rokov, čo je skutočne obdivuhodné. S radosťou spomínajú na uplynulé roky svojho pôsobenia, aj keď sa v nich, ako hovoria, striedali ľahšie i ľažšie obdobia. Dnes má dychovka dvadsaťsedem členov. Zároveň nacvičuje jedenásť mladých chlapcov, ktorí sa postupne začlenia do dychovky. Ich učiteľom hudby je Stanisław Wojtaszek, ktorého platí Gmina Niżne Lapš. Ako hovorí riaditeľ dychovky S. Pirchala, chlapci potrebujú ešte veľa práce, aby hrali dobre, ale pomaly si zvykajú a už sa mnohemu naučili. Rôznorodosť profesii členov prináša so sebou problémy,

Dychovka má osobitnú miestnosť na uschovanie nástrojov

Lapšanská dychovka koncertuje na našej prehliadke v r. 2000

ktoré dôverne poznajú všetky dychovky – čiže ľažnosti s účasťou na skúškach a vystúpeniach. Treba oceniť snahu členov orchestra, že aj za cenu osobných obetí sa snažia neoslabiť kolektív a dbajú o jeho úroveň.

Roky 1960-65 boli obdobím, kedy sa začalo intenzívne školenie muzikantov. Prispeli k tomu aj odborní hudobníci, a to klarinetista František Galovič, basista Andrzej Kowalczyk, Stanisław Pirchala, člen baníckeho orchestra a členovia vojenského orchestra. Boli to rodáci z Nižných Lapš, ktorí sa zaslúžili o rozvoj dychovej hudby v obci.

Tvrďa práca v orchestri priniesla zákonite svoje ovocie. Snáď najväčším úspechom bola účasť na celostátnnej prehliadke dychových orchestrov v Koženiciach, kde úspešne zdolal všetky kolá súťaže. Medzi významnejšie podujatia,

ktorých sa Lapšania každoročne zúčastňujú patrí Podhalanská prehliadka dychoviek a Prehliadka krajanských dychových orchestrov, ktorú organizuje nás Spolok. Okrem toho druhú augustovú nedelu každý rok dávajú koncert pri Czorsztynskom jazere. Svojou hudebou spestrili nejedno podujatie v obci, gmine alebo širokom okolí. Zúčastnili sa mnohých ďalších prehlia-

dok a súťaží. Hrali bývalému prezidentovi L. Wałęsowi, keď bol na návštive v Nižných Lapšoch. V roku 1995 týždeň koncertovali v Slovenskej republike pri príležitosti Dňa poľskej kultúry na Slovensku o. i. v Liptovskom Mikuláši, Spišskej Staréj Vsi a v Tatrách. V roku 1998 išiel orchester na púť do Ríma a bol aj na audiencii u pápeža, kde mu zahral niekoľko pekných melódii, čomu sa Sv. otec veľmi potešil. Dychovka ako kolektív je už roky predplatiteľom a čitateľom Života. Tvorí akoby jednu veľkú rodinu. Keď ju opustí niektorý z členov, idú sa s ním rozlúčiť.

Svedomity prístup k nácvikom, priateľská atmosféra v dychovke boli a sú predpokladom všetkých doterajších úspechov a získavajú jej mnohých priaznivcov.

Poznamenajme ešte, že dychovka pôsobí neprestajne od svojho vzniku, neustále koncertuje a zúčastňuje sa na kultúrnom dianí obce a regiónu. Ako hovorí kapelník, podávanie patrí nielen jej, ale aj všetkým priaznivcom a fanúšikom, ktorí svojou účasťou na vystúpeniach, koncertoch a súťažiach vytvárajú milé, veľmi potrebné ovzdušie, ktoré pomáha nielen dobre hrať, ale aj plne vychutnať čaro hudby. Úlohou, ktorú si určila súčasná generácia muzikantov 100-ročnej nižnolapšanskej dychovky je česť a zároveň povinnosť zachovať, obohatiť a odovzdať tradície dychovej hudby nasledujúcim pokoleniam.

My prajeme nižnolapšanskej dychovke veľa úspechov, aby svojou hudebou ešte dlho prinášala ľuďom radosť.

**Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ**

Poznámky do dejín Tribša

Z písomností, ktoré sa uchovávajú v slovenských štátnych i cirkevných archívoch sa dajú rekonštruovať údaje k dejinným osudom našich obcí. Písomnosti štátnych archívov mapujú pre-dovšetkým majetkové vzťahy stoličných i zemepánskych vrchností, niekedy aj vzťahy trestno-súdne. Cirkevné archívy uchovávajú údaje o náboženskom živote farností, ale aj o majetku Cirkvi a povinnostiach veriacich.

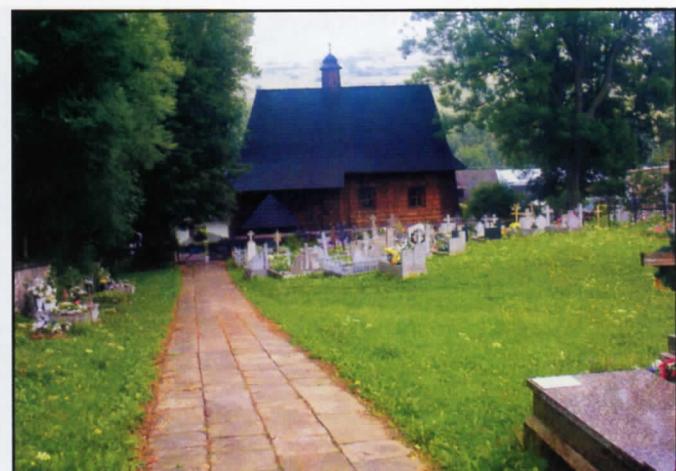
V poľských, slovenských, nemeckých a maďarských lexikonoch miestnych názvov má TRIBŠ pomenovanie: Trybsz, Tribš aj Tripš, Treibs, Újterebes a najstarší Sancta Elisabeth = Svätá Alžbeta. Veľký slovenský geograf a lexikograf Ján Matej Korabinský (1740-1811), rodák z Prešova, autor veľkého Geographisch-Historisches Lexikon von Ungarn, vydaného v Bratislave roku 1786, str. 782 uvádzá tento údaj: TRIBS, *Treibs, ein schlow. Dorf im Zipser Kom, r. an der Bialka, 1 1/4 M. von Altdorf, kathol. Kirche = Tribš, Treibs, slovenská dedina v Spišskej stolici, na pravom brehu Bialky, jednu a štvrt' míle od Spišskej Staré Vsi, katolícky kostol.*

Chotárne názvy, ktoré zachovávajú pokolenia, sú dôkazom slovanského osídlenia v Tribši. Spišský nemecký živel sa držal prevažne miest. Dodnes sa v Tribši zachovali tieto chotárne názvy: Amerika, Beregi, Bor, Dzielnice, Gleboň, Gliniky, Grapa, Jalovce, Jonova sopka, Kempy, Kliny, Krempaská skala, Lazy, Lemeřiská, Mlynskie, Miendzi upustami, Nedviede, Noviny, Ogród, Okreng, Palenice, Paporné, Pisárky, Podvierbovka, Poľana, Poľanky, Roviň, Rozpuče, Uboc, Umarla droga, Vonskie, Zaplochie; Bialka, Potok (1., 2., 3.), Příkopa, Tribšanka, Štefanov potok.

Na majetkoch šľachticov z Veľkej Lomnice bola začiatkom 14. storočia založená osada Lapše, spomenutá v písomných prameňoch už v rokoch 1340 a 1347; súčasne vznikli aj osady Nová Belá a Krempachy - v týchto dvoch boli už roku 1397 farnosti., v rokoch 1439, 1455 a 1470 sa v nich upravili majetkové pomery. V druhej polovici 14. storočia bola založená aj osada Tribš, nazvaná ako Svätá Alžbeta, spomenutá je v listinnych prameňoch v roku 1439 a tiež osady Vyšné Lapše a Durštín, spomínané v rokoch 1463 a 1469.¹

Dňa 9. januára 1470 nariadil Matej I., uhorský kráľ, aby Jágerská kapitula uviedla do držby Tribša zemepánov z Kamencie², čo aj kapitula vykonalila 1. februára 1471. Od tejto doby sa Tribš stal súčasťou obrovského majetkového komplexu zemepánov z Veľkej Lomnice a pri neskorších jeho del'bách súčasťou panstva Nedeca.

Nový kostol z r. 1900-1904. Foto: A. Kačmarčík, S. Kovalčík

Drevený kostol v Tribši z r. 1564

V roku 1656 vykonal spišský prepošt a varadínsky biskup Ján Palfalvaj kanonickú vizitáciu³ Spišskej stolice, aby zistil náboženskú situáciu. Táto po latinsky napísaná vizitácia nám prináša hodne údajov z dejín dediny. V Tribši, ktorý bol vtedy filiálkou Fridmana, vizitátor opísal kostol, ktorý bol drevený, zdnu celý pomaľovaný, zasvätený sv. Alžbetie (odpust sa oslavoval v nedeľu po jej sviatku). Kostol nemal žiadne odpustky, procesie sa konali okolo kostola, len keďže tu sv. omša – a tá bývala len raz do mesiaca. Strecha je v dobrom stave. Kostol má tri oltáre, hlavný je zasvätený sv. Alžbetie, oltár na strane evanjelia je zasvätený Preblahoslavenej Panne Márii, oltár na epištolovej strane sv. Mikulášovi. Keďže ani jeden oltár nie je konzekrovaný, nosí sa z fridmanského kostola prenosný oltár s kameňom, (kde sú reliktie svätých), aby sa tu mohla slúžiť sv. omša. Ponad hlavným oltárom je tabernákulum, na uchovávanie Eucharistie. V tabernákule je medenné cibórium, zvonka, ale nie zdnu pozlátené, má ľanovú kapsičku na uchovávanie Eucharistie, ale nie sú v nej žiadne premenené hostie. Tabernákulum sa nezamyká. V kostole nie sú sväté olejky. Krstiteľnica je dôstojne zakrytá látkou, ale nevenuje sa jej pozornosť. Nie je tu matrika pokrstených, len na stene za oltárom sú napísané nejaké poznámky. Nie je tu spovedelnica, farár spovedá, sediac na stoličke za hlavným oltárom. Kostol má jediný ornát fialovej farby s červeným štítom, štôlou a manipulom, ktoré sa používajú; tiež jeden medený pozlátený kalich s príslušnou paténou; keďže tu tiež alba, dva korporále, dva superkorporále z pevnej, bledožltej látky, tiež nejaké plachty – okrem toho už žiadnen inventár. Sú tu dva cirkevné domky, z ktorých patrí kostolu jeden zlatý, tretí užíva zemepán Andrej Paločaj, ale platí zaň. Nik sa nepamäta, žeby boli zverejnené kostolné účty a či vôbec kostol má nejaké peniaze. Farár dostáva desiatok, ktorý pred rokom bol predaný za dvestodesať zlatých poľskej valuty. V tie nedele, keďže tu má farár omšu, dostáva obed. Farárom je tu dôstojný pán Ján Ratulovský, vicedekan Dunajeckého dištriktu, magister filozofie a morálnej teológie; vysluhuje (má ostruhomský rituál a potrebné knihy) potrebné sviatosti s fažkostami: novorodeniatka musia nosiť do Fridmania, viaceré cestou zomrú, niektorí zomierajú tiež bez sviatosti pokánia, (keďže ho prídu zavolať k zomierajúcemu, cesta z Fridmania trvá hodinu). Kostolu slúži fridmanský učiteľ, začo tu dostáva 15 a pol kubulov ovsu – a keďže tu nebol jeden opustený dom, dostával by šesťnásť. (Z tohto údaju vyplýva, že Tribš mal roku 1655 31 domov). Lud je tu všetok katolícky, len jedna žena je pravoslávna. Za voľné pasenie dobytka dávali farníci kostolu 9 poľských zlatých, tie si však prisvojil zemepán Andrej Paločaj a nik nevie, či to nahradza formou nejakých prác pre kostol.

O tomto kostole napísal Dr. Pavol Horváth, CSc v štúdiu *Drevené kostoly na Spiši*.⁴

„V 17 storočí existoval už aj drevený kostol v Tribši. Správa o jeho vzniku sa zachovala až v kanonickej vizitácii z roku 1832, Tá kladie jeho stavbu už do roku 1564 a odvoláva sa pritom na nápis zachovaný na hlavnom oltári. Ako drevený (*ecclesia tota lignea*) sa spomína v kanonickej vizitácii z roku 1693 a potom aj v roku a potom aj v roku 1712, keď sa oňom uvádzá, že bol zvnútra vymaľovaný obrazmi rôznych svätcov. Bol filiálnym kostolom farnosti vo Fridmane a ako taký (*ecclesia filialis lignea*) sa spomína ešte aj roku 1733 v súpise kostolov ostríhomského arcibiskupstva. Bol ešte v dobrom stave a opravu si vyžadovala iba časť jeho strechy. V roku 1761 postavili pri ňom aj novú drevenú faru a drevený kostol v Tribši sa čoskoro potom stal aj samostatný farským kostolom. Drevený kostol v Tribši sa spomína ešte aj v kanonickej vizitácii z roku 1832 a pri ďalších opravách sa zachoval až do dnešných čias“⁵. Možno ešte dodať: keď postavili v Tribši nový murovaný kostol, nádherný a veľmi cenný starý drevený kostol sa dostal mimo záujmu. Roku 1927 sa rozobrala veža i sakristia. Až roku 1938 sa začalo s jeho opravou a ďalšie reštaurácie sa vykonali v rokoch 1953-1956, 1972-1976.

Tribš patril pôvodne ako filiálka do farnosti Krempachy, roku 1640 bol príčlenený do farnosti Fridman (Krempachy boli vtedy ešte protestantské). Ako samostatná farnosť bol Tribš erigovaný roku 1769. Nový kostol, ktorý tiež prevzal patrocínium sv. Alžbety postavili v rokoch 1900-1904 (roku 1904 bol aj konsekravaný); jeho budovateľom bol dlhorocný tribšský farár (1870-1927) Michal Nyulassy, ktorý zomrel ako 93-ročný a je v Tribši pochovaný.⁵

Dňa 6. októbra 1771 vykonali v Tribši, ktorý vtedy patril barónovi Antonovi Medňanskému, urbársku reguláciu⁶, splnomocnenec a právny zástupca baróna Gabriel Dobaj, Ján Horváth, provizor panstva za prítomnosti prísazných a starších Tribša: richtára Jakuba Poljaka, Kazimíra Soltisa, Šebastiána Čapčuna, Juraja Modlu a Šimona Vadovského. Na deväť obľúbných otázok (novem puncta), ktoré sa dávali podľa královsko-cisárskeho nariadenia v každej obci v jazyku, ktorým sa tam hovorilo, zapísali tieto odpovede:

- 1) *Urbarov žadnych nemáme.*
- 2) *Contractu žadneho pisaneho nemáme.*

Syn autora Jozef s manželkou Zuzanou v pôvodnom tribšskom kroji

3) *Pred vymenenim pod rozličnima paní suce, nejednym spusobem sme panščinu odbyvali, ale po vymeneni pred jedno 23 rokami z panom velkomozným terasnejším zbyvani, odplacani a povinnosti panskej počatek se stal.*

4) *Naš hotarna tri polja se rozdeľujici, hurny pološisty i neco rovny ale naremnym dešdam područeny, strednej urody mame, na ktorym po byvnejšim*

hnojenu žito, hrah nežhorši, jarec ale lepší a oves najlepší se nam rodi. Orat, pak hnúj vyvažat z dobrýma štyroma i nekedy šestoma vypravujat musíma. Luky mame okolo jarkoch za roljam, na ktorých stredneho užitia sena robime pre statek všecek, jak rožny, tak i pre ovce. Veci naše zvyšne, kdy nektery hce neco predat do Kežmarku ritko pre oddalení mesta od nas, ale do Noveho Tarhu a Staré Vsi k nam bliši na tarh odnašame. – Pašu dobru a užitečnu pre naš statek jak rožny velky i drobny mame dostatek, z napajaním hojnym a dobrym. A kdy košarem našim na hotaru stojime, ze suseckych dedin priat ovce panstvo nam dovoluje. – Les na budinek suci nedaleko na našim hotaru mame sice, ale panstvo ho zahajilo a dokonc nam s neho drevo brat nedoslebodzuje, ničmenej ležuce a suhe nam vozit na palení nebrani, co vecej i z inších lesoh panskych suseckych, jak na budinek, tak i na palene vyvažat nam dovoluje. – Kapusnice i zahrady pre našu potrebu dostatočne mame. – Zarobek a užitek naš neco zo statku, vicej z lenu, platna a nejvic z prevažana z Rožnavy a Kežmarku zbožia všeljakého na polsku stranu, ktere tam nekedy ze zarobkem predavame. – Močidla dostatočne mame. – Mlyn a pilu panskú na hotaru mame, v ktorých jak zbožie mlet, tak take i stromy na desky pre našu potrebu rezat mužeme.

5) *V našej dedine není žiadneho celeho domnika, puldomnikoh nečo, ale nejvic štvrtínikoh, z ktorých jeden každy na svoju rolje meric prešporskych nro 40 menej a vicej vysat mužeme. Luky take na štyri aneb pet kosoch vicej menej mame, ale nikdy dva razy nekosime.*

6) *Celeho domnika v dedine nebyvši, neš jeden každy štvrtínik panstvu pod pet meric prešporskych rolju zorat, zasat i časom svym prihazajicu letušnu všecku kolo teho robotu vykončiť a tak do stodoly zvozit. Pritom i hnoj, ktery dvoma, ktery troma i štyroma statky, vedle možnosti, do fridmanskeho na milu od nas ležičiho panského majira vozima. Na pešo pak dva dni žneme, dva dni kosíma, toliko dni i len terhame i len trema.*

7) *Devatek panstvu nedavame, neš od jednej každej ovci pro tri grajcare vybiraju, panu pak fararovu našemu desatek od našej všeckej urody, take od lenu a hrahu davame. Ku temu cinsu panstvu Rf 6,40 od jednej každej štvrtky platime. Za husy, kury, vajca po 21 grajcare teš od nas panstvo odbira. Lenu teš panského po dva funty prest musíme.*

8) *Pustky se u nas žadne nenašazaju.*

9) *Za večíkyh podaných se uznavame a trimame.*

Zápisnicu z tohto rokovania vyhotovili v Tribši na druhý deň 7. októbra 1771 pisári Gabriel Podhoráni a Jozef Horanský. Priložený súpis uvádzá 45 štvrtníkov a 14 osminkárov o výmere pôdy v bratislavských mericiach, siahach, lúky na koscov (koľko pokosí jeden kosec za deň).

Najväčšiu výmeru mali v Tribši Casimirus Soltis, Jašek Soltis, Jozek Soltis a Valjek Kačmarčík.

Zoznam štvrtníkov: Casimirus Soltis, Jašek Soltis, Jozef Soltis, Mihal Soltis, Jašek Soltis, Marcin Soltis, Kasper Soltis, Šimek Findura, Kazimír Findura, Jozek Findura, Valjek Kačmarčík, Vojtek Varmus, Mihal Kovalčík, Mihal Kovalčík sen., Mihal Kovalčík

Pečiat' Tribša z roku 1787

med., Šobek Veljoč, Jašek Rabjanský, Jašek Kovalčík, Štefan Modla, Blažek Valjušák, Jendrek Modla, Vojtek Modla, Jašek Modla, Šimek Domjan, Pavel Vadovský, Šimek Vadovský, Jendrek Vadovský, Marcin Vadovský, Kazimír Domjan, Jašek Domjan, Jendrek Domjan, Vojtek Modla, Jašek Gronka, Vojtek Gronka, Kazimír Gronka, Pavel Bizak, Vavrek Bizak, Sotás Vármus, Vojtek Moš, Petrek Lapšanský, Jozek Moš, Kuba Poljak, Vojtek Kovalčík, Jozek Demran, Jašek Moš.

Zoznam osminkárov (ktorí mali len osminu celej usadlosti): Jendrek Marduljak, Vojtek Marduljak, Greška Kačmarčík, Jozek Dvornický, Mihal Gančar, Matúš Gančar, Mihal Malarčík,

Šimek Malarčík, Sobek Čapčun, Jendrek Čapčun, František Lojek, Jašek Lojek, Jendrek Hustý, Štefan Mlynarčík.

Na kostolnom pozemku bývali dvaja: Jozek Blanjar a Martin Začura.

Tribš mal obecnú pečať, ktorou potvrdzoval vydávané písomnosti. Pečať je okrúhla, vonkajší i vnútorný kruh je rytá čiara, v legende je text POSSESSIO TRIBS 1787 V obraze je na barokovom štítke sv. Alžbeta.⁷

Z Tribšu pochádzalo viacerých kňazov: Ján Bizubay (1769-1826), Ján Gronka⁸ (1796-1850) a jeho spolužiak, syn organistu Ján Tomalovič, Lukáč Milon (1866-1954), František Moš (1891-?), Gejza Findura (1918-2002), Julius Vadovský OFM (1933), Andrej Vaksmařský (1941), Valentín Lapšanský OFM (1939) i Róbert Jozef Lojek z Chicaga, USA, ktorý mal primičie aj v rodnom Tribši 14. júna 2003.

Spomedzi významných rodákov narodených v Tribši treba predovšetkým spomenúť Františka DÉNEŠA (* 2. 4. 1845 Tribš, + 17. 10. 1934 Levoča), gymnaziálneho profesora, geografa a organizátora turistiky. Jeho matka Matilda, bola rod. Theisová a jeho manželka sa volala Jana. Do školy chodil v Prešove, Novom Targu a na gymnázium v Levoči v rokoch 1855-1864, v rokoch 1864-69 študoval klasickú filológiu a prírodné vedy na univerzite vo Viedni a potom ešte rok na univerzite v Pešti. Bol profesorom na gymnáziu v Budapešti, Novom Sade a v rokoch 1876-1918 na gymnáziu v Levoči. Od roku 1922 bol vedúcim meteorologickej stanice v Tatranskej Polianke. Bol veľkým znalcом Vysokých Tatier, ktoré študoval od roku 1859, sám uskutočnil niekoľko prvovýstupov. Bol spoluzakladateľom Uhorského karpatského spolku, organizátorom tatranskej turistiky; autor viacerých map Tatier, účastník vojenského mapovania, autor viacerých monografií a vyše 100 odborných článkov. Písal po nemecky a maďarsky. Po ňom je pomenovaný Denešov štít (2438 m) vo Vysokých Tatrách.⁹

Poznámky:

- (1) BEŇKO, J.: Osídlenie severného Slovenska. Košice 1985, 166-167 Cfr. aj c.a.: Osídlenie severného Spiša do polovice 14. storočia. Historické štúdie 15, 1970; Problém pravosti podolínskej listiny z roku 1244. Slovenská archivistika 3, 1968, 2, 314-329. Tiež KÖRMENDY, A.: Melioratio terrae. Poznaň 1995, 56, pozn. 195, kde uvádzá MOL, DI 63 817
- (2) Magyar Országos Levéltár Budapest, DI 69 043 a DI 86 554.
- (3) Archív Spišského biskupstva, Kanonická vizitácia biskupa Jána Palfalvaja z rokov 1655-1656, str. 150-153; xerokópia v Štátom archíve v Levoči.
- (4) Historica Carapctica 20 - 1989, 228; TRAJDOS, M. T.: Polscy plebani na Zamagurzu Spiskim. Sejny 2000, na str. 59 je fotografia dreveného kostola v Tribši.
- (5) Administrátor farnosti Tribš, O. Bogumił Salwiński, S. O. Cist. v roku 1966 napsal krátke, 11 stranové dejiny farnosti, ktoré zostali v rukopise, kde uvádzajú administrátorov a farárov v Tribši.
- (6) Štátny archív v Levoči, Krajský súd, Urbáre: Tribš.
- (7) Štátny archív v Levoči: SpB príjmy fár 1848; pečať fotografoval Štefan Péchy.
- (8) Štátny archív v Trnave, Trnavské gymnázium, katalóg 22/1811 sem II., philosophi anni primi uvádzá: Joannes Gronka, 21 annorum, r. cath., Hungarus, Tripsensis, comitatus Scepusiensis, pater Adalbertus, plebejus, habitat ibidem, stipendiatus dioec. Scepusiensis, eminentis.
- (9) Slovenský biografický slovník I, Martin 1986, 461

Univ. prof. PhDr. JOZEF ŠIMONČIČ, CSc
Trnavská univerzita, Trnava

ZO STRETNUTIA SO SV. OTCOM V ROŽŇAVE

Poslaním veriacich je byť žiakom a apoštolom. Počúvaním a plnením Kristových slov môže každý kresťan prispeť k evanjelizácii súčasného sveta a vybudovaniu bratskejšieho a spravodlivejšieho spoločenstva – to bola hlavná myšlienka učenia Jána Pavla II. v Rožňave dňa 13.9.2003. Sv. omše, ktorú celebroval Sv. Otec, sa zúčastnilo ok. 170 tisíc osôb, medzi nimi ok. 20 tisíc Poliakov. Už od skorých ranných hodín sa zástupy pútnikov hrnuli do Rožňavy, ležiacej nedaleko slovensko-maďarskej hranice. V tento deň všetky cesty viedli do tohto nevelkého slovenského mestečka. Ján Pavol II. celebroval Eucharistiu v malebnej scenérii, uprostred hôr, ktoré tak veľmi miluje. V tomto neobvyklom ovzduší privítal Sv. otca miestny diecézny biskup Eduard Kojnok. Spolu s biskupom Ríma koncelebrovali sv. omšu aj ďalší biskupi, ktorí kedysi, už ako kňazi, pracovali v dôsledku komunistického prenasledovania ako obyčajní robotníci, pri vulkanizovaní pneumatík, ako vodiči nákladných automobilov, električiek a pod. Pri konci sv. omše Ján Pavol II. s neskrývanou radosťou podával všetkým za stretnutie.

Naša výprava prebiehala pod záštitou Dušpastierstva mládeže Krakovskej arcidiecézy. Bola to sama mládež, 55 osôb z rôznych farností. Vyrazili sme spred hotela Dom turistu 22. septembra o 22. hod. večer, aby sme sa zavčas rána, o 4. hod., ocitli v Rožňave. Keď sme prechádzali cez Tatry, doslo dlho nám pred autobusom bežala srnka, ktorá nijako nechcela zísť z cesty a nedalo sa ju obísť. Spôsobilo nám to veľkú radosť. Uznali sme to za dobré znamenie a prísľub dobrého dňa. V Rožňave na mieste stretnutia, ktoré tvorilo akoby prirodzený amfiteáter, bolo veľa miesta, takže každý mohol dobre vidieť oltár. Na liturgii nebolo príliš veľa ľudí (v porovnaní s 2,6 mil. v Kraku), čo dávalo akýsi pocit pokoja a súčasne nám umožňovalo byť pomerne blízko oltára.

Treba poznamenať, že Slovensko je nevelká krajina, ale ako vypočítali, tentoraz na stretnutiach so Sv. otcom bol takmer každý občan tohto štátu. Keď pápež pripomínal utrpenie Cirkvi v rokoch komunistického režimu, chcel súčasne vziať hold tým, čo dali svedectvo viery a lásky k Bohu a Cirkvi.. Preto táto púť prebiehala pod heslom Verní Kristovi, verní Cirkevi. Liturgia bola pripravená veľmi pekne a celebrovali ju v dvoch jazykoch – slovenskom a maďarskom, keďže v tomto okolí žije veľa Maďarov. Hoci Sv. otec bol veľmi slabý, žiaril silou ducha a povzbudzoval nás, aby sme sa neznechucovali fažkosťami každodenného života, ale stále odvážne šli dopredu.

Domov sme sa vracali plní radosti, že sme na našej životnej ceste mohli ešte raz stretnúť Petra našich čias. V našom vnútri sme cítili, že sme v Rožňave nemohli nebyť... (niektorí tam boli prvýkrát a prvýkrát videli pápeža). Je to predsa 25. rok pontifikátu a navyše to bolo tak blízko nás. Upevnil v našich srdciach vieri, dodal nádej a odvahu. Ži nám čo najdlhšie, Sv. otec, pre Krista, Cirkev, no a pre nás.

Kňaz PAVOL KUBANI

ČESTNÝ DOKTORÁT PRE KARDINÁLA J. CH. KORCA

V deň otvorenia študijného roka na Univerzite kardinála Stefana Wyszyńskiho (UKSW) vo Varšave sa uskutočnila slávnosť udelenia titulu doktora honoris causa tejto vysokej školy slovenskému kardinálovi Jánovi Chryzostomovi Korcovi. Slávnosť sa začala sv. omšou, ktorú celebroval prímas Poľska, kardinál Józef Glemp. Zúčastnili sa jej o.i.. pápežský nuncius abp J. Kowalczyk, lublinský metropolita abp J. Życiński, lodžský metropolita abp W. Ziółek, radomský biskup Z. Zimowski, zástupca Úradu prezidenta PR minister M. Ungier, rektori iných vysokých škôl v Poľsku, predstaviteľia Trnavskej univerzity a ďalší.

Na úvod slávnosti dekan Teologickej fakulty prof. knaz S. Urbański oboznámil zhromaždených s uzneseniami fakulty a senátu UKSW o udelení čestného doktorátu kard. J. Ch. Korcovi. V zdôvodnení sa hovorí, že kardinál Korec sa ako knaz a biskup pôsobiaci v ilegalite významne zaslúžil o jednotu Cirkvi na Slovensku a dosiahol veľké úspechy v oblasti filozofie a teológie, v tom aj v oblasti dialógu s inými názormi, najmä marxizmom.

Počas laudácie knaz prof. J. Kulisz SI o.i. zdôraznil, že nemožno opísť a pochopiť najnovšie dejiny cirkvi na Slovensku bez poznania história a svedectva života kardinála J. Ch. Korca. Zároveň predstavil plnú utrpenia životnú cestu tohto slovenského jezuitu, symbolu boja o pretrvanie cirkvi v komunistických časoch.

J. Ch. Korec s dokumentom čestného doktorátu

Narodil sa 22.01.1924 v Bošanoch. V roku 1939 vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Stredoškolské štúdiá absolvoval v Kláštore pod Znievom, po čom sa venoval štúdiu filozofie v Trnave. V povestnej barbarskej noci z 13. na 14. apríla 1950, kedy boli násilne zrušené všetky rehole, aj on sa ocitol v sústreďovacích taboroch. Keď sa zakrátka vrátil do civilného života, začal pracovať v Moto-technic v Nitre, potom v Bratislave ako robotník v rozličných zamestnaniach. Knazskú vyzviacku prijal tajne v Rožňave 1. októbra 1950 a začal pracovať v Nitre ako účtovník. V situácii, keď slovenská cirkev bola úplne rozbitá, mu predstavení navrhli biskupskú sakru, aby mohol pomôcť v organizovaní cirkevného života v ilegalite. Keď súhlasil, biskup P. Hnilica ho ako 27-ročného tajne konsekroval na biskupa v Bratislave 24. augusta 1951. V nasledujúcom období organizoval reholný život a venoval intenzívnu starostlivosť študentom teológie a privádzal ich ku knazskej vysviacke. Veľkú pozornosť venoval aj laikom. Onedlho sa však oňho začala zaujímať štátna bezpečnosť a v marci 1960 ho aj zatkla. Obžalovaný z vlastizrady bol po trojdňovom procese odsúdený na 12 rokov tažkého väzenia, ktoré trávil o.i. vo väzniciach v Leopoldove, Ilave a Valdiciach. Na slobodu ho prepustili počas známej česko-slovenskej jari v roku 1968 a o rok neskôr bol rehabilitovaný, vďaka čomu mohol aspoň nakrátko začať, aj keď s podlomeným zdravím, knazskú činnosť v jednom z reholných združení v Bratislave. Až po dosiahnutie dôchodku v r. 1984 pracoval v stálych zdravotných tažkostíach.

Najnovšie obdobie v živote J. Ch. Korca sa začína po nežnej revolúcii v r. 1989. Po politických zmenách sa 1. februára 1990 stal rektorm bratislavského seminára a o päť dní neskôr ho pápež Ján Pavol II. vymenoval za sídelného biskupa Nitry. Na konzistóriu 28. júna 1991 ho menoval za kardinála a pridelil mu titulárny kostol sv. Fabiána a Venancia v Ríme. Zároveň sa stal členom Kongregácie pre inštitúty zasväteného života a Spoločenstva aspoštolského života, ako aj členom pápežskej komisie pre kultúru.

Nový doktor h.c. J. Ch. Korec

Kardinál J. Ch. Korec je uznávanou osobnosťou svetovej cirkvi. Biskup, humanista a spisovateľ oplýva múdrošou biblickej, liturgickej a historickej výuky. Je osobnosťou, v ktorej sa prejavuje osobitá skúsenosť svedka, ktorého viera prešla tvrdou skúškou a bola očistená ako plameň v ohni v nejednom čine v časoch neslobody. Má bohatý tvorivý podiel na povznesení kultúry a vzdelania na Slovensku. Jeho knižná tvorba predstavuje vyše 80 titulov kníh, ktoré sú významnou súčasťou nielen slovenskej duchovnej, ale aj svetovej literatúry 20. storočia.

Po prevzatí čestného doktorátu kardinál Korec podakoval za poctu v poľskom jazyku a predniesol odborný výklad na tému Božieho zjavenia v dejinách. Prišom u tiež, že významnú súčasť dejín sveta a národa tvorí kresťanstvo a Cirkev. Práve vďaka nim a tradícii môže dnes človek dotknúť najdôležitejšej udalosti v dejinách ľudsstva, akou bol život Ježiša Krista. Po prednáške dostal kardinál Korec množstvo gratulácií a jedným z prvých gratulantov bol poľský prímas, kardinál J. Glemp.

Poznamenajme ešte, že varšavská pocta nie je v živote slovenského kardinála jediná. Za jeho pevný postoj, nezlomnú vieri a celoživotnú prácu mu už skôr čestné doktoráty udeliли: Univerzita Notre Dame Indiana v USA, Univerzita v Bridgeport v USA, Katolícka univerzita vo Washingtone a univerzita Konštanta Filozofa v Nitre. (js)

V našom putovaní za krajan-skými jubilantmi sme sa tentoraz zastavili v Hornej Zubrici, kde žijú manželia Irena a Vendelín OMYLÁKOVCI, ktorí svoj manželský zväzok uzavreli 30. augusta 1946, teda nedávno oslávili 57 výročie so-báša. Na svoj život si zaspomínali v spoločnosti dcéry Márie Kubackovej.

Irena Omyláková, rodená Ďurčáková, ktorá o mesiac oslávi 88 rokov, sa narodila 20. decembra 1915 v slovenskej roľníckej rodine Ferdinanda a Johany Ďurčákovcov v Hornej Zubrici.

- Mala som šest súrodencov, - hovorí, - päť sestier a brata Jozefa, ktorí už žiaľ, nežijú. Všetci súrodenci, čiže Mária (Mšalová), Johana (Zubrická), Anna (Wojsiaková), Helena (Ďurčáková), Emília (Gusiaková), ako aj brat Jozef so svojim rodinami bývali v Hornej Zubrici. Mimochodom, s p. učiteľkou Lýdiou Mšalovou sme rodina, keďže Vendelín, jej otec a manžel Mária a boli bratia. Do ľudovej školy (poľskej), som chodila v rokoch 1922 až 1928. Moje staršie sestry sa však v škole učili ešte po slovensky a maďarsky. V prvej a druhej triede sme písali griflíkom na čiernych bridlicových tabuľkách, potom sme dostali knihy a zošity. Hoci som sa učila rada a dobre, v ďalších štúdiach som už nepokračovala. K láske ku Slovensku a slovenčine nás viedli naši rodičia, ved' môj otec bol, ako sa to hovorí, tvrdý Slovák. Svoje vlastenectvo prejavoval aj v súvislosti s jedlom. Raz mu mama uvarila „kluski“. Ked' ich s veľkou chut'ou zjedol, povedala mu zo žartu, že sú urobené z poľskej múky. Otec sa vtedy vraj náramne skrivil a silno si vyutieral ústa od nechcenej „poľskej“ múky. Do konca svojho života sa nevedel zmierit s tým, že jeho milovaná Orava neostala pri Slovensku. Ked'že rodičia mali veľké, vyše 15-hektárové hospodárstvo, už od malička som im, spolu s mojimi súrodencami, musela pomáhať. Pásala som busi a kravy, zbieraťa som hríby a iné lesné plody, pomáhala som v domácnosti a neskôr aj v polných práciach. Počas pasenia som si neraz aj poplakala, ked' sa mi kravy rozbehli a potom sme ich našli ďaleko v lese. Ked' im však otec priviazał zvonce, viac sa to už nestalo.

IRENA A VENDELÍN OMYLÁKOVCI

Ako je známe, na hospodárstve je dosť práce po celý rok. Tak napr. od jesene cez celú zimu sa Irena zaoberala spracúvaním ľanu, ktorý bolo treba močiť, trepať, priast' a nako-nieck tkať z neho plátno. To dávali farbit' na Slovensko. Keďže sa už skôr naučila šiť, šila z plátna halenky, sukne a nohavice nielen pre rodinu, ale aj pre susedov.

- Každé dva týždne, - spomína, - sme spolu s mamou chodili na jarmoky do Jablonky, kde sme predávali vajíčka, maslo a syry. Kupovali ich od nás hlavne Židia - Berci, Klein a Izák a za utržené peniaze sme kupovali to, čo nebolo doma, o.i. cukor, sol', petrolej, sviečky a pod. Doma sme každý týždeň napiekli osem bochníkov chleba, a keďže sme mali aj kapustu, zemiaky, brach a bôb, vždy bolo čo jest'. Hoci vtedy sa väčšinu polnobospodárskych prác robilo ručne, dokonca aj múku sa mlelo ručne, na žarnovoch, život bol akýsi spokojnejší. Dnes je, ako to vidím okolo seba, každý akýsi „ubehaný“, nervózny, ľudia často chorľavejú. My sme boli od rána do večera na čerstvom vzduchu, t'ažko sme pracovali a hoci sme nejedli veľa, jedenie bolo zdravé a chutné, takže celý život som prakticky nebola u lekára.

Ked'že Irenine sestry sa postupne povydávali a odišli z domu, zostala s rodičmi a bratom Jozefom doma. Jo-

zef krátko po vypuknutí 2. svetovej vojny narukoval do slovenskej armády a odišiel na východný front. Z vojny sa vrátil až po štyroch rokoch.

Z Ireny medzitým vyrástla pekná deva, ktorej prišiel čas na vydaj. Náďalej pracovala na rodičovskom hospodárstve a občas chodievala najmä na trh do Dolného Kubína, Trstenej, ale aj do Žiliny a Vrútok, kde predávala vajíčka a iné domáce produkty. Keďže medzitým sa už poznala so svojím budúcim manželom Vendelínom Omylákom, ved' bývali v jednej obci, po ročnej známosti sa rozhodli zobrať. Sobášili sa 30. augusta 1946 v kostole sv. Michala v Hornej Zubrici. Oddával ich knaz Ján Mašlák z Hladovky. Po skromnej svadbe začali bývať na svojom. Manžel mal totiž už vtedy postavený dom, v ktorom bývajú dodnes.

Manželom Omylákovcom sa postupne narodili dve dcéry, Emília a Mária, ktoré sa už osamostatnili a začali si svoje rodiny. Emília (Ormaniecová) po vychodení ZŠ skončila lyceum v Jablonke a stala sa učiteľkou. So svojím manželom Adamom a deťmi býva v Milówke pri Žywci, kym Mária (Kubacková) s manželom Jozefom a deťmi býva v dome, ktorý si postavili vedľa svojich rodičov.

Ked'že Irenin manžel Vendelín sa prednedávnom dožil deväťdesiatky a už niekoľko rokov leží chorý a slabo počuje, o jeho živote mi rozprávala

jeho manželka spoločne s dcérou Máriou.

- Môj manžel, Vendelín Omylák, - pokračuje, - sa narodil 10. júna 1912 v roľníckej rodine Ignáca a Karolíny Kubackovcov v Hornej Zubrici. Mal dvoch bratov, Ignáca a Jána, ktorí už, žiaľ, nežijú. Do ľudovej školy v rodnej obci, v ktorej sa prvé dva roky učil po slovensky a ostatné po poľsky, chodil v rokoch 1919 až 1924. Ked' mal 17-rokov, zhorel im rodičovský dom. Ked' neskôr vybudovali nový dom, postavil si aj svoj, v ktorom sme začali bývať hned po našej svadbe. Ked'že Vendelín bol po celý svoj život pracovitý a dobrý človek, vedel našej rodine zabezpečiť dostatočné živobytie. Aby sa však tak stalo, musel najsikôr veľmi ďaľko pracovať a to nielen na našom hospodárstve, ktoré sme pred pár rokmi prepísali na dcéry. Vozil napríklad ľudom drevo z lesa, rozvážal im ublie a bnoj, chodil im orať a podobne. Istý čas pracoval dokonca aj v kameňolome v Dolnej Zubrici. Ked' tam však v roku 1946 došlo k nešťastiu a zosunutá zemina zasypala dvoch jeho príbuzných, s prácou v kameňolome skončil. Dlhé roky potom pomáhal sestre Anne, ktorá zostala vdovou s troma malými det'mi, no a pracoval na našom gazdovstve.

Ako som dozvedel, Vendelín sa po celý svoj život aktívne zaujímal o naše krajanské hnutie a spolu so svojou manželkou bol prakticky od začiatku verným odoberateľom a čitateľom Života. Žiaľ, ked' v roku 1972 ochorel a už dlhší čas je odkázaný na posteľ, všetky povinnosti prešli na jeho manželku. Veľkú pomoc im však poskytuje dcéra Mária, ktorá sa o nich spolu s manželom vzorne stará. Za svoje dlhočasné manželské spolužitie vdľačia manželia Irena a Vendelín Omylákovci, ako to svorne zdôrazňujú, Božej prozretelnosti, ale aj vzájomnej úcte, tolerancii a láske, ktorá ich drží spolu už skoro šestdesiat rokov. Dodajme, že sa už dožili piatich vnučiek a 5 pravnukov. Žiaľ, pred dvomi rokmi nesmierne smútili, ked' ich šiesty pravnúčik, 5-ročný Patrik Mastela ďaľko ochorel a zomrel.

Manželom Omylákovcom prajeme do ďalších rokov pevné zdravie, veľa šťastia, duševnej pohody a spokojnosti v kruhu svojich najbližších.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Záber z oficiálneho otvorenia vernisáže

ALCHEMICUS – GRAFICKÉ REFLEXIE

Dňa 18. septembra sa v našej galérii konala vernisáž novej výstavy pod názvom *Alchemicus*, organizovaná v rámci Mezinárodného trienále grafiky (MTG) Krakov '2003. Výstava prezentuje práce štyroch umelcov – grafikov: Vladimíra GAŽOVIČA a Dušana KÁLLAYA zo Slovenska, Macedónca Janiho KONSTANTINOVSKÉHO PUNTOSA a Litovčana Stasysa EIDRIGIEVIČUSA.

Vernisáž otvoril pdpredseda ÚV SSP a šéfredaktor Života Ján Šternog, po ktorom sa zhromaždeným prihovoril generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris. Prítomných oslovil aj riaditeľ MTG prof. Witold Skulicz, ktorý pove-

dal o. i. – Tešíme sa, že môžem na pôde Galérie slovenského umenia otvoriť jeden z výstav tohtoročného Medzinárodného trienále grafiky Krakov '2003. Táto výstava nám ukazuje rôznorodé možnosti grafického umenia, keďže do grafiky prenikajú nové moderné techniky, najmä z oblasti informatiky. Vzniká teda otázka, ktorým smerom sa bude rozvíjať súčasná grafika, čo zároveň nútí prehodnotiť vôbec doterajší vývin grafického umenia.

Otvorenia výstavy sa zúčastnili: generálna konzulka SR v Krakove Jana Burianová a Marek Lisánsky – konzul, majstri V. Gažovič a J. K. Puntos a ďalší

Majster V. Gažovič v rozhovore s návštěvníkmi

**Účastníci vernisáže. V strede vzadu gen. konzulka SR
J. Burianová**

Zhromaždení počúvajú prihovor komisára výstavy

milovníci výtvarného umenia. Neskôr po prehliadke výstavy si účastníci mohli pri poháriku dobrého slovenského vína posedovať a konfrontovať svoje názory na umenie priamo s autormi. Medzi účastníkmi vernisáže boli aj iní umelci, ktorí prišli na Trienále do Krakova. Jedným z nich bol aj Fernando Salicrup z New Yorku, pôvodom Portoričan, ktorý na Trienále prezentoval latinskoamerickú grafiku. Venuje sa počítačovej grafike a kresbe.

Výstava prezentovala výber grafických prác každého autora. Od Gažoviča to boli farebné litografie rôznych rozmerov, od Kállaya veľkoplošné farebné lepty, od Eidrigevičiusa akvaforty a akvatintry a Puntos pripravil počítačovú projekciu svojich grafík.

Vladimír Gažovič (1939) predstavil výber z 80. a 90. rokov. Aj keď jeho technologická virtuozita a majstrovské narábanie farbou vynikajú najmä pri veľkoryzmerných grafických listoch, umelec rovnako vážne pristupuje aj k menším formám a exlibrisom, ktoré sú akoby predstupňom väčších grafických prác. Také sú napr. rozsiahle cykly: *Akupunktúra sveta*, *Kolotoče života*, *Chamitivosť*, *Pozor civilizácia!* atď. V nich sa umelec snaží pomocou jemnej irónie a sebairónie postihnúť a vysvetliť negatívne a smiešne ľudské vlastnosti. Definuje ich v splete vlastných fantázií a priznáva im výtvarné a estetické hodnoty. Autor využíva náročnú techniku tlače z kameňa kombinovanú s kresbou litografickými kriedami a perom. V Gažovičových grafikách vládne rôznofarebnosť, čím sa líši od tradičnej čiernobielej československej grafiky prvej polovice 20. storočia. Au-

tor sa okrem grafiky venuje aj kresbe a v poslednom období aj maľbe a sochárstvu.

Ďalším významným autorom slovenskej, ale aj svetovej výtvarnej scény je Dušan Kállay (1948). Svedčí o tom nie len množstvo medzinárodných ocenení, ale aj obrovský záujem o jeho diela prezentované v rôznych častiach sveta. Jeho umenie sa formovalo na legendárnom oddelení grafiky a knižnej ilustrácie na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Jedným z najvýraznejších zdrojov inšpirácie pre jeho tvorbu sa stal film *Zavraždenie a umučenie Jeana-Paula Marata*, o čom rozprávajú pacienti psychiatrie z ústavu v Charentone. Malo to značný vplyv na celú autorovú tvorbu a prejavuje sa to v parodovaní ľudskej činnosti, parodovaní myslenia, parodovaní doby. Kállay vo svojej tvorbe sa zamýšľa nad zmyslom existencie, poriadkom a chaosom sveta. Aj keď sa ponára do svojho vlastného sveta, v kontexte jeho tvorby si nachádzajú miesto i všeľudské otázky. Je analytikom, pre ktorého sú dôležité nielen širšie súvislosti výtvarného prejavu, ale aj detaily. S anatomickou presnosťou študuje prírodné javy. Okrem grafiky sa venuje ešte maľbe, kresbe, plagátovnej tvorbe, známkovej torbe a iným.

Jani Konstantinovský Puntos (1961) je známym umelcom, ktorý vystavoval svoje prace vo viacerých galériach doma a v zahraničí. Jeho diela majú viacrozmerné významovú štruktúru. Prelínajú sa v nich rôzne motívy, ktoré vytvárajú spoločný celok vyjadrujúci hlbokú filozofickú myšlienku. Jeho cylické grafiky majú charakter polyptikov. Okrem obrazov sa v jeho prácach objavujú aj početné náписy, znaky, symboly. Často

ide o rôzne fyzické vzorce, ktoré nás uvádzajú do komplikovaného sveta metafyziky. Je to vyzreté umenie, ambiciozne, so silnou intelektuálnou inklináciou. Pri prezentácii svojho umenia siahá po také technické vymoženosť, ako napr. počítač. Aj výstava v našej galérii je kompozíciou spájajúcou modernú techniku, zvuk a grafiku. Pri zvukoch tlačiarenských strojov počítač premieta práce toho umelca.

Posledným zo štvorice autorov prezentujúcich svoje prace na našej výtavke je Stasys Eidrigevičius (1949) pochádzajúci z Litvy. Študoval na Akademii výtvarných umení vo Vilne. Od roku 1980 býva vo Varšave. Vo svojej grafickej tvorbe využíva formu akvaforty a akvatintry. Práce *Golier*, *Krk*, *Vrana*, *Pramen* a ďalšie vznikali za pomocí týchto druhov hlbkotlače. Okrem toho ho zaujíma aj počítačová grafika, ktorá poskytuje autorovi ďalekosiahle možnosti využadovania vo výtvarnom svete. Eidrigevičius je uznávaným umelcom. Svoje prace vystavoval v mnohých krajinách. Jeho umenie neostáva len v rovine grafiky, ale sa vzťahuje aj na film a literatúru.

Poznamenajme na záver, že Medzinárodné trienále grafiky vzniklo v roku 1960 ako bienále. V roku 1964 sa stalo medzinárodným. Bolo to jediné podujatie tohto druhu v bývalom východnom bloku. Od roku 1989 sa ako trienále uskutočňuje každé tri roky. V rámci tohto ročného trienále sa konali výstavy vo viacerých galériach v Krakove a ďalších mestách – Katowiciach, Opoli a Toruni.

Text: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ
Foto: PETER KOLLÁRIK

HORČIČNÉ ZRNKO...

Pápežovu návštěvu už máme za sebou, ale ostala ozvena jeho učenia, vzťahujúca sa nielen na Slovákov, ale aj na všetkých kresťanov. Ešte nikdy sme počas púte nevideli tak trpiaceho pápeža, zjednoteného s Kristovým krížom. V Bratislave hovoril:

- *O Crux, ave spes unica!* Svätý Pavol o ňom píše vo svojom liste Filípanom, čítanie, ktoré sme práve počuli. Nielen, že sa Ježiš Kristus stal človekom, vo všetkom podobný ľudom, ale vzal si prirodzenosť sluhu a ešte viac sa uponížil, keď sa stal poslušným až na smrť, až na smrť na kríži (porov. Flp 2, 6-8). Áno, veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného syna (Jn 3, 16)! Obdivujeme – ohromení i vďační – aká je to šírka, dĺžka, výška a hĺbka Kristovej lásky, presahujúcej každé poznanie (porov. Ef. 3, 18-19)! *O Crux ave spes unica!* Svojím utrpením ukazuje, že každý človek, od svojho počatia až po prirodzenú smrť, je v Božích očiach hodnotný. Je to jeho najväčší odkaz.

9.11.2003, 32. nedela v období cez rok, J 2, 13-22

Dnes je v čítaní reč o chráme. Tom našom, v ktorom sa každú nedelu zhromaždujeme, a tom duchovnom, ktorým je Svätá cirkev. Kým vznikli naše chrámy, bola potrebná obeta, aby neboli prázne. Touto obetou je sám Ježiš Kristus, ktorý na kríži podstúpil najväčšiu obetu, opakovanú dnes. Pápež v Bratislave pripomína, ako to vyzeralo: - Čo teda vidíme, keď upierame zrak na kríž, na ktorom bol ukrižovaný (porov. Jn 19, 37)? Rozjímame nad znanom nekonečnej Bozej lásky k ľuďom. Bez tejto udalosti by naše chrámy nemali zmys-

sel. Stretol som kňaza, ktorý má budovať kostol, chce mať vo farnosti mládež, aby chrám neostal prázdný a aby bolo pre koho opakovať Kristovu obetu.

16.11.2003, 33. nedela v období cez rok, Mk 13, 24-32

Pomaly sa končí liturgický rok. Liturgia slova nám pripomína, že Pán príde. Príde na konci čias nie preto, aby si s nami zaspieval pesničku, ale aby súdil. Občas sa hovorí, že Cirkev straší ľudí smrťou a Božím súdom. Nie. On príde, či sa nám to páči alebo nie. Pápež na Slovensku tak pekne hovoril o Ježišovom podobenstve o rozsievacom, ktorý išiel siať zrno. Slovo neprináša úrodu automaticky. Hoci je Božské, a teda všemohúce, prispôsobuje sa pôdnym podmienkam. Prijíma výsledok, ktorý dáva samotná pôda a ktorý môže byť aj negatívny. Ide o tajomstvo odovzdávania sa, ktoré vrcholí v úplnom odovzdaní sa Bohu do rúk človeka. Veď semenom zasiatym do pôdy je vlastne Pán Ježiš (porov. Jn 12, 24). Podobenstvo o rozsievacom a vysvetlenie, ktoré dal Pán Ježiš svojim učeníkom, nás nútia zamyslieť sa. Drahí bratia a sestry, my sme tou pôdou, do ktorej Pán neúnavne seje semeno svojho slova a svojej lásky. V akom duchu ho prijíname? Akú úrodu prinášame? Takto sa nás kedysi spýta náš Pán, keď sa vráti.

23.11.2003, Ježiš Kristus – kráľ vesmíru, J 8, 33b-37

Dnes je veľký sviatok. Posledná nedela liturgického roka je venovaná Ježišovi Kristovi – kráľovi vesmíru. Pán Ježiš je kráľom všetkého, ale kým niekto uzná túto pravdu, musí uznať a priať inú. Krista neuzná za Pána ten, kto ho najprv neuzná za kráľa vlastného srdca a pána vlastného života. Ináč bude všetko, čo je sväté, kritizovať a zle sa vyjadrovať o bratoch a sestrách, ktorí veria. Najlepšie svedectvo dali Kristovi blahorečení mučeníci, ktorých pápež v Bratislave vyhlásil za blahoslavených. Sv. otec hovoril o nich: - *Istotne to bolo práve rozjímanie nad týmto veľkým a obdivuhodným tajomstvom, ktoré podržalo blahoslavených biskupa Vasiľa Hopku a rehoľnú sestru Zdenku Schelingovú v ich rozhodnutí pre zasvätený život, a najmä v ľažkých chvíľach utrpenia vo väzení. Obaja stoja pred nami ako žiarivé príklady vernosti z čias tvrdého a nemilosrdného náboženského prenasledovania. Biskup Vasiľ nikdy nezaprel svoju príslušnosť ku katolíckej Cirkvi a vernosť pápežovi. Rehoľná sestra Zdenka, aky pomohla služobníkom Pána Boha, neváhala vystaviť vlastný život bezpečenstvu. Urobili Ježiša Pánom svoj-*

ho života a to im dalo silu vydať svedectvo, až do krvi...

30.11.2003, 1 adventná nedela, Lk 21, 25-28, 34-36

Začal sa advent, v Cirkvi čas radostného očakávania na príchod Pána počas viačočných sviatkov, ale predovšetkým do každého ľudského srdca, ktoré je ochotné Ho priať. Ústrednou osobou cez advent je Mária, ktorá vrúcnym srdcom a celou dušou prijala Pána. V Banskej Bystrici Sv. otec hovoril o tomto tajomstve: - *Mária nerobí námetky voči Božím zámerom do budúcnosti, ale pýta si objasnenie svojho súčasného stavu, v ktorom sa ako človek nachádza. Boh odpovedá na túto jej požiadavku tým, že s ňou nadvázuje dialóg. On má rád do činenia s osobami zodpovednými a slobodnými. Čo z toho všetkého môže byť pre nás poučením? Mária nám ukazuje cestu k vyzretej slobode. V dnešných časoch je nemálo pokrstených kresťanov, ktorí si ešte stále neosvojili zodpovedne a uvedome svoju vieru. Nazývajú sa kresťanmi, ale neodpovedajú s plnou zodpovednosťou na prijaté milosti, ešte stále nevedia, čo chcú a prečo to chcú. Cez advent sa treba pýtať, ako sa sám pripravujem na príchod Pána. Tak ako Mária?*

7.12.2003, 2. adventná nedela, Lk 3, 1-16

Cez advent máme pripraviť Pánovi cestu do srdca. To je naša hlavná úloha. Vyzývajú nás k tomu všetky dnešné texty. Ľudia toto obdobie prežívajú rôznym spôsobom. Jedni nefajčia cigarety, iní nepijú alkohol, ďalší kávu budú nejedia cukríky... A ako ja som zaznamenal vo svojom živote ďalší advent? Vráťme sa však k Márii. Ján Pavol II. nám v Banskej Bystrici pripomína, že P. Mária umne a vedome prežívala svoj advent. - *Hľa, služobnica Pána* (Lk 1, 38), vráví Panna Mária. Obracia sa na anjela Gabriela, ktorý jej zvestuje Božie povolenie stať sa matkou jeho Syna. Vtelenie slova je rozhodujúcim momentom v „pláne“, ktorý Boh vyjavil od samého začiatku ľudských dejín, po prvotnom hriechu. On chce sprostredkovať ľuďom svoj vlastný život a pozýva ich, aby sa stali jeho deťmi. Je to povolenie, ktoré očakáva odpoveď od každého jednotlivca. Boh nenaucuje spásu. On ju ponúka ako iniciatívu lásky, na ktorú treba odpovedať slobodným rozhodnutím, motivovaným tiež láskou. Dialóg medzi anjelom a Máriou, medzi nehom a zemou, je, v tomto zmysle, pre nás vzorom. Pokúsmo sa nájsť v nom nejaké poučenie pre seba.

Kňaz PAVOL KUBANI

Kultúrny program na úvod slávnosti

Kardinál F Macharski a ďalší kňazi počas celebrácie sv. omše

V obci Podsklie na Orave sa 4. septembra 2003 (v deň odpustu), uskutočnila veľká cirkevno-obecná slávnosť pri príležitosti 200. výročia založenia farnosti (1803) a 100. výročia konsekrácie miestneho kostola sv. Rozálie (1903).

Na podujatí, ktoré zorganizoval farár Dr. Wiesław Popielarczyk za výdatnej pomoci vedenia gminného úradu v Czarnom Dunajci, základnej školy, farníkov a členov požiarneho zboru, sa zúčastnila takmer celá obec a viacerí vzácní hostia, v tom kardinál Franciszek Macharski, vojtovia gmín v Czarnom Dunajci, Rabe Wyżnej a Jablonke - Józef Babicz, Edward Siarka a Julian Stopka, riaditelia Babohorského národného parku a Družstevnej banky v Jablonke Józef Omyłak a Alojz Šperlák, riaditeľky Etnografického múzea drevenej architektúry a ZŠ č. 1, ZŠ č. 2 a ZŠ č. 3 v Hornej Zubrici a ZŠ a gymnázia v Starom Bystrém, kňazi

JUBILEUM FARNOSTI A KOSTOLA V PODKSLÍ

z okolitych farností, rehoľné sestry Ursulanky, redaktor Života a ďalší.

Slávnosť

sa začala pútavým kultúrnym programom v kostole sv. Rozálie. V úvode si účastníci vypočuli príležitostnú báseň „Boží chrám a nebeská brána“, ktorú postupne recitovali žiaci ZŠ v Podsklí a študenti lýcea v Czarnom Dunajci - B. Kadlubeková, A. Wąsowá, A. Dmuchačová, E. Łopuchová, K. Liszová, K. Dudková, E. Królówá, W. Marszałiková, L. Marszałik, Ł. Kubacka, S. Fećko, R. Ledworek, P. Łabuda, K. Jurczasiak, P. Gal, K. Sproch a M. Kusper. Potom nasledovali stručné informácie o histórii obce Podsklie (založená v roku 1567), ako aj susednej Bu-

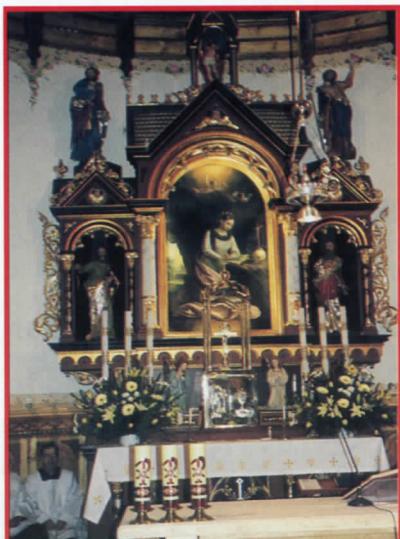
koviny (1566), ktoré sú od roku 1619 spravované spolu, o základnej škole, o farnosti sv. Rozálie (založená v roku 1903), o životopise patrónky kostola - sv. Rozálie a o najvýznamnejších návštevách cirkevných hodnostárov v podsklianskej farnosti. Medziiným 31. mája 1904 navštívil Podsklie spišský sídelný biskup Alexander Párvy, 11. augusta 1923 kardinál knieža Adam Stefan Sapieha, 18. júna 1976 kardinál Karol Wojtyła - dnešný pápež Ján Pavol II., 28. mája 1987 - kardinál Franciszek Macharski a 22. marca 1998 pomocný biskup krakovskej arcidiecézy Jan Nycz.

Po programe sa začala slávnostná sv. omša, ktorú s niekolkými kňazmi celebroval kardinál Franciszek Macharski. Počas

omše prednesol zaujímavú homiliu, venovanú o.i. dvom podsklianskym jubileám, ako aj životu a úlohe patrónky kostola sv. Rozálie, ktorú prirovnal k sv. Faustíne, patrónke Sanktuária v Lagievnikach v Krakove. Potom nasledovalo posvätenie oltára, obrazu sv. Rozálie, fary a slávnostná procesia okolo kostola, ktorá sa zastavila pri štyroch kaplnkách. Po procesii odovzdávali vojtovia, zástupcovia obcí, požiarnici, žiaci, študenti a občania vzácné obetné dary, v tom zlatý kalich, ornát, kytice kvetov, ovocie a oštiepky. Z kostola prešli účastníci osláv do požiarnej zbrojnice, kde pre nich miestne kuchárky pripravili chutný obed.

Obraz sv. Rozálie v hlavnom oltári

Kostol sv. Rozálie

Slávostná procesia okolo kostola

Na oslavu jubilea prišlo množstvo ľudí

Počas posedenia k dobrej nálade prihrávala ľudová kapela pod vedením Przemysława Garbaruka. V jej repertoári nemohla chýbať ani známa *Orava, Orava*.

Zo života sv. Rozálie

Narodila sa 6. októbra 1129 na zámku Olivella v Palerme na Sicílii. Pochádzala z aristokratickej rodiny, bola spríbuznená s cisárom Karolom Veľkým. Pred jej narodením sa jej matka z prorockého sna mala dozvedieť, že má svojmu novonarodenému dieťaťu dať dovtedy neznáme a neobvyklé meno Rozália, ktoré sa skladá z názvov dvoch najkrajších kvetov, ruže (lat. rosa) a ľalie. Osoba s týmto menom má svedčiť o svojej čistote, nevinnosti a oddanosti Bohu (ťalia), jej srdce má planúť láskou k Bohu a blížnym a jej budúci pustovnícky život v úplnej odľúčenosti od sveta má byť plný odriekania a pokánia s veľkým osobným trápením (trne ruže). Meno Rozália malo byť súčasne akýmsi symbolom, že jej nositeľka bude najkrajším kvetom celého

Odrozdávanie darov

rodu a Sicílie. Rozáliu vychovávala najskôr pestúnska a potom kráľovská guvernantka, ktorá jej často vkladala do rúk kríž s Kristom a v dlhých pobožných rozhovoroch formovala jej náboženské zmýšľanie. Dvorský luxus, v ktorom Rozália vyrastala, však nezatienil v nej jej základné hodnoty, takže v tajnosti pred rodičmi zložila sľub doživotnej čistoty. Keď však rodičia začali naliehať, aby sa vydala a o jej ruku sa začali uchádzať tí najlepší mladí rytieri, keď dokonca otec ohlásil termín jej zásnub s vysoko urodeným mládencom Baldwinom, sa ako 14-ročná rozhodla v preddeľ zásnub, potajomky opustiť dom a ukryť sa v horskej jaskyni ako pustovníčka. Neskôr sa usadila na vrchu nazvanom dnes Monte Pellegrino, ktorý je 70 km vzdialenosť od Palerma, kde až do konca života viedla pustovnícky život. Sv. Rozália zomrela v roku 1156. Jej telo sa zachovalo zázračným spôsobom. Voda stekajúca po ňom utvorila akýsi tvrdý a priesvitný povlak, vďaka ktorému pretrvalo v nena-

rušenom stave niekoľko storočí. Keď po 468 rokoch našli jej pozostatky, v Palerme a okolí sa práve šírila cholera. Vtedy mal jeden z občanov prorocký sen, z ktorého sa dozvedel, že mor neustane, kým sa nenájde telo sv. Rozálie a nebude prenesené do mesta. Tak sa stalo. Keď pozostatky svätej vystavili v meste na hlavnom oltári, nákaza

okamžite ustúpila. O šesť rokov neskôr pápež Urban VIII. vyhlásil Rozáliu za svätú a ustanovil dátum 4. septembra dňom jej sviatku. Sv. Rozália bola kanonizovaná v roku 1630.

Kult pustovníčky z Palerma veľmi ožil v 17. storočí v súvislosti s hľadaním nových patrónov, najmä keď sa začala šíriť morová nákaza, ktorá zachvátila veľa krajín. V Poľsku sv. Rozália uctievajú od roku 1630. V súčasnosti je patrónkou više tridsiatich kostolov.

Do Podsklia prišiel kult sv. Rozálie v roku 1831, kedy chránila ľudí pred stašnou „čierной smrťou“, ako v tom čase nazývali cholenu, ktorá šírila strašné spustošenie medzi obyvateľstvom celej Oravy.

Storočnica kostola

Kostol sv. Rozálie vznikol v roku 1803 po prestavbe kaplnky, ktorú v roku 1787 venovala obci Joanna Wilczeková. 31. mája 1904 ho slávnostne posvätil spišský biskup Aleksander Párvy. V Podsklí dodnes pracovalo 34 knazov. Prvé zvony zvolávali veriacich na spoločnú modlitbu v roku 1819. Keď ich počas prvej svetovej vojny zhabali na vojnové účely, farníci kúpili nové zvony v roku 1924. Súčasnú faru vybudoval knaz Jan Kalawski, ktorý sa mimochodom v snahe o trievosť občanov pričinil k zlikvidovaniu piatich kríem. V strede hlavného oltára, ktorý bol postavený v roku 1923 v čase pôsobenia knaza Józefa Buronia, sa nachádza obraz sv. Rozálie, ochrankyne pred nákazami a súčasne patrónky farnosti.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

VEĽKOU UDALOSŤOU bývali v Budapešti návštevy viedenského cisára Františka Jozefa I. Hlavné mesto bolo v tom čase udržiavané v mimoriadnej čistote, ulice zdobili štátne zástavy a z výkladov i okien hľadeli portréty panovníka ovenčené kvetmi. Na uliciach sa hemžili parádne koče. Vozila sa v nich šľachta ovešaná šperkami, ktoré zdôrazňovali jej finančnú a politickú moc.

Pre vybranú spoločnosť boli prípravené prepychové hotely a nočné podniky, v ktorých sa gavaliersky rozhadzovali veľké peniaze nazbierané z biedneho ľudu, lebo aj to patrilo k veľkopanskému životnému štýlu vládnucej triedy. Cestou do hlavného mesta sa šľachta predbiehala a nejednému sa zapotilo čelo, keď ho iný predbehol a na privítacom ceremoniáli musel obsadiť druhé, tretie alebo aj posledné miesto.

Do mesta však prichádzali aj rozliční podvodníci. Raz - ako sa o tom možno dočítať aj v knihe maďarských autorov Balogh-Czech-Lantos: Békebeli históriák - sa prihodilo toto:

Jeden z parádnych kočov zastal pred vychýreným klenotníctvom. Z predného sedadla zoskočil livrejanový sluha a s úctivou poklonou otvoril dvierka na koči. Vystúpil z neho veľkopanský oblečený asi tridsaťročný muž so zlatým monoklom. Vošiel do klenotníctva. Majiteľ ho veľmi úslužne privítal. Návštevník sa poobzeral okolo seba a spýtal sa:

- Prosím vás, vy ste vyhotovili brillantový náhrdelník pre kontesu Karolínu?

Áno, ja som mal tú čest'

- To je dobré, - povedal návštevník. - Dnes som totiž dostať telegram od snúbenice z Viedne, v ktorom ma žiada, aby som jej kúpil taký istý. Môžete mi vysvetliť?

Uplynulo iba niekoľko dní, čo kontesa zaplatila za náhrdelník obrovskú sumu, a už sa zasa ukazuje dobrý obchod, myslie si v duchu klenotník

a požiadal návštevníka, aby šiel ďalej, že mu ukáže najkrajšie kusy.

- Taký istý sice nemám, ale za niekoľko dní vám ho môžem zhotoviť

- To je škoda, - ťutoval zákazník.

- Moja snúbenica chcela práve taký a ešte dnes som jej ho chcel odozvdať

S týmito slovami sa chystal odísť, ale klenotník mu navrhol aby si prezrel všetky náhrdelníky, čo má.

- Ukážem vám ešte krajší a snúbenica vás iste pochváli.

Obchodník priniesol kazety ob-

- Ale to je maličkost', ktorá nestojí za reč. - Nato vytiahol z vrecka hodinky a poznamenal, že ide do kasína, kde sa má stretnúť s niekoľkými ministrami. Klenotníkovi povedal, aby mu náhrdelník doručil do pol jednej.

- Pošlite súčasne aj účet, - dodal a podal obchodníkovi navštívenku, na ktorej bolo ozdobným písmom napísané:

Gróf Felix von Pajachevich de Veřcze, cisársko-kráľovský komorník.

Klenotník úctivo odprevadil vzácneho zákazníka až po dvere a pozna-

menal, že jeho pomocník príde presne na poludnie. Spokojne si mádlil dlane, veď dvadsaťtisícový obchod sa nenaskytne každý deň. Potom si sadol, aby napísal účet.

Starý pán, ktorý ešte stále vyberal prsteň, hovoril, že mladý gróf je veľké zviera.

- Dopomohol môjmu synovi k veľmi dobrému postaveniu, preto som mu aj tu d'akoval.

Horko-tažko si vybral prsteň za šestdesiatosem korún, pričom neprestal vychvaľovať mladého grófa. Konečne zaplatil a odišiel.

Krátko pred dvanásťou volal klenotníkovi z kasína grófov sluha, že milostivý pán je už netrpezlivý.

- Povedzte pánu grófovi, že o niekoľko minút bude môj pomocník u vás.

Po dobrej hodine sa vrátil pomocník do obchodu veľmi skľúčený

- Pán šéf, neviem, či som neurobil zle ...

- Čo sa stalo, pán Tänczer?

- Pán gróf ešte rokoval s ministrami, keď som došiel do kasína.

- Hádam ste len náhrdelník nedonesli spät?

- Nie, nie, náhrdelník prevzal jeho sluha. Hľadal som pána grófa, ale nikde ho nebolo. Na chodbe som stretol jeho sluhu, ktorý mi povedal, že pán gróf ešte rokuje s ministrami a že mu prikázal priniesť náhrdelník do rokovacej siene. Tak som mu ho odovzdal.

PRÍPAD BRILIANTOVÉHO NÁHRDELNÍKA

tiahnuté čiernym zamatom a položil ich pred zákazníkom na pult. Ten si ich poprežeral a zdalo sa, že jeden sa mu zapáčil. Stiahol si jemné rukavice a veľmi dôkladne si klenot prezerával. Obchodník si všimol prstene na jeho rukách. Jeden bol s monogramom a druhý s briliantom. Neznámy muž urobil naňho dojem veľmi bohatého človeka a trpeživo čakal, ako sa rozhodne. Konečne pán s monoklom položil jeden náhrdelník na pult so slovami, že ten by mu vyhovoval, keby jeden kamienok nebol žltý

- Obdivujem vaše dobré oči, - usmial sa klenotník. - Takú chybíčku často nepostrehne ani odborník. Našťastie mám na sklade brillenty a ak si želáte, za dve hodiny vám kamienok vymením.

Vtom vošiel do obchodu starší prešedený pán, podľa oblečenia asi veľkostatkár. Chcel nejaký prsteň, ale nie veľmi drahý. Keď zbadal pána s monoklom, rýchlo zložil klobúk a veľmi úctivo ho pozdravil.

- Ach, to ste vy, pán Fertőy, - povedal mladý muž a podal veľkostatkárovi ruku. - Čo tu robíte?

- Prihlásil som sa na audienciu u jeho výsosti, a dovoľte mi, aby som sa vám ešte raz podľakoval za to, čo ste pre mňa urobili.

- Kde je potom chyba? - spýtal sa klenotník.

- Sluha so šperkom odišiel a nevrátil sa. Čakal som tam celú hodinu. Čo mám teraz robiť, pán šéf?

Pomocník ešte ani nedopovedal vetu, keď sa v obchode ozval telefón. Klenotník hneď spoznal grófov has.

- Kde sa podel ten váš hlúpy pomocník?

- Čakal na vášho sluhu, ktorý odnesol klenot, a keď sa nevrácal, prišiel späť do obchodu.

- To nemohol chvíľu počkať?

- Hneď ho pošlem k vám.

- Teraz už nie. Rokovanie som skončil a o niekoľko minút odídem z kasína. Účet potom -

- Haló, haló, pán gróf ...! Myslím, že nás prerusili.

Vtom sa ozvala centrála a telefonistka sa spýtala, či páni ešte hovoria.

- Prosím vás, slečna, spojte ma ešte s tou telefónnou stanicou.

- Hneď to bude.

O niekoľko sekúnd sa hlásila telefonistka z Východnej stanice.

- To bude omyl, - hneval sa klenotník. - Ja som nechcel Východnú stanicu, ale štátne kasíno, grófa Pajachevicha.

- Nie prosím, telefonovali vám z Východnej stanice.

Klenotník sa prečakol a tušil, že dačo nie je v poriadku.

- Pán Tánczer, - povedal pomocníkovi, - ihneď zavolajte fiaker, pôjdeme na Východnú stanicu.

Tam hneď vyhľadali slečnu, ktorá zapájala telefonický hovor.

Pred dvadsiatimi minútami volal z hovorne asi tridsaťročný elegantný pán s monoklom.

- Musím s ním ihneď hovoriť

- Pohľadajte ho na stanicu, v čakárni prvej triedy. Tam som ho videla ist'

V čakárni nemusel dlho čakať. Hneď zazrel grófa a ponížene mu povedal:

- Milostivý pán, vzniklo nejaké nedozumenie, preto sa ponáhľam vysvetliť celú záležitosť

- Nemám rád podozrievavých obchodníkov, - odvetil sebavedome gróf.

- Prosím vás, odpustite mi moju netaktnosť, no ...

- Nič vás neospravedlňuje. Keby ma o náhrdelník nebola požiadala

snúbenica, hodil by som vám ho teraz do tváre. No zatiaľ si ho nechám a vy ma tu počkajte, kým nevyrovnam účet.

Gróf si urazene napravil monokel a odišiel aj so šperkom.

Klenotník by si bol najradšej hľavu otrieskal o stenu, že si dovolil uraziť takého vzácneho zákazníka. Možno by bol snúbenici kúpil počas svojho pobytu v hlavnom meste aj iné šperky ...

V takomto rozpoložení čakal grófa polhodinu, hodinu, ale zbytočne. Po dvoch hodinách sa vrátil do obchodu a zatelefonoval svojmu advokátovi.

- Pán doktor, zistite mi, prosím vás, kde by som našiel grófa Pajachevicha. Pravdepodobne sa urazil a musím ho odprosit'

- O polhodinu vás budem informovať, - slúbil advokát.

Neprešlo ani pol hodiny, keď zazvonil telefón.

- Pán môj, oklamali vás!

- Čo to hovoríte, pán doktor?

- Zistil som, že gróf Pajachevich neexistuje!

- Chcete povedať, že som sa stal obeťou podvodníka?

- Radím vám, aby ste prípad ihneď hlásili polícii.

O niekoľko minút bol klenotník v kancelárii prednosta polície, ktorému všetko rozvedal. Prednosta zavolal svojich mužov a oznámil im, že v meste sa objavil vlaňajší zloděj šperkov. Parádny koč, vďačný veľkostatkár, li-vrejovaný sluha ...

- Ponáhľajte sa na Východnú stanicu, dúfam, že sa vám podarí chytiť ho. - Klenotníkovi povedal, aby šiel aj on.

Podľa opisu sa viacerí pamätali na elegantného pána a policajti zistili, že si prenajal fiaker č. 1211. Fiakrista sa dobre pamätal na vznešeného cestujúceho a poznamenal, že nebol sám.

- Objednali si ma, zaviezol som ich na Západnú stanicu.

Okolo tretej prišli na stanicu a o tretej odchádzal viedenský rýchlik, uvažoval jeden z detektívov. Poslali telegram do Nových Zámkov, aby zadržali dvoch mužov zodpovedajúcich opisu a podali telegrafickú správu. Po pol druhej hodiny prišla odpoveď, že takí muži v rýchliku nie sú. Gróf a jeho

spoločník akoby sa prepadli. Nezanechal nijakú stopu.

Takmer nijakú ...

Keď čakali na odpoveď z Nových Zámkov, úradníčka na pošte povedala jednému z detektívov, že okolo druhej podával u nej istý pán telegram a zabudol si peňaženku.

- Keď som ju zbadala, hneď som šla na stanicu, ale toho pána som už nenašla. V peňaženke sú doklady a peniaze, ktoré nechcem mať u seba a prosím, aby ste si to prevzali.

Peňaženka obsahovala niekoľko dokladov a dvestošesdesať korún. Podľa úradníčkina opisu nepochybne patrila hľadanému grófovi. Detektív ju požiadal, aby mu ukázala telegram, ktorý opísaný pán podal. V telegrami bolo napísané:

Ilona Rauschová, hotel Paríž, Belehrad. Prídem ráno, Lajoš.

Detektívi darmo prezerali spisy, nemohli zistit, kto je Lajoš. Neostávalo im iné ako volať belehradskú políciu, aby zadržala Ilonu Rauschovú a hneď oznámila jej totožnosť. Odpoďebď nebola uspokojivá, lebo mladá Viedenčanka bola v Belehrade len krátko a keď telegram došiel do hotela, už tam nebola.

Po rokoch sa objasnila „grófova“ činnosť, ale za ten čas sa mu podarilo urobiť ešte niekoľko podvodov takmer vo všetkých európskych veľkomestách.

Členovia bandy stále cestovali, preto nebolo ľahké dolapíť ich. Mali presne dohovorené termíny na každú akciu a keď im to niekedy nevyšlo, dali sa všetci na cestu ...

A tak to bolo aj v tomto prípade.

Keď sa dvaja páni dali zaviesť na Západnú stanicu, len čo zaplatili, hneď si prenajali druhý fiaker, ktorý ich zaviesol opäť na Východnú stanicu. Tam nastúpili na pražský rýchlik idúci až do Berlína, kde sa po čase všetci zišli, aby vypracovali plán ďalšej akcie ...

Nakoniec však ligotavé kamienky priviedli celú bandu, ktorá šarapatila aj v Prahe, i v Bratislave, do kriminálu.

(Domová pokladnica 1988)

J.E. biskup J. Szkodoň s knazmi po sv. omši

Stretnutie na obecnom úrade

BISKUP J. SZKODOŇ V BRODZANOCH

23. septembra t.r. J.E. otec biskup Jan Szkodoň navštívil farnosť Brodzany v nitrianskej diecéze, ktorá je mnohým našim čitateľom známa aj tým, že tam v rokoch 1817-1821 pracoval slávny chyžiansky rodák Tomáš Červeň, vysoký cirkevný hodnostár, zakladateľ a podporovateľ Spolku sv. Vojtecha a spoluzakladateľ a pokladník Matice slovenskej.

Dnes v tejto obci už niekoľko rokov pôsobí ako farár ďalší chyžiansky rodák Stanislav Capiak, ktorý, ako sa mnohí iste pamäťajú, slúžil prvé slovenské sv. omše v Kacvíne, Nedeci a Vyšných Lapšoch.

Počas návštevy otec biskup celebroval slávostnú sv. omšu, na ktorej predniesol dojímavú homíliu a posvätil insignie obce – zástavu, pečať a erb. Sláv-

nosť bola pekne zorganizovaná a zúčastnilo sa jej množstvo farníkov. Po sv. omši sa na obecnom úrade konalo milé stretnutie s vedúcimi predstaviteľmi obce a neskôr ďalšie na fare, ktorého sa zúčastnili viacerí chyžianski rodáci, ktorí sa po vojne vystáhovali na Slovensko. Bolo o čom spomínať. Všetci boli vďační kňazovi S. Capiakovi za zorganizovanie tohto zaujímavého podujatia.

Kňaz STANISLAV KUBANI

KRÁTKO ZO SPIŠA

Čoraz zriedkavejšie sú dnes manželské dvojice, v ktorých obaja snúbenci pochádzajú z tej istej obce. Nedávno si svoj manželský slúb povedali dve krajančícké dvojice Monika a Marek Bryjoviči z Novej Belej a Anna a Pavol Šoltýsovci z Jurgova. Mladomanželom prajeme dlhý spoločný život v porozumení a láske.

Na spišských základných školách a gymnáziách prebehla akcia pod názvom *Upratovanie sveta*. Deti a mládež upratovali svoje obce a ich okolie. Nazbierali veľa odpadkov, ktoré sa konečne dostanú na správne miesto, čiže na smetiško. Ako dlho bude čisto? Záleží len na nás.

Nedávno sa svojich sedemdesiatych narodenín dožila krajanka Mária Majerčáková z Novej Belej. K jej životnému jubileu jej prajeme veľa zdravia, božieho požehnania a ešte dlhé roky v rodinnom kruhu.

Ondedávna je vyšnolapšanský kostol pekne viditeľný aj v noci a to zásluhou osvetlenia, ktoré prednedávnom namontovali.

Cez prázdniny Beľania obnovili kostolík sv. Márie Magdalény (na snímke) nachádzajúci sa mimo obce. Objekt zvonku aj zvnútra omietli, vymenili obloky a nanovo vymaľovali steny. Koncom septembra pokračovali v opravných prácach pri farskom kostole sv. Kataríny,

ktorý opäť žiari v plnej kráse. Teraz sa skončila oprava odkvapových rúr, omietky a nanovo sa natreli vonkajšie steny. Pri kostole usilovne pracovali obyvatelia obce, ktorí zabezpečili aj finančné prostriedky.

**Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ**

KRÁTKO Z ORAVY

V novembri (17. 11.) sa 75 rokov dožíva krajanka Štefánia Kovalčíková (rod. Kuláková) z Hornej Zubrince. Našej jubilantke k sviatku srdečne bla-hoželáme a prajeme veľa zdravia, šťastia a spokojnosti v ďalšom živote.

V tomto roku uplyva 405. rok (1598), od vzniku oravskej obce Harkabuz, ktorá v stredoveku spolu s o-kolitými obcami patrila Oravskému hradu. Jej názov pochádza zrejme od mena prvého šoltýsa Bartolomeja Harkabuza.

V Hornej Zubrici končia stavebné práce na úprave brehov potoka (na snímke), ktorý sa počas veľkých dažďov rozlieval, zaplavoval okolité polia a pivnice domov a spôsoboval značné materiálne škody.

Na cintoríne v Podvliku sa zachovalo viaceré náhrobkov so slovenskými nápismi (na snímke), ktoré svedčia o slovenskom pôvode tunajších obyvateľov. Keďže mnohé z nich nahodal neúprosný zub času, bolo by potrebné, aby sa o ich údržbu a obnovu postarali príslušné renovačné orgány.

V priestoroch Oravského strediska kultúry a športu v Jablonke bola umiestnená výstava obrazov oravských maliarov (na snímke), na ktorých autori prezentovali zaujímavé panorámy oravskej krajiny, kostoly a iné objekty.

Gymnázium Antona Bernoláka v Námestove pripravuje na november t.r. veľkú oslavu pri príležitosti 50. výročia otvorenia školy.

Už polstoročie uplynulo od zapísania malej slovenskej obce Vlkolinec, ležiacej na úbočí Veľkej Fatry, do knihy svetového dedičstva UNESCO. Pri tejto príležitosti vyšla publikácia „Vlkolinec, drevená dedina“

Gminná rada v Jablonke sa rozhodla urobiť niekoľko presunov v gminnom rozpočte na rok 2003. Gmina vydá 50 tisíc zlôtých na asfaltovanie 650 m úseku cesty z Podvlika do Podsrnia. Ide o spoločné podujatie s okresom Nový Targ, ktorého celkové náklady predstavujú vyše 90 tisíc zlôtých. Rada súčasne splnomocnila jablonského vojta priznávať odmeny (do 1000 zlôtých) športovcom z gminy Jablonka, ktorí dosiahnu dobré výsledky v školských, okresných a vojvodských súťažiach.

**Text a foto:
PETER KOLLÁRIK**

VYŠNÉ LAPŠE V INTERNETE

Ďalšou spiškou obcou, ktorá má od nedávna svoju stránku v internete sú Vyšné Lapše. Na tejto internetovej adrese www.lapszewyzne.com nájdete hodne informácií o obci, tiahnucej sa v doline Lapšanského potoka. Sú tam údaje o histórii obce od jej vzniku až po súčasnosť, podrobnej informácie o dychovke, dobrovoľnom požiarnom zbere, kostole sv. Petra a Pavla, urbáre, ľuďoch a ich živote atď. Autorom a realizátorom nápadu je Jozef Krišík, rodák z Vyšných Lapš (od Severyna), bývajúci v USA. Uznajme, že je to výborný nápad, kedže sa takýmto spôsobom obec určite dostane do povedomia viacerých používateľov internetovej siete. (ak)

VOJENČINA POČAS ŠTÚDIA

Základná vojenská služba už nemusí trápiť študentov vysokých škôl, ktorí obyčajne po skončení štúdia museli ísť na vojenčinu. Každý, kto chce, si môže už od tohto roka zapísť ako predmet štúdia predvojenskú prípravu. Tým bude môcť nahradíť základnú vojenskú službu. Takúto možnosť majú študenti vysokých škôl. Štúdium sa skončí absolvovaním skúšky, čo bude zapísané v indexe. Počas prázdnin budú mať študenti ešte šestštýždňové vojenské školenie priamo vo vojenských útvaroch. Potom už stačí predložiť získané zápočty a potvrdenia vojenskej odvodovej komisií, ktorá by potvrdila, že absolvovali základnú vojenskú službu. (ak)

5. ROZLÚČKA S LETOM

Pod takýmto názvom sa 5. októbra vo Vyšných Lapšoch uskutočnilo vyhodnotenie súťaže o najkrajšie upravené okolie hospodárskych budov a domov. Uchádzačov bolo veľa, spomedzi, ktorých osobitná komisia vybrala len štyroch. Výber nebol ľahký, lebo každý rok pribúda záujemcov o súťaž, čo je pozitívne a znamená, že

si čoraz viac ľudí uvedomuje, že výzor domu je vizitkou jeho majiteľa. Najkrajšie upravené obydlia v Gmine Nižné Lapše majú: Marianna Nowobilská z Vyšných Lapš, Kazimierz Dzwisz z Kacvína, Helena Nowaková z Nedece, Barbara Milaniaková z Nedece, Krystyna Jasiąteková z Falštína, Jolanta Jurgowská z Fridmana, Janina Łojeková z Tribša, Irena Kiedzichová z Vyšných Lapš a Alžbeta Kuručová z Lapšanky. Účastníci si mohli aj dobre zájst', pretože gazdinky z Vyšných a Nižných Lapš, Tribša, Fridmana a Lapšanky pripravili ochutnávku regionálnych jedál. Bola teda o. i. kapusta s hubami, kapustová polievka, podplamenníky s bryndzou a cesnakovým maslom a ďalšie jedlá. Zasa žiaci nedeckej poľnohospodárskej školy urobili šaláty. Všetkým prítomným čas spríjemnila domáca dychovka pod taktovkou M. Šoltýsa, ako aj deti z obecnej základnej školy. (ak)

ANI UČITEĽ TO NEMÁ ĽAHKÉ

Len nedávno sme boli svedkami ďalších zmien v systéme vzdelávania. Spolu s reorganizáciou školstva spred štyroch rokov, sa zmenili aj

podmienky postupu učiteľa v povoľaní. Učiteľ v priebehu svojej pedagogickej praxe môže získať hodnosť diplomovaného učiteľa. Kým však k tomu príde musí najskôr prejsť tri postupné stupne – stážistu, kontraktového a menovaného učiteľa. Po celý čas sa musí vzdelávať, zúčastňovať sa rôznych školení, projektov, aktívne sa podieľať aj na mimoškolskej činnosti. Všetky stupne sa dali ešte do minulého školského roka získať v priebehu siedmich rokov súvisej pedagogickej praxe. Ale na základe uznesenia vlády a dohody s učiteľským odborovým zväzom sa od t. r. zaviedla novelizácia zákona, podľa ktorej sa učiteľ až po desaťročnej súvisej pedagogickej praxi môže uchádzať o stupeň diplomovaného učiteľa. Vyvolalo o veľa protestov, tým viac, že postup sa spája aj s výškou platov. (ak)

Z JABLONSKÉJ POLICAJNEJ KRONIKY

V lesoch v blízkosti priechodu Veľká Lipnica-Winiarczykówka zadržali príslušníci karpatského oddielu hraňčnej stráže viacero turistov, ktorí si

POZDRAV OD NAŠICH ŽIAKOV

MEDZEV

Posielame srdceny pozdrav a xároveň podakovanie úV ssp za uhradenie ceslovneho do Školy v prírode vo Vyšnom Medrevi

*mgr M. Kačmarčíková
mgr M. Glušáková*

E. Górová L. Pitoň

E. Milaniaková H. Maciaszek

M. Pivovarčíková L. Dięgas

R. Ptókarzová P. Tomeš

M. Celušáková K. Gorovič

G. Kubásek P. Huzar

M. Wójcik

J. Kačmarčík K. Gorovič

i M. Poláková

FOTO: © IVAN + BISTIKA

VDYAVATEĽ: GRAFOL Poprod

TEL: 00421/0152/ 7733 726-7

MOBIL: 0907 142 649, 0905 586 705

/4.2.02/A/

Spolok Slovákov v Poľsku, úV

ul Šr. Filipa 7

Kraków

3 1 1 5 0

POLSKO

uroobili kratší „výlet“ na Slovensko a zabudli, že štátne hranicu možno prechádzať len cez hraničné priečody. 9. septembra napadli štyria mladenci z Nového Targu obyvateľa Pekeľníka, ktorého surovo zbuli a ukradli mu mobilný telefón a 200 zlých. Podobne pochodiť aj občan z Malej Lipnice, ktorému v Novom Targu zloději ukradli telefón a 310 zlých. Blesk, ktorý spôsobil požiar hospodárskych budov v Hornej Zubrici, zničil strechy a uskladnené seno, čím spôsobil škodu okolo 30 tisíc zlých. Vážne zranenie utrpel v Chyžnom voďič TIR-a z Litvy, ktorého počas príprania vleku pritlačil jeho vlastný nezabezpečený automobil. Počas jaromkov v Novom Targu nelenia vreckári, ktorí istému Slovákovi ukradli z plecniaka peňaženku s 1400 zlými. Ďalší Slovák chcel zasa neznámemu predať 17 tisíc dolárov, ale kupujúci namiesto vytužených 62 900 zlých dostať len bezcenné zvitky papiera. Iný slovenský občan sa musel pešo vracať domov, keďže mu spred reštaurácie Na Kamieňcu ukradli automobil Citröen Xsara v hodnote 50 tisíc zlých. (pk)

ZEMIAKARSKÝ JARMOK

S takýmto zaujímavým nápadom prišlo mesto Spišská Bela, ktoré sa rozhodlo oživiť zemiakarskú tradíciu v spišskom regióne. Prvé zemiaky boli na Spiši vypestované v obci Havka v Zamagurí v roku 1760, ale späťatku si nezískali obľubu. Najintenzívnejšie sa začali pestovať až v roku 1948 a to i na úkor chovu oviec v tomto okolí.

Prvý ročník zemiakarského jarmoku organizovala 18. októbra Spišská Belá spolu s pestovatelia a výskumníkmi tejto obľúbenej zeleniny v našom okolí. Na jarmoku bola bohatá ponuka rôznych zemiakových odrôd, polotovarov i gastronomických špecialít. K sprievodným podujatiám patrila výstava techniky, ktorá sa používa pri ich pestovaní. Boli tiež semináre a prednášky venované pestovaniu zemiakov, ba aj súťaž o najväčší zemiak a Miss odrody. (ak)

SLOVENSKO - AKO HO NEPOZNÁTE

V konferenčnej sále krakovskej Hudobnej akadémie a v sídle Generálneho konzulátu SR v Krakove sa 11 septembra 2003 konala turistická prezentácia „Slovensko - ako ho nepoznáte“, spojená s rozhovormi predstaviteľov slovenského a poľského turistického ruchu. Otvorila ju generálka konzulátka SR v Krakove Jana Burianová v spoločnosti vicekonzula SR Marka Lisánskeho. Podujatie organizovalo Národné stredisko slovenskej turistiky v Poľsku v spolupráci s Generálnym konzulátom SR v Krakove. Návštěvníci si mohli prezrieť zaujímavé multimediálne predstavenie, predstavujúce Vysoké Tatry a iné slovenské hory, majestátne hrady a zámky, čarorázsne kvapľové jaskyne, svetoznáme kúpele, termálne kúpaliská a pod. Na záver sa uskutočnila tombola a koktail. (pk)

RAD ČESTNEJ LÉGIE PRE MILANA KŇAŽKA

Bývalý minister zahraničných vecí i kultúry SR, teraz generálny riaditeľ TV JOJ Milan Kňažko, je už niekoľko týždňov nositeľom francúzskeho Radu Čestnej lémie druhého stupňa. Toto vysoké štátne vyznamenanie mu udelił francúzsky prezident za dlhočinnú angažovanosť pri presadzovaní demokracie a za šírenie francúzskej kultúry na Slovensku. (pk)

LOTYŠSKO ZA VSTUP DO EÚ

20. septembra 2003 sa v Lotyšsku konalo referendum o vstupe tejto krajiny do Európskej únie, ktoré ukončilo sériu všeľudových hlasovaní v deviatich z desiatich kandidátskych krajín únie (Cyprus sa rozhodol pre vstup do EÚ bez referenda). Za vstup Lotyšska do EÚ sa počas referenda vyjadrielo 67 percent hlasujúcich, opačný názor malo 32,3 %, zatiaľ čo 0,7 % hlasovacích lístkov bolo neplatných. Na referende sa zúčastnilo viac ako 72,5 percent voličov. (pk)

DAR SRDCA

Naša akcia po týmto názvom naďalej pokračuje. Možno do nej prispievať buďto finančne alebo vo forme práce v prospech Spolku. Tentoraz svojou účasťou pri murárskych a betonárskych práciach do akcie prispeli niekoľkí krajania z Kacvínna: Jozef SULÍR (ul. Spišská), Jozef MARŠALEK (ul. Kostolná) a Andrej PACIGA (ul. Sv. Anny), ktorí odpracovali po 1 dni, ako aj Ján a Ján (otec a syn) MOLITORISOVCI (ul. Jána Pavla II.), ktorí odpracovali po pol dňa. Srdečne ďakujeme.

Ktokoľvek by chcel podporiť nás Spolok, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny Towarzystwa Słowaków w Polsce, 31-150 Kraków, ul. Św. Filipa 7/4. Konto: Bank PKO S.A., III/O Kraków, 10701193-2017-2221-0100.

NA SLOVENSKU ŠTAHUJÚ DROBNÉ MINCE

Národná banka Slovenska najneskôr do 1. januára 2004 stiahne z obehu drobné mince v nominálnej hodnote desať a dvadsať halierov. Centrálna banka a pobočky komerčných bank budú tieto mince bezplatne vymieňať do konca roka 2004 a od 1. januára 2005 do 31. decembra 2008 ich bude vymieňať už len Národná banka Slovenska. Výroba 10 a 20 halierových mincí neustále prevyšuje náklady na ich razbu a spracovanie. Napr. náklady na výrazenie jednej desaťhalierovej mince predstavujú 29 halierov a v prípade dvadsaťhaliernika je to 30 halierov, čiže prevyšujú ich nominálnu hodnotu, čo sa stáva pre štát nerentabilným. Najnižším platidlom v SR zostane 50-halierová minca a najvyšším 5-tisícová bankovka. (pk)

MINIMÁLNA MZDA V SR VZRASTÁ

Od októbra t.r. sa na Slovensku zvýšila minimálna mzda z 5 570 korún na 6 080 Sk. Najnižšia prípustná hodinová sadzba pre zamestnanca tak vzrástla z 32 na 35 Sk. Slovenská vláda tak definitívne odmietla jednu z požiadaviek Konfederácie odborových zväzov, aby sa minimálne mzdy v tomto roku zvýšili na 6 760 Sk. Vlani sa najnižšie mzdy k októbru po rozhodnutí vlády upravili zo 4 920 Sk na súčasných 5 570 Sk. V roku 2001 sa minimálna mzda takisto po rozhodnutí vlády zvýšila od októbra z vtedajších 4 400 Sk na 4 920 Sk. Minimálnu mzdu v súčasnosti dostáva asi jedno percento všetkých zamestnancov na Slovensku. (pk)

BLAHOREČENIE MATKY TEREZY

Dňa 19. októbra t. r. bola Matka Tereza z Kalkaty, len šesť rokov po svojej smrti, vyhlásená za blahoslavenú. Slávnostný akt blahorečenia, ktorý bol vyvrcholením osláv 25. výročia pontifikátu pápeža Jána Pavla II., prebiehal na Námestí sv. Petra vo Vatikáne za účasti viac ako 300 tisíc ľudí, katolíkov, ba aj

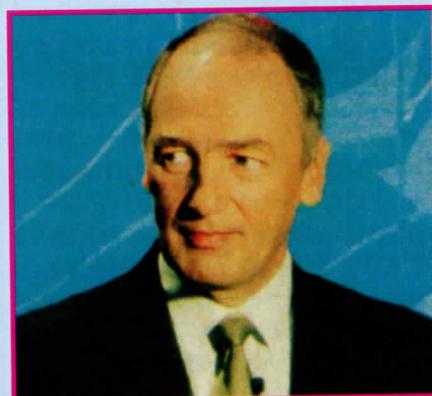
Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského herca, ktorého často vidíme aj na televíznych obrazovkách. Aby sme vám uľahčili odpoveď pripomieneme, že v 2. programe TV viedie už niekoľko rokov populárny turnaj Familiáda. Napíšte nám jeho meno a priezvisko a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 10/2003 sme uviedli fotografiu herca Pawła Wilczaka. Knihy vyžrebovali: J. Novak z Jablonky, E.

Landowská z Krakova a J. Zimoch zo Zakopaného.

príslušníkov iných vierovyznania. Po úkone kajúcnosti a úvodnom ceremoniáli kalkatský biskup pripomenal najdôležitejšie činy Matky Terezy. Potom pápež vyhlásil Matku Terezu za blahoslavenú. Jej sviatok je 5. septembra.

Slávostný akt sledovali milióny televíznych divákov. V prvých radoch na Námestí sv. Petra zasadlo 2000 chudobných, o ktorých sa stará rád Misionárok lásky, ktorý matka Tereza založila v roku 1950 v indickej Kalkate. Odvtedy počet členiek rádu vzrástol na 4500 sestier, ktoré pôsobia v 133 krajinách sveta, kde vedú misijné domy, školy, ubytovne pre chudobných a umierajúcich.

Matka Tereza, vlastným menom Agnes Gonxha Bojaxhiu, sa narodila 26. augusta 1910 v albánskej rodine v Macedónsku. Po vystúpení z rehole v roku 1948 začala svoju charitatívnu činnosť. Založila rehoľný rád sestier Misionárok lásky. V roku 1961 zoorganizovala prvé stredisko pre malomocných v Kalkate a v 1985 prvé stredisko pre chorých na AIDS v Gramvich Viagen (USA). Známa ako „svätsica chudobných“, získala v roku 1979 Nobelovu cenu za mier. U nej každý našiel pochopenie pre svoje trápenia. Zomrela 5. septembra 1997 vo veku 87 rokov. (ak)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 8. júla 2003 zomrel v Jurgove vo veku 73 rokov krajan

JÁN GOMBOŠ

Zosnulý bol všeobecne aktívny občan Jurgova, kedysi dlhoročný čitateľ Života, ktorý sa v obci tešil všeobecnej úcte. Odišiel od nás poctivý človek, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 7. septembra 2003 zomrel v Jurgove vo veku 82 rokov krajan

ANDREJ VOJTAŠ

Zosnulý bol odbojárom druhej svetovej vojny. Patril k spoluzakladateľom Miestnej skupiny Spolku v Jurgove, jej aktívnym členom a dlhoročným čitateľom i propagátorom Života. Odišiel od nás vzorný, obetavý krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Jurgove

* * *

Dňa 31. augusta 2003 zomrel v Jurgove vo veku 71 rokov krajan

JOZEF PAVLÁK

Zosnulý bol dlhoročným, iniciatívnym členom nášho Spolku a horlivým čitateľom Života. Bol tiež aktívnym

Dňa 28. júla 2003 zomrel v Chicago vo veku 74 rokov krajan

ANTON MAČÍČÁK

Zosnulý, rodák z Repíšk, bol aktívnym členom nášho Spolku a dlhoročným čitateľom Života, ktorý odoberal aj v USA. Zaslúžil sa aj o rozvoj miestneho dobrovoľného požiarneho zboru, za čo získal viaceré vyznamenania. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec, dedo a pradedo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Repískach

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Zábradkári

Je to už na Spiši a Orave studený mesiac s nočnými mrazíkmi a občas aj snežením, preto roľníci majú už všetky plodiny pod strechou. Hlavnou prácou je teraz príprava pôdy na zimovanie. Záhony treba pohnúť maštaľným hnojom a zaorať buď zrýlovať. Pôdu sa necháva cez zimu v hrubej brázde, čo zlepšuje príjem zimnej vlahy a premrznutie. Na jar je takáto pôda kyprá a vyzretá.

Pripomíname, - ak niekomu chýbajú skladovacie priestory, - že niektoré druhy zeleniny môžu zimovať priamo na hriadke. Napr. vysokú odolnosť proti mrazom majú: pažítka, špargla, zimný hlávkový šalát, mrkva, petržlen, ozimná cibuľa, pór, ružičkový a kučeravý kel, špenát, chren, valeriánka a rebarbora. Po nechanú zeleninu treba však pred príchodom zimy zakryť asi 5 cm vrstvou rašelinu a navrch položiť ešte trochu čačiny. Tako nás záhradka zásobí čerstvou zeleninou aj počas zimných mesiacov. Kto nemá maštaľný hnoj, môže si ešte teraz zo zvyškov zeleniny, lístia, mačiny a domáčich odpadov prípraviť kompost. Neskôr ho treba občasne prehodiť, polievať močovkou buď vodou a zakryť napr. fóliovými vrecami. Nezabúdajme na občasné kontrolovanie uskladnenej zeleniny.

Ovocinári

majú už všetko ovocie obraté a uskladnené (najlepšie na policiach v jednej vrstve), preto voľný čas, keď pôda nepremrzla, mali by využiť na sadenie ovocných stromčekov a krov – jabloní, hrušiek, sliviek, višní, čerešní, ríbezľí, egreša a pod. Zvyšné sadnice, uložené blízko seba, možno prezimovať vo vykopanom rigole, zaliať, zakopcovať zeminou do výšky 30 cm a prikryť slamou alebo rašelinou. Treba vedieť, že aj ovocnú záhradu treba na jeseň pohnúť kompostom buď maštaľným hnojom a zrýlovať. Keď je pôda chudobná na vápno, každé 3 roky pridávame k hnojivám trochu vápenného prachu. K typickým prácam v tomto období patrí tiež odstraňovanie chorých stromov, mechanické ošetrovanie kmeňov a konárov, kopanie jám pre jarné sadenie stromov a pravidelná kontrola uskladňovacích priestorov

Chovatelia

Dni sú už krátke, sychravé, pastevné možnosti obmedzené, preto hydina si musí zvykať na sušený zelený krm, ktorý jej treba pravidelne pridávať. Je to dôležité najmä pri sliepkach – nosniciach, ktoré treba starostlivo dokrmovať, aby udržali znášku na úrovni letných mesiacov. Treba im tiež zabezpečiť 14-hodinový svetelný deň, dostatok čerstvej vody a za priažnivého počasia aj možnosť pohybu na výbehu. Už je najvyšší čas

utepliť chovné priestory, aby hydina nemrzla. Vajcia treba zbierať niekoľkokrát denne, aby nezamrzli. Ustájame tiež husi a kačice, aj keď sú odolnejšie na mrazy. Zároveň sa pripravujeme na intenzívny výkrm husí i kačíc, ktorý sa končí v druhej polovici decembra.

Včelári

Včelstvá v tomto chladnom období už utvárajú zimné chumáče, v ktorých znižujú svoje životné procesy. Za teplejších dní včely visia cez medziplástové uličky až do podmetu a za chladnejších dní zaliezajú do medziplástových uličiek. Obmedzujú sa v podstate len na požívanie potravy a na výrobu potrebného tepla. Teraz, ak sme to neurobili skôr, je ešte čas na kladenie podložiek do podmetov. Podložka je vlastne napieskovaná lepenka takých rozmerov, aby sa mohla vsunúť do podmetu na dno úla. Zlepšíme ju uteplenie dna. Hlavnou úlohou lepenky je však zadržať všetko, čo cez zimu padne z medziplástových uličiek na dno: voskové melivo po odvieckovaných bunkách, mŕtvolky včiel, prípadne kukly, mŕtvia matka, kryštáliky medu (signálizujú smäd vo vo včelstve) a pod. Na základe toho môžeme na jar ešte pred prvým očistovacím preletom nadobudnúť pomerne spoľahlivú predstavu o tom, ako včelstvo zimovalo. Zároveň ušetríme včelám veľa práce, ktorú by mali s odstraňovaním týchto odpadkov z dna úla. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si všimneme ORECH VLAŠSKÝ (lat. *Juglans regia L.*, poľ. orzech włoski), ktorý má taktiež liečebné vlastnosti. Poznajú ho takmer všetci, preto ho nebudeme popisovať. Na liečebné účely sa zbierajú (v júni a júlii) najmä listy, a to len mladé, ktoré možno sušiť na zatielených vzdušných miestach. Obsahuje predovšetkým triesloviny, silicu, vitamín C, horčinu juglón, éterický olej, a protibakteriálne látky.

Prečo sú tak cennou surovinou na liečebné účely? Z viacerých príčin: majú adstringenčné čiže sfahujúci účinok (vďaka horčine juglónu), preto zastavujú krvácanie, kedže zrážajú bielkoviny na povrchu sliznice, a tým upchávajú vlásočnice. Pre tento účinok sú vhodné aj pri zápaloch žalúdka a črev, proti hnačkám, ale aj proti črevným parazitom. Nie je zanedbateľné ani vonkajšie užívanie orechových listov.

Osvedčujú sa pri chorobách kože a pri očných zápaloch, pôsobia sfahujúco pri kúpeľoch, osobite proti nadmernému poteniu, na omrzliny a pod. V minulosti sa listy dávali do slamených matracov, aby odpudzovali chrobáky.

Listy sa zvyčajne dávkujú v množstve 1-2 g v odvare – čaji; celodenná čajová dávka: 3 lyžičky rezaných listov na 2 poháre vody. Na kúpele sa dáva pol až 1 kg čerstvých listov. Ľudovo sa listy používajú aj ako posilňujúci prostriedok (vnútorné i zvonka) na opuchnuté žlázy, pri rachitide, zlomeninách kostí, očných kataroch, všeobecnej slabosti, na masirovanie dasien pri uvoľnených zuboch a paradentóze, pri nechuti do jedenia, menštruačných tažkostíach a pod.

Zbiera sa aj oplodie orechov, a to v čase dozrievania a Oberania, kym je ešte zelené. Suší sa v tenkých vrstvách na slnku buď umelou teplotou. Využíva sa na prípravu aperitívov, liehových výtažkov vylúhovaním, na farbenie vla-

so na gaštanovo, pridáva sa k olejom na opaľovanie a na vlasy. Esencia z oplodia sa osvedčuje pri chronických tráviacich poruchách. (jš)

ANTON HABOVŠTIAK

O MLYNÁRKINOM VIDENÍ

Jednému mlynárovi v Zemplíne pribudol v dome šumný chlapček. Taký bol utešený už po narodení, že mu ho všetci závideli. Mlynár sa mu tiež veľmi zaradoval a jednostaj k nemu odbiehal od roboty, čo sa naň nevedel vynadívať. Aj kmotra, čo chlapca niesla na krst, mu povedala, že krajšie dieťa sa v dedine sotva narodilo. Ale hned mu aj prikazovala:

- Kmotor, na toho synáčika si dávaj pozor, lebo nevedno, kto sa ti môže naň ulakomíť, keď je taký súci!

- Radšej zaň dám svoj život, ako by som mal chlapca stratíť, - dušoval sa mlynár.

Mlynár naozaj každý deň dohliadol na ženu i na dieťa. Od mlyna daleko neodbiehal, a keď sa mal dakedy vzdialosť, radšej poslal paholka. Nielenže nevykročil z dediny, ale nezašiel ani na horný koniec, kde si zavše rád povravel s jedným kamarátom. A keď ho žena posielala, aby šiel medzi ľudí, že ho už zastúpi pri robe, neprivolil za nič na svete. Len tolko jej povedal:

- Nepôjdem, lebo dakto sa nám môže pripliesť do cesty! A ostal doma.

Raz neskoro večer po robe, si mlynár sadol na stoličku v izbe, kde žena opatruvala chlapčeka. Chcel si trochu odpočiňúť. Sotva sa však pohodlne usadil, pochytil ho spánok a už aj spal ako zarezaný. Nespal už poriadne zopár nocí, iba bdel ako myš na vreci. Žena si vtedy pomyslela:

- Chudák, dočista je zmorený. Ale teraz vstanem, urobím dačo po dome, kým sa nezobudí.

Lenže nevstala. Iba si sadla na peľasť posteľ, že porozmýšla, čoho sa skôr chytí. Vtedy akoby aj jej sadol spánok na oči a na chvíľu ich privrela. Ale v tom okamihu zazrela, že sa pod oblokom čosi mihlo.

- Vari k nám len dakto dejde? Tak neskoro v noci... - prebehlo mlynárke myslou. Rozhodla sa, že sa postaví na nohy, ale vtedy už vo dverách stála akási žena s flašou v ruke. Nebola z ich dediny.

- Podte, kmotra! Vypijeme si! Patrí sa, keď máte najkrajšie dieťa v dedine, - zvolala na mlynárku.

- Odkedyže sme my kmotry? - pomyslela si mlynárka a chcela jej dačo odvrknúť. Lenže jazykom nemohla ani hnúť, celkom jej zdrevnenel. A tá cudzia žena hybaj rovno ku skrini, kde zazrela poháriky. Dva z nich schytilla do ruky a pribehla k posteli. Mlynárka vrah zreteľne videla, ako vyberá poháriky i začula ešte aj ich cvengot.

- Ved len podte, podte, čože by ste ohrdili! Aj chlapcovia sa bude lepšie vodiť, keď si vedno vypijeme, - ako vábi, tak vábi šestonedieľku z posteľ. A tá ustavične číti v hrdle, stáby jej dakto pchá do hrdla kusy handár. Hláska nemohla vydať zo seba a pohnúť sa tiež nevládala. Iba oči trocha pootvorila, že sa lepšie pozrie, kto sa jej núka do kmotrovstva. Keď však videla, kto pri nej stojí, načisto od strachu zmeravela. Hlavou jej ako blesk prebehlo:

- Mamuna! Nikto iný, len ona!

A to bola taká žena, čo striehne na malé deti. Ak si matka nestráži dieťa a nebodaj od neho vstane, kým sa nepominie šiesta nedele, dieťa mu vezme. Ešte šťastie, že nevstala a nepostavila sa pred ňou na nohy. Teraz ju bolo treba čo najskôr zahnáť, aby ju viac nepokúšala a mala od nej pokoj. Ako to však urobiť, keď sa na posteľ nevie pohnúť?

- Keby som mohla aspoň ruky zdvihnuť a chlapca k sebe priníť! - túžila mlynárka. Ale kdeže... Celé telo jej zmeravelo a údy akoby sa jej prilepili na posteľ.

Stŕpnutá žena nakoniec predsa len pozbierała posledné sily, ba aj mykla prstom na jednej nohe. A práve pri tom pohybe sa mamuna zháčila a odskočila od posteľ. Na šestonedieľku vyleštilla velikánske oči a jedovato jej dovrávala: - A čože ma, kmotra, takto odháňate, há?

No keď sa mlynárka zasa pohla, mamuna skočila nabok, akoby ju bol dakto odsotil. Mlynárka sa prevelmi zaradovala, že sa tátu stvora bojí každého pohybu, a od radosti vykríkla. Jej muž sa naskutku zbudil, skočil na obidve nohy a priskočil k posteli. Chytil ženu za ruku a zvedavo sa jej vypytoval:

- Prečo kričíš? Vari ti chcel dakto ubližiť?

- Veru chcel... A hned vyzoprávala mužovi, čo videla, aj to, ako ju tá potvora vábila, aby si s ňou vypila. Keby jej bola vyhovela, zišla z posteľ a oblizla z pohárika, bolo by po ich dieťati. Veď kolko ráz sa už stalo, že ženy prišli o deti, lebo si na ne nedávali pozor.

Muž ju potom začal tísiť, upokojoval ju, že sa už nemusí báť, že on už na nich dá pozor.

Obaja sa chytrou pozreli na dieťa, či leží tam, kde ho položili a či ho tá potvora nebodaj neuchytilla. Dieťa spalo, občas pohlo rukami, ba v spánku sa aj usmievalo.

Do mlyna už potom mamuna nevkročila. Ale bola v iných domoch a kohosi vraj v noci veľmi gniavila. Muselo v tom dačo byť, keď tak ľudia vraveli. Neraz sa kadečo postávalo.

(Z knihy: Habovštiak, A. Jánošíkova studnička, Košice 1980, s. 98-100)

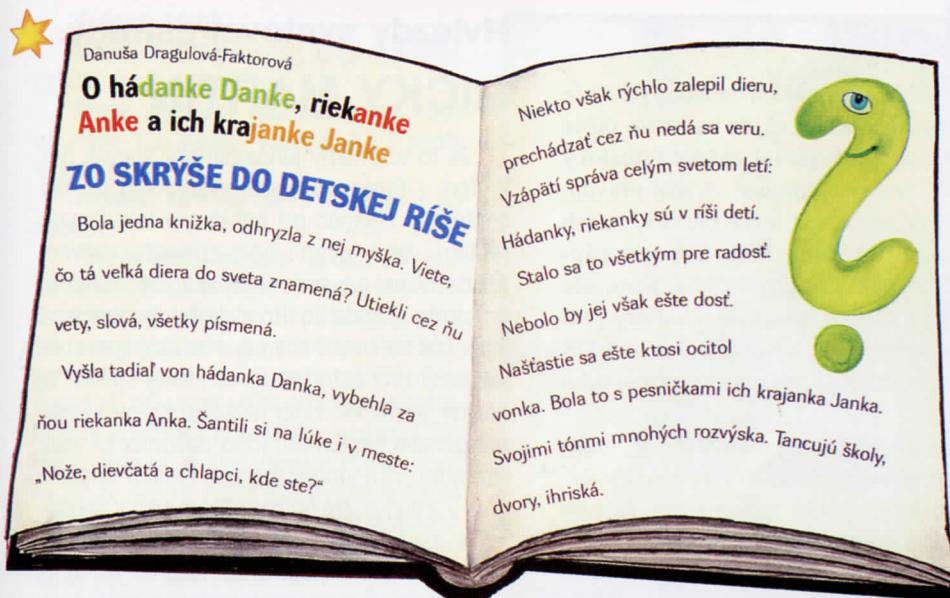
POD HOROU OVOS DROBNÝ...

Moderato

([Redakcia, 1880], Liptov)

2. Kosa je nekovaná,
tu vrštek a tu jama;
a predsa kosa dobre kosí,
ej, keď mu dievča vodu nosí.

MAĽUJTE S NAMI

Dni sú kratšie a noci chladnejšie. Psík Dunčo sa zabudol teplo obliecť a preto má chŕipku. No vy moji mladí priatelia sa teplučko obliekajte. Vašou úlohou je obrázok čo najkrajšie vymaľovať. Najkrajšie maľby odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác sme vyžrebovali Máriu Chalupkovú z Novej Belej a Matúša Mlynarcíka z Čiernej Hory

MILAN RÚFUS

VEČERNÉ ROZJÍMANIE PRED CESTOU DO ŠKOLY

Asi to predsa musí byť.
Ved' všetky deti chodia do školy.
Možno mi ani nechcú ubližiť,
ak nerobia mi všetko po vôle.

Mám krásne knihy, pero...
Uvidím,
čo zajtra na to moja hlava riekne.

Ohníčky, zbohom,
stráne, sivý dym.

Možno i veľkým byť
je trochu pekné.

VESELO SO ŽIVOTOM

Jožko, koľko vážis?
- S okuliarmi 29 kg.
- Prečo s okuliarmi?
- Lebo bez nich nevidím na váhu.

Chváli sa Janko kamarátovi:
- Moje hodinky sú naozaj vodotesné, naliatsom do nich vodu a nevytieklala ani kvapka!

Domorodec nájde zrkadlo, pozrie sa do neho a hovorí:
- Nepoznáme sa, ale zuby ti umyjem.

Bača je slanina. Príde k nemu bezdomovec a pozerá naňho. Bača mu hovorí: - Čo čumíš?
Bezdomovec stále naňho iba pozerá. Bača prejde chuťnaslaninu a hovorí bezdomovcovovi: Tak čo, chceš hryznúť?

Bezdomovec mu odpovie. - No, hej!
A bača naňho: - Dunčo, chýť ho!

VÝMENA STRÁŽÍ

Ked sa pred vyše dvomi rokmi na čele rebríčka najlepších tenistiek na svete ocitli dve čierne Američanky, sestry Williamsové, zdalo sa, že na tomto poste zotravujú ešte mnoho rokov. Lenže v športe, ako hovorieval známy futbalový tréner K. Górskej, takmer nikdy nie je niečo stopercentne isté. A mal pravdu. Americké tenistky začali totiž čoraz častejšie prehrávať a tak nie div, že ich miesto na čele tabuľiek obsadili nové hviezdy, Belgičanky Kim Clijsters a Justine Henin-Hardenne. Síce v rebríčku najlepších zatiaľ vedie Kim, ale úspešnejšia v tomto roku bola Justine, ktorá v piatom roku svojej kariéry profesionálnej tenistky vyhrala dva grandslamové turnaje – Roland Garros a US Open, kym v dvoch ďalších sa dostala do semifinále. Samozrejme okrem toho vyhrala aj niekoľko menších turnajov.

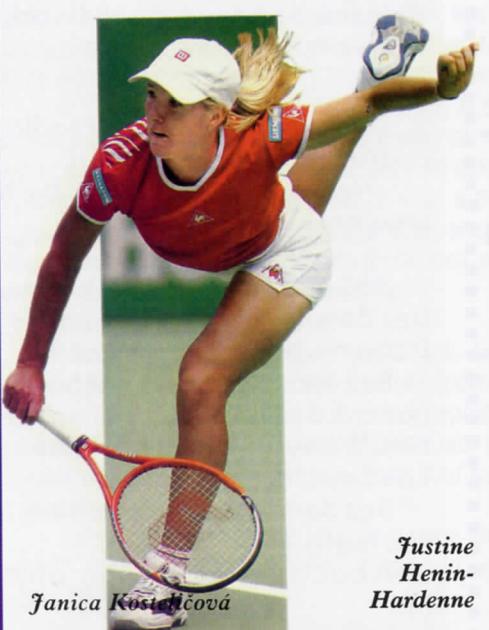
Možnože som sa na vrchol dostala trochu neskôr, hovorí Justine, - ako niektoré iné tenistky, ale víťazstvo v dvoch grandslamových turnajoch v 21 roku života už niečo znamená. Upevnilo to moju sebadôveru a pocit, že som silná, o čom sa mohli presvedčiť všetky popredné tenistky. Chcem hrať ešte dlho...

Pripomeňme, že v oboch spomínaných turnajoch Justine porazila vo finále K. Clijsters, ktorá mala v tomto roku trochu menej šťastia. Počas US Open to bolo ich siedme stretnutie a súčasne štvrté víťazstvo J. Henin-Hardenne. Poznamenajme, že za toto víťazstvo dostala Justine rovný milión dolárov, kym Kim o polovicu menej. Nečudo, že bola sklamaná, aj keď čestne priznala, že jej rodáčka Justine bola tentoraz lepšia a dodala: *Dokázala nájsť vhodnú odpoveď takmer na každý môj serv. Presvedčila som sa však, že keď ju chcem poraziť, musím zahrať svoj najlepší tenis. A to je možné.*

Krátko po týchto výpovediach, poskytnutých tlači hned po americkom turnaji, vypukla aféra, ktorá naštربila doterajšie piateľské vzťahy oboch tenistiek. Totiž niektorí ľudia z blízkeho kruhu Kim Clijsters obžalovali Justine Henin-Hardenne z používania nedovolených prostriedkov povzbudzujúcich výkonnosť. Medzi īm Kimin otec Leo Clijsters (bývalý reprezentant Belgicka vo futbale), jej tréner a priatelia sa verejne vyjadrili, že u Justine sa akosi neuveriteľne rýchlo zvyšuje fyzická výkonnosť. Justine sa proti tomu rozhodne ohradila a vyhlásila, že nikdy nepoužívala a ani nepoužíva žiadne nedovolené prostriedky. Zdôraznila tiež, že po turnajoch sa zakaždým podrobila kontrole a aj teraz, ba v každej chvíli je ochotná podrobiť sa takejto kontrole.

K ďalšej výmene názorov našťastie nedošlo, čo vôbec neznamená, že športové súperenie dvoch Belgičaniek nespôsobí v budúcnosti opäťovné ochladenie vzájomných vzťahov. Aj z iného dôvodu. Justine Henin-Hardenne je totiž Valonkou, kym Kim Clijsters – Flamandkou.

Zatiaľ – aspoň na kurtoch – má prevahu Justine. Je to po technickej stránke dokonalá tenistka, navyše rýchla, účinná a elegantná. Ešte síce, čo sama skromne priznáva, nie taká dokonalá ako jej idolka Steffi Grafová, ale možno niekedy... Vedľa, ako povedala, chce hrať ešte dlho. Má predsa len 21 rokov. Na druhej strane však nikto nezarúčí, že sa onedlho neobjaví ďalšia tenisová hviezdza. Preto nám neostáva nič iné, len čakať a sledovať zápolenia tenistiek... (jš)

Justine
Henin-
Hardenne

Hviezdy svetovej estrády

RICKY MARTIN

Je to už známy juhoamerický spevák pôvodom z Portorica. Začal vystupovať už ako šestročný chlapec pri nahrávaní televíznych reklám. Jeho túžbou bolo spievať v slávnej mládežníckej juhoamerickej skupine Menudo, čo sa mu aj podarilo. Po niekoľkých rokoch sa však stal hercom v známej mexickej spevohre *Alcanzar una estrella II*, v ktorej spieval aj hlavnú pesničku. Hoci niekoľko rokov kolísal medzi herectvom a estrádou, nakoniec sa však rozhodol pre hudobnú činnosť. Ďalším stupienkom v jeho kariére bolo vystupovanie v mexickej skupine *Munecos de Papel*, ktorá si čoskoro získala obrovskú popularitu. Napriek tomu ju po niekoľkých mesiacoch opustil a odišiel do USA, kde sa dostal k filmárom a zahrал jednu z úloh v seriáli *General Hospital*. Ale ani tu nevytrval príliš dlho, odišiel na Broadway, kde mu navrhli úlohu Maria v *Les Misérables*, adaptácii *Bedárov* Viktora Hugo. Kritika ho veľmi chvália za veľký herecký a spevácky talent.

Zdá sa, že prelomovým momentom v jeho kariére bol asi rok 1998, keď zaspieval *La Copa De La Vita* - hymnu futbalových majstrovstiev sveta vo Francúzsku, ktorá sa stala veľkým hitom a dostala sa na prvé miesto v zoznamoch najväčších hitov až v 28 krajinách. V rozvoji jeho kariére významne pomohla aj skutočnosť, že sa dostal na anglickojazyčný trh, čím sa jeho popularita rozšírila takmer na celý svet a súčasne významne vzrástol aj zdroj jeho príjmov. V angličtine, aj keď sa v nej – ako sám hovorí – necíti najlepšie, nahral nedávno novú platňu, z ktorej treba vyzdvihnuť najmä skladbu *Jaleo*, ako aj baladu *Tal Vez*, ktorá podľa Martina znie zakaždým iná – závisle od toho, či sa ju spieva ráno, cez obed alebo večer. Samozrejme, stali sa hitmi, ktorých má tento spevák už skutočne veľa. (jš)

Velkosť: 50-54

Materiál: 600 g modrej pletacej priadze (100% akryl), ihlice č. 3 a 3,5.

Vzory: obrátený (obr.) džerzej - líce obrátene, rub hladko; vzory č. 1 a 2 podľa nákresov.

Vzorník: 10 x 10 cm = 20 očiek x 30 riadkov.

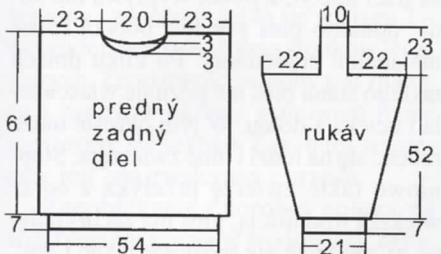
Predný diel: Začneme na ihliciach č. 3 na 126 očiek a 7 cm upletieme vzorom č. 1 V poslednom riadku vzoru priberieme očká tak, ako je naznačené v nákrese. Pokračujeme na ihliciach č. 3,5 podľa nákresu vzoru č. 2, za vyznačeným stredom pletieme očká v opačnom poradí. Po vypletení 72. riadku vzoru č. 2 opakujeme do výšky riadky 69 až 72. Vo výške 62 cm uberieme na priečrnik stredných 20 očiek a po stránkach 1x4, 1x3, 1x2 a 2x1 očko. Ukončíme vo výške 68 cm.

Zadný diel: Pletieme ako predný. Na priečrnik uberieme o 3 cm vyššie stredných 28 očiek a po stranach 1x4 a 1x3 očká. Ukončíme vo výške predného dielu.

Rukávy: Začneme na ihliciach č. 3 na 48 očiek a 7 cm upletieme vzorom č. 1 V poslednom riadku rovnomerne priberieme 8 očiek tak, že 4 očká priberieme napravo a 4 očká naľavo od stredných 16 očiek. Pokračujeme na ihliciach č. 3,5, stredných 16 očiek pletieme nezmenených a po oboch stranach pletieme obráteným džersejom. Na rozšírenie rukáva priberieme po oboch stranach v každom 4. riadku 28x1 očko. Pribraté očká pletieme obráteným džersejom. Vo výške 59 cm ukončíme všetky očká okrem stredných 24 očiek, s ktorými upletieme ešte 23 cm rovno a ukončíme.

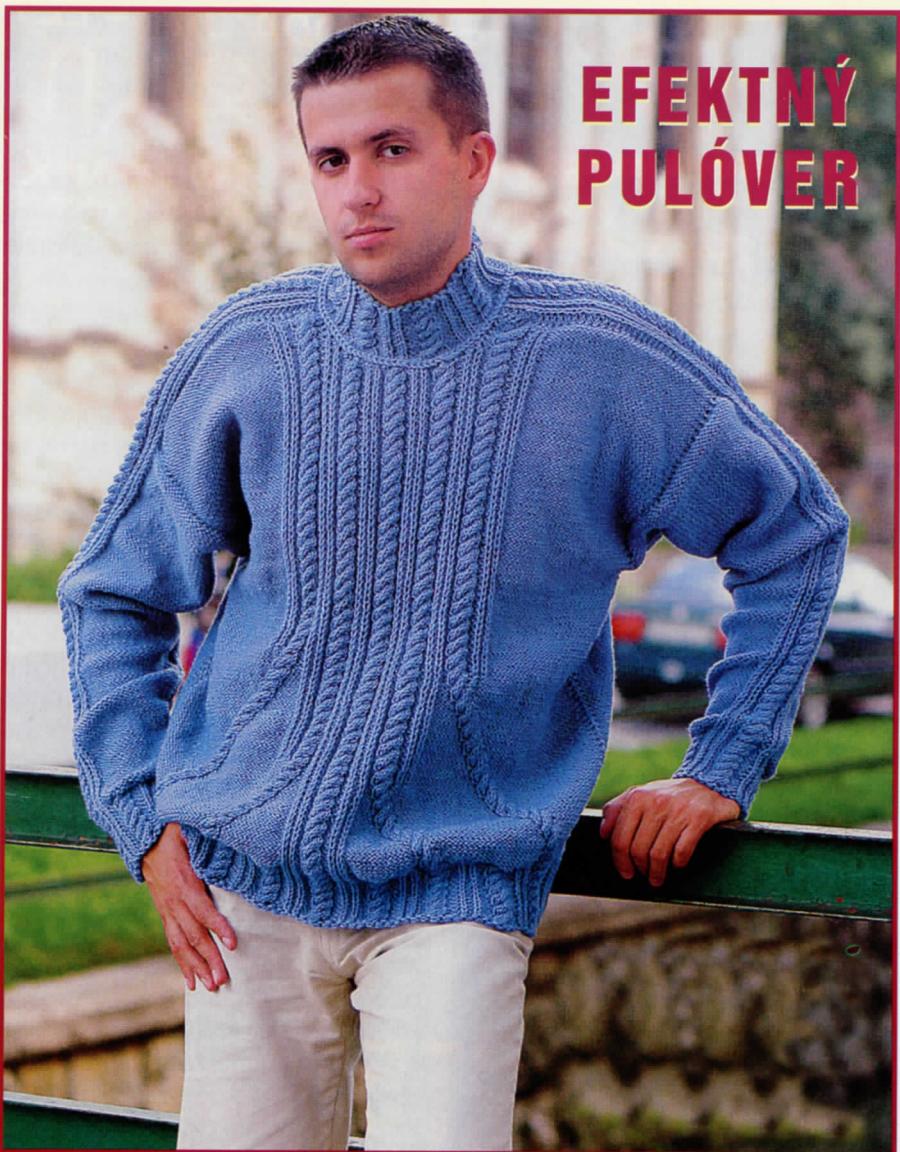
Dokončenie: Diely zošíjeme, pásy na rukávoch prišijeme na ramená. Na ihlice č. 3 naberieme 95 očiek, vzorom č. 1 upletieme 6 cm a ukončíme. Pás prišijeme na priečrnik.

(Podľa Katarínky č. 1/2003)

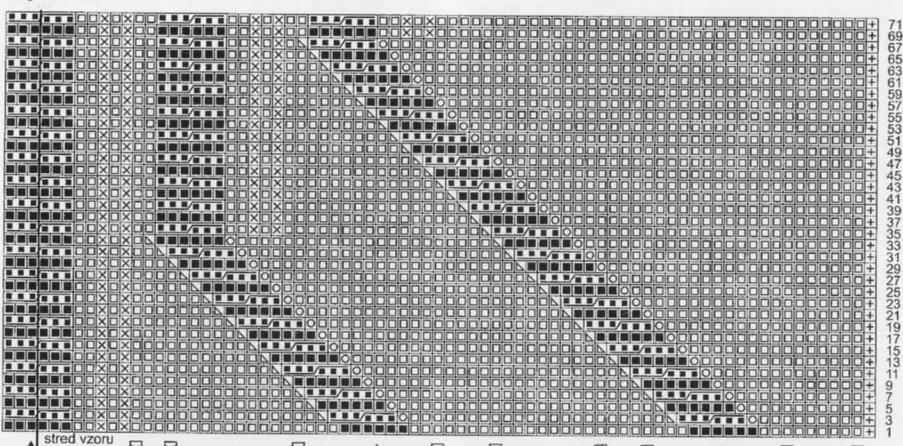
■ - hladko
□ - obrátené
○ - nahodiť
△ - 2 spliesť obrátené
▽ - 1 očko pribrať
× - ľahane očko: v lícnych riadkoch sňať hladko, v rubových riadkoch obrátené

- 6 očiek krížiť vpravo:
3 očká na pom. ihl. za prácu nasledujúce 3 očká hladko, 3 očká z pom. ihl. hladko

EFEKTNÝ PULÓVER

Vzor č. 2

Vzor č. 1 - patent

Párne riadky pletieme ako sa očká java. Prázdne okienka vo vzore č. 1 nemajú žiadny význam, slúžia len k lepšej orientácii pri priberaní očiek v poslednom riadku patentu.

ČO NA OBED?

PLNENÉ ZEMIAKOVÉ REZNE.
400 g zemiakov, 100 g hrubej múky, 350 g pečene, 40 g cibule, 2 žemle, mast, soľ.

Pečeň umyjeme, osušíme a zomelieme. V rajnici rozpustíme za lyžicu masti, oprážime na nej nadrobno pokrájanú cibuľu, pridáme pečeň a dusíme, podlejeme vodou a dodusíme. Potom pridáme namočené roztažené žemle, osolíme a vymiešame. Uvarené a vychladnuté zemiaky ošúpeme, prelišujeme, osolíme, pridáme múku a spracujeme cesto. Rozvalkáme ho asi na hrúbku 1 cm, pokrájame na štvorce a rozdelíme na ne pripravenú plnku. Každý štvorec preložíme, okraje stlačíme a sformujeme rezne, ktoré na horúcom tuku (oleji) z oboch strán vyprážime. Podávame s kyslou kapustou, čalamádou buď zeleninovým šalátom.

MÄSOVÉ JEŽE. 500 g bravčového pliecka, 300 g hovädzieho mäsa, 100 g slaniny, 120 g ryže, 1 klinček, trocha citrónovej kôry, mleté čierne korenie, polovica cibule, 60 g masti, 2 dl polievky, 2 dl bieleho vína, 2,5 dl kyslej smotany, soľ.

Mäso zláhka umyjeme, pokrájame na menšie kúsky a zomelieme. Pridáme slaninu pokrájanú na kocky, soľ, prebratú ryžu, ktorú neoplákneme vodou, len otrieme utierkou, ďalej postrúhanú citrónovú kôru, potľičený klinček, mleté čierne korenie, cibuľu posekanú nadrobno a všetko spolu spracujeme. Potom z tejto zmesi sformujeme malé bochníčky, vložíme ich do kastróla na rozohriatu masť a dusíme asi 45 minút. Počas dusenia podlievame polievkou z kostí, bielym vínom a kyslou smotanou. Hotové urovnáme na misu, polejeme šlavou a podávame.

CHLEBOVÁ POLIEVKA. 150 g staršieho chleba, 60 g masla, 80 g kořenovej zeleniny, 2 dl kyslej smotany, 1 vajce, na hrot noža mletého muškátového kvetu, soľ, pažítka alebo zelená petržlenová vňať.

Tvrď chlieb pokrájame na kocky, oprážime na masle, zalejeme oso-

leným zeleninovým vývarom a rozvaríme. Potom ho pretrieme spolu so zeleninou a opäť povaříme. Pred podávaním polievku ochutíme mletým muškátovým kvetom, pridáme vajce rozšľahané v kyslej smotane a nadrobno posekanú pažítku alebo zelenú petržlenovú vňať.

ŠALÁTY

KAPUSTOVÝ ŠALÁT. 600 g hlávkovej kapusty, 100 g cibule, 20 g oleja, 20 g cukru, soľ, ocot, čierne korenie.

Očistenú kapustu pokrájanú na rezance a pokrájanú cibuľu dáme do misy. Vodu so soľou, octom a cukrom povaříme a vriacu vylejeme na kapstu. Misu zakryjeme a kapstu necháme upariť. Vychladnutú premiešame s olejom a posypeme mletým čiernym korením.

MÚČNIKY

KORDICKÉ REZY. 3 vajcia, 200 g práškového cukru, 350 g polohrubej múky, 1 kypriaci prášok do pečiva, 100 g kryštálového cukru, 150 ml vody. *Krém:* 125 g masla, 300 g práškového cukru, 500 g tvarohu, 1 vanilínový cukor, hrozienka, citrónová kôra.

Cukor skaramelizujeme, zalejeme horúcou vodou a miešame, kým sa nerozplastí. Dáme vychladnúť. Žltky vymiešame s cukrom do penista, postupne pridáme múku s kypriacim práškom a nakoniec tuhý sneh z bielkov. Često vylejeme na plech vyložený mastným papierom a upečieme. Keď trochu vychladne, vyklopíme ho a pozdĺžne prekrojíme na polovice. Krém pripravíme tak, že maslo vyšľaháme s cukrom a vymiešame do tvarohu. Pridáme postrúhanú kôru, vopred namočené, scedené hrozienka a všetko spolu dôkladne vymiešame. Krém natrieme na jednu polovicu cesta a prikryjeme druhou. Pokrájame na rezy.

MLADÝM GAZDINÁM

- Pečeň je chutnejšia, keď ju pred úpravou necháme namočenú v mlieku.

- Pečené teľacie mäso dostane peknú farbu, keď na pekáč pridáme k tuku trochu cukru.

- Zemiaky, ktoré pridávame do cesta, varíme vždy v šupke. (js)

WETERYNARZ

WŚCIEKLIZNA PSÓW

Wścieklizna jest chorobą bardzo niebezpieczną, nieuleczalną u zwierząt, a u ludzi uleczalną tylko na początku, zaraz po ugryzieniu. W związku z tym każdy pogryziony przez wściekłego psa powinien natychmiast zgłosić się do lekarza. Dodajmy, że chorych na wściekliznę zwierząt nie wolno leczyć ani szczepić.

Najczęstszymi roznosicielami tej choroby są wałęsające się psy i wilki oraz lisy. Wszelkie inne zwierzęta i ludzie chorują najczęściej dopiero po ugryzieniu przez wściekłego psa. Przy ukąszeniu do rany dostaje się ślina a wraz z nią zarazki wścieklizny, które wnikają do nerwów i stamtąd wędrują aż do mózgu. Dopiero po usadowieniu się zarazków z mózgu następują widoczne zmiany chorobowe, objawiające się nienormalnym zachowaniem się zwierzęcia.

Im bliżej głowy nastąpiło ugryzienie przez wściekłe zwierzę i im rana była większa i głębsza, tym wcześniej występują objawy choroby. Pies z ranami na głowie może zachorować już po kilku dniach, natomiast jeśli został ugryziony w nogę, objawy choroby mogą wystąpić dopiero po 2-3 tygodniach. U psów wścieklizna może przybierać postać gwałtowną lub cichą. Przy postaci gwałtownej pies staje się kaprysny, łatwo ulega podnieceniu, ukrywa się w ciemnym miejscu, czasem jest bardziej wesoły i ruchliwy niż przedtem. Z upływem czasu traci apetyt, z pyska wypływa mu ślina, ponadto pies gryzie i polęka różne niejadalne przedmioty. Po kilku dniach takiego stanu pies nie poznaje właściciela i ucieka z domu. W tym okresie może rzucać się na ludzi i inne zwierzęta. Stopniowo takie zwierzę przełyka z coraz większą trudnością, głos ma zachrypnięty, aż wreszcie nie może szczekać i jeść, a po kilku dniach nie może chodzić i w końcu pada.

Przy cichej postaci choroby u wściekłego psa nie występują ataki szalu, zwierzę jednak stopniowo zaczyna chodzić z coraz większą trudnością i po 2-4 dniach pada.

W zapobieganiu chorobie należy tępic wałęsające się psy, gdyż najczęściej one właśnie są roznosicielami choroby.

Dlatego w gospodarstwie psy powinny być uwięzane. Niezależnie od tego corocznie należy psy poddać szczepieniu przeciw wściekliźnię, przy czym podkreślamy, iż szczepienie to jest obowiązkowe.

OTRĘT BYDŁA

Otręt jest chorobą zakaźną i zaraźliwą narządów płciowych buhajów i krów, wywołaną przez bardzo mały zarazek. Charakteryzuje się występowaniem swoistych pęcherzyków na błonach śluzowych narządów płciowych krów i buhajów, połączonym ze stanem zapalnym tych narządów.

Zakażenie przenosi się głównie drogą krycia. Wyjątkowo u jałówek nie krytych a także u krów może zakażenie nastąpić także przez ocieranie zadem o zakażone słupy, drążki lub drzwi obory. Czas od chwili zakażenia do wystąpienia objawów wynosi przeciętnie 3 – 6 dni, nierzadko 24 – 48 godzin, a czasem 10 – 11 dni.

Z objawów choroby uwidacznia się silny obrzęk narządów płciowych przechodzący niekiedy na okolice podbrusza. Obrzmienia są gorące i nacieczne. Na błonie śluzowej pojawiają się pęcherzyki różnej wielkości, wypełnione wodnistą cieczą. U krów wspomniane wyżej pęcherzyki znajdują się na ścianach pochwy, z której wydobywa się znaczna ilość śluzowej i mętnej cieczy lub ropy. W niektórych przypadkach przy wtórnym zakażeniu występuje stan zapalny z dużym obrzękiem narządów płciowych. Przebieg choroby jest zazwyczaj łagodny i zwierzęta leczą się w ciągu 2 – 4 tygodni, bez stosowania środków leczniczych. Zaraźliwość choroby jest znaczna i zaraza w okresie stanów może rozszerzyć się szybko. Z tych też względów jest ona zwalczana z urzędu.

Zapobieganie chorobie polega na wstrzymaniu krycia w środowisku zakażonym aż do ustąpienia objawów i zmian chorobowych u wszystkich zwierząt. Leczenie jest łatwe i pomyślne. Przeprowadza się przepłukiwanie narządów płciowych słabymi roztworami środków dezynfekujących 1 % roztworami kresoliny, lizolu czy vivanolu, aż do ustąpienia zmian na błonach śluzowych. Dodajmy jeszcze, że otręt nie powoduje niepłodności. (jš)

PRAWNIK

OPIEKUN SZKOLNEJ WYCIECZKI

Wielu takich opiekunów działa społecznie. Muszą oni jednak posiadać pewien zasób wiedzy wymagany do takich zajęć, gdyż – co podkreślamy – jest to bardzo odpowiedzialna funkcja. Oto kilka podstawowych informacji: 1. Przed wszystkim przed wyruszeniem z każdego miejsca opiekun musi za każdym razem policzyć dzieci i sprawdzić, czy jakiegoś nie brakuje. Tak samo powinien postępować podczas zwiedzania, przejazdu czy po przybyciu do celu podróży. 2. Nie wolno organizować i prowadzić wycieczek podczas burzy, śnieżycy i gołoledzi. Przy wycieczkach nad jezioro, rzekę czy morze trzeba wcześniej zaznajomić dzieci z zasadami bezpiecznego przebywania nad wodą. 3. Dzieci mogą się kąpać wyłącznie w obrębie kąpielisk, pływalni i basenów. Te, które będą chciały nauczyć się pływać, mogą to zrobić wyłącznie pod czujnym okiem trenera i jedynie w miejscu specjalnie do tego przeznaczonym. Nad uczącymi się pływać nadzór sprawuje ratownik i jeden z opiekunów szkolnych. 4. Jeśli dzieci chcą pływać na łodziach czy kajakach, to bezwzględnie muszą być wyposażone w bezpieczający je sprzęt ratunkowy. W dodatku nie wolno im płynąć podczas silnych wiatrów. Oczywiście w jednej z łódek musi płynąć ratownik. 5. Gdy wycieczka szkolna odbywa się zimą, należy pamiętać, że nie wolno urządzać ślizgawek i lodowisk na rzekach, stawach, jeziorach i innych zbiornikach wodnych. Jest to bardzo niebezpieczne i może skończyć się nieszczęśliwym wypadkiem, za który będzie odpowiedzialny opiekun.

JAKI ROZWÓD?

Rozwód może zostać przeprowadzony bez orzekania o winie lub z orzeczeniem winy jednej ze stron. Sąd może także uznać winę obojga małżonków. Zasadzając rozwód bez orzekania winy, sąd stwierdza, że w sposób trwał i zupełny ustalo pożycie małżonków. W orzeczeniu nie wyrokuję jednak, które z nich się do tego faktu przyczyniło. Sąd orzeka

taki wyrok jedynie wtedy, gdy oboje małżonkowie zgodnie się tego domagają.

Sąd może nie orzec rozwodu, gdyby domagał się tego tylko mąż, a sąd uzna, że to on jest wyłącznie winny rozmówowi pożycia. Orzeczenie winy nie ma natomiast żadnego wpływu na sposób podziału majątku dorobkowego małżonków po rozwodzie. Nie ma także wpływu na wysokość alimentów, jakie mąż będzie płacił na dzieci. Orzeczenie winy miałoby znaczenie wtedy, gdyby żona chciała wystąpić o alimenty od męża dla siebie. Może bowiem o nie wniesć, mając prawomocne orzeczenie o winie męża. Należy tu podkreślić, że sprawa rozwodowa z orzeczeniem winy trwa zwykle znacznie dłużej i jest bardziej skomplikowana. Jednak bywają sytuacje, kiedy takie orzeczenie ma wpływ na dalsze życie osób rozwiedzionych.

ULGI W SKŁADKACH KRUS

Zgodnie z obowiązującymi przepisami składki kwartalne ubezpieczenia rentowego KRUS powinny zostać opłacane do końca pierwszego miesiąca danego kwartału. Ostatnio zdarza się jednak, iż niektórzy rolnicy, w związku z powszechnie ciężką sytuacją wielu gospodarstw rolnych, mają poważne trudności z terminowym uiszczeniem składek ubezpieczeniowych w KRUS-ie. Z tego też względu mają możliwość zwrócenia się do najbliższego oddziału terenowego KRUS z prośbą o pomoc w ustaleniu możliwości spłaty. Ulga w spłacie może polegać bądź na odroczeniu terminu płatności, na rozłożeniu zadłużenia na raty, albo na zmniejszeniu wysokości wcześniejszej ustalonych rat.

Rolnicy mogą również złożyć wniosek o umorzenie całości lub części swojego zadłużenia. Wniosek taki powinien być dobrze uzasadniony wyjątkowym, losowym, niezwykle trudnym charakterem kłopotów finansowych rolnika ubiegającego się o taką ulgę. Wniosek składa się na piśmie w oddziale KRUS. Oczywiście KRUS podejmuje decyzje indywidualnie, po zbadaniu wszystkich przedstawionych okoliczności. W przypadku decyzji odmownej nie przysługuje, niestety, prawo odwołania się od niej do sądu powszechnego. (jš)

HVIEZDY O NÁS

STRELEC (23.11.-21.12.)

 Budeš plne zaujatý hmotnými problémami. Neboj sa, bude to stáť za to. Všetko iné musí počkať. Budeš mať šťastie v podnikaní a v bytových otázkach, ale musíš byť trpežlivý a nesmieš sa rozčúľovať. Koncom mesiaca sa ti naskytne možnosť zaujímať cesty do cudziny.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

 V centre pozornosti kozorôžcov bude manželstvo. Slobodní sa môžu rozhodnúť pre sňatok, zasa ženatí či vydaté sa môžu zbaviť obrúčky. V práci sa všetko vyvíja priaznivo, ale nezačínať budovať vzdušné zámky, aby si sa nesklamal.

VOVNÁR (21.1.-18.2.)

 Si unavený, vyčerpaný, strácaš sily, nič ťa nezajíma. V takomto stave možno ľahko urobiť chybu, ktorá môže mať dlhodobé následky. Práce ti neubudne, ale sa s ňou vyrovňaš. Možno prídeš na dobrý nápad, ktorý ti prinesie hmotný prospech.

RYBY (19.2.-20.3.)

 Bude to dobrý mesiac: milé stretnutia, zaujímavé pracovné plány a možno aj nejaká výhra. Tvoja životná situácia vyžaduje samostatné, rozhodné konanie. Nevnučuj však iným nasilu svoj názor, aby si nestrihal dobrých priateľov. Rozhladni sa okolo, možno uvidíš niekoho zaujímavého.

DARAN (21.3.-20.4.)

 Najväčšiu radosť zažiješ doma. Ak chceš v byte niečo zmeniť, snaž sa, aby bol útulný a teplý. Ak nemáš peniaze na väčšie investície, zmeň aspoň nejakú drobnosť a nezabudni na úsmev pre najbližších. To nič nestojí a urobí veľkú radosť.

DÝK (21.4.-20.5.)

 Môžeš stretnúť niekoho zaujímavého, čo bude mať vplyv na tvoj ďalší život. Nesmieš ju prehliadnuť a nevyužiť príležitosť na zoznamenie. Vďaka svojej energii sa ľahko vyrovňaš s pracovnými problémami a vyhneš sa aj finančným starostiam.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Máš plnú hlavu nápadov a plánov. Netrať čas na malichernosti a sústreď sa na veci dôležité a reálne. Manželské alebo partnerské spory ti môžu trochu roztriasť nervy, ale po čase, aj vďaka dobrým pomerom v práci, sa urovnajú aj vzťahy v rodine.

RAK (22.6.-22.7.)

Staneš sa centrom pozornosti. Neobávaj sa, môže ti to pomôcť v kariére, jednak vďaka iným ľuďom, ale aj vďaka vlastnej energii a nepoddajnosti môžeš dosiahnuť to, čo sa ti zdalo nemožné. Čaká ťa ešte veľa práce a úsilia, ale buď trpežlivý a vytrvalý

LEU (23.7.-23.8.)

V práci sa ti nakopilo mnoho povinností. Trochu sa ti uľaví, keď dokážeš presvedčiť nadriadených, že máš pravdu. Koncom mesiaca sa asi zlepšia tvoje finančné pomerky. Nová známosť nesplní tvoje očakávania. Rozmysli si, či sa máš vôbec angažovať.

PANNA (24.8.-23.9.)

Práca ťa unavuje a v súkromí hľadáš samotu a klud. Ale aj tak sa nevyhneš nepríjemným stretom. Tvoja známosť s osobou, ktorá nie je slobodná, ťa začína unávovať, ale nevieš, ako vybýdnuť z tejto situácie. Nezabúdaj na istú staršiu osobu, ktorá čaká na tvoju návštenu a pomoc.

UÁHY (24.9.-23.10.)

Úspech v práci, postup a všeobecné uznanie sú na dosah ruky. Budeš dostatočne dôsledný a vytrvalý, aby si to využil? Okolo teba sa veľa deje. Pozoruj všetko starostlivo, aby si nepremánil svoje šance. Prehľbj svoje kvalifikácie – je to tvoj najlepší kapitál.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Šťastie v láske a v hre, v práci uznanie a vyššie príjmy, čiže všetko výborne, ak si sám niečo nepokazíš. Drž na uzde svoj temperament a nedaj sa vyprovokovať niekomu, kto ti nie je naklonený. Čaká ťa cesta do zahraničia, ktorá môže veľa zmeniť v tvojom živote. (jš)

NÁŠ TEST

Aký ste vodič?

- Máte dojem, že sa môžete spoľahnúť na svoju pamäť?** Vždy – 1 bod; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Ked' si spomeniete na niektoré malé nepríjemnosti, nahneváte sa viac ako treba?** Vždy – 1 bod; často – 2 body; niekedy 3 body; nikdy – 4 body.
- Meníte svoje rozhodnutie?** Často – 2 body; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Ked' ste rozrušený, vykrikujete, dokážete sa niečím nadchnúť?** Často – 2 body; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Pristihol vás niekto, ked' ste sa rozprávali sami so sebou?** Často – 2 body; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Pri kolektívnej práci mávate nepríjemný pocit, že nie ste využitý?** Vždy – 1 bod; často – 2 body; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Ked' sa rozčúlite, poviete niečo, čo vás neskôr mrzí?** Vždy – 1 bod; často – 2 body; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Ste netrpežlivý, ked' vám niekto prikáže čakať?** Vždy – 1 bod; často – 2 body; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Trpíte nespavosťou, ľažko zaspávate?** Vždy – 1 bod; často – 2 body, niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.
- Skúsil ste niekedy porušiť príkazy na verejných miestach? (prejš na červenú a pod.)** Vždy – 1 bod; často – 2 body; niekedy – 3 body; nikdy – 4 body.

VYHODNOTENIE

32-40 bodov: Výborne! Ste vynikajúci vodič a dopravné nehody sa vám „vyhýbajú“

24-31 bodov: Ste celkom dobrý vodič, ale dávajte pozor, nehody neraz zapríčinia aj dobrí vodiči.

18-23 bodov: Nie je to dobré! Dávajte pozor, váš psychický stav môže ovplyvniť váš úsudok a potom môžete ľahko spôsobiť nehodu.

15-17 bodov: Nebezpečné! Musíte sa sústrediť. Přičasto riskujete. Za volantom sa to nevypláca.

Menej ako 15 bodov: Komentár je zbytočný. Nesadajte za volant auta, ani na motocykel. Majte súcit sami so sebou i svojimi blížnymi. (jš)

MENO VEŠTÍ

AGÁTA – rozhodné, milé svetlé a dôverné meno.

Žena s týmto menom pochádza buďto z roľníckej, robotníckej alebo remeselníckej viacdejnej rodiny. Je tmavovláška alebo tmavšia blondína a má veľké tmavohnedé, modré alebo sivé oči. Od najmladších rokov musí pracovať a pomáhať v domácnosti. Je domácky založená, od najmladších rokov je pravou rukou matky, ktorej pomáha v dome, stará sa o mladších súrodencov a zásobovanie domácnosti. Je solídna, pracovitá, energická, skrátka prísľub dobrej gazdinej.

Agáta je dôverčivá osoba, rada verí ľuďom. Možno práve preto veľmi intenzívne prežíva svoju prvú lásku, čo nezriedka má vplyv na jej ďalší život, ktorý nebýva vždy najšťastnejší. Je šikovná, priemerne vysoká a má peknú, súmernú postavu, o ktorú dbá, keďže má sklon k obezite. Má nadanie pre humanistické a nezriedka aj prírodné vedy. Veľmi ľahko sa učí cudzie jazyky. Keďže je systematická, usilovná, pracovitá a

vytrvalá, učí sa veľmi dobre a dosahuje znamenitý prospech. Učitelia ju dávajú iným za vzor ako dobrú žiačku. Často študuje na vysokej škole a pracuje ako lekárka, novinárka, knihovníčka bud' ošetrovateľka. V zamestnaní je svedomitá, dôkladná, nezítná a čestná. Spolupracovníci i nadzriadení si ju vázia a dôverujú jej, keďže sa na ňu môžu vždy spoľahnúť. Nikdy sa nestáruje, neobviňuje iných a nikomu nič nezávidí. Práve naopak, je vemi úslužná a kamarátska, ochotná pomáhať iným.

Agáta sa vydáva spravidla ako zrelá a ekonomicky samostatná žena. Obyčajne máva 2 – 3 deti, najčastejšie dcéry. Jej manželský zväzok nie je súčasťou najvydarenejší, ale vzhľadom na deti je takmer vždy trvalý. Je dosť dobre situovaná a často sa musí starať o rodičov. Ktokoľvek ju navštívi, zistí v jej domácnosti priam ideálny poriadok. Ako gazdiná je skromná, čistotná, dobre oblečená. Niekoľko máva ľahkosti so srdcom a pečeňou. Je šťastná až v neskorších rokoch. Dožíva sa posmerne vysokého veku a jej najšťastnejšie dni sú piatky. (js)

– Tak ako vo westernoch, Emile! Teraz prehovorí pušný prach...

Horár pristihne v lese pytliaka.

- Čo tu robíte?

- Ale viete, pán horár, chcel som sa zastreliť a trafil som zajaca.

* * *

- Miško, - pýta sa učiteľ, - povedz, prečo Jánošík bohatým bral?

- Pretože chudobným nebolo čo.

* * *

Príde Cigán k lekárovi a sťažuje sa na svoje slabé zdravie.

- Pán doktor, všetko ma bolí.

- A kde robíš?

- V kameňolome.

- Odkedy?

- Od zajtra.

* * *

Sedliak ide do mesta kúpiť rakvu pre svoju manželku, ktorá zomrela.

- Akú chcete, - pýta sa predavač, - z kovu alebo z dreva?

- Ktorá je lepšia?
- Tá z kovu vydrží dlhšie, ale tá z dreva je zdravšia.

* * *

- Je to pravda, Milan, - pýta sa Fero suseda, - že si včera chcel hrať v krčme o moju čest?

- Je... ale nemusíš sa báť, - smeje sa Milan, - nikto o ňu nemal záujem.

* * *

hovorí materinský jazyk, a nie otcovský?
- Ale veď vieš, kto ho viac používa, či nie?

* * *

Pýtali sa cigána, ako je to ďaleko z Detvy do obce Kriváň.

- Štyri kilometre, - informuje cigán, ale keď budete utekať, tak len dva.

* * *

V telefóne sa ozve ženský hlas:

- Juraj, mám pre teba radostnú správu. Budeme mať dieťatko!

- To je úžasné! A kto je pri telefóne?

* * *

- Je pravda, že Ďuro spadol do suda s vínom?

- Áno.

- A neutopil sa?

- Nie, len dvakrát zavolal syna, aby mu priniesol aj niečo malé pod Zub.

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keďto pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa ti snívala.

Kačica - tvoje zdravie sa pravdepodobne zhorší.

- Kalina - pozvanie na svadbu alebo na krstiny.

- Kanárik - väčšie finančné výdavky, dlžoba, poníženie

- Karty - nešťastná náhoda.

- Klenba - bystrosťou umu rozmnosi svoj majetok

- Kliešte - dostaneš sa do rúk nepriateľov.

- Klobása - jeden z tvojich odporcov ťa bude provokovať.

- Klystír - tvoje starosti rýchlo zmiznú.

- Kňaz - získaš vzácne čestné postavenie.

- Kniežací dvor - niekto niečo zamýšľa proti tebe.

- Koberec - musíš niečo ukryť.

Komáre - trápenie.

Kométa - spory a starosti.

Komorník - dobré zásobovanie, mnoho práce.

Kompót - hádka so susedom.

- Konkurz - bohatstvo alebo pýcha.

Kopa sena - dobré majetkové pomery.

Korále - čaká ťa utrpenie.

- Kotva - pôjdeš na neveľmi príjemnú cestu.

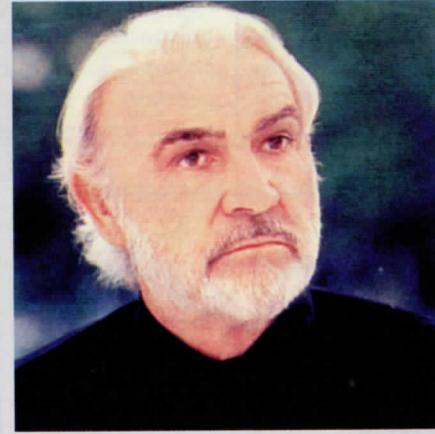
Križovatka - pochybnosti. (js)

TAJOMSTVO YETIHO ODHALENÉ? Legendárny snežný muž yeti je obyčajným hnedým medveďom, tvrdí japonský horolezec Makoto Nebuka po 12-ročnom výskume v Himalájach, o.i. v Nepále, Tibate a Bhútáne. Slovko „yeti“ znamená podľa horolezcovho výkladu skomoleninu tibetského slova „meti“, označujúceho himalájskeho medveda hnedého (*Ursus arctos*), ktorý je ohrozený živočíšnym druhom. Nebuka tvrdí, že pred niekoľkými rokmi sám fotografoval hlavu a laby metiho, ktoré uchovával jeden z nepálskych šerpov ako talizman. Yeti, záhadné stvorenie, spolovice človek, spolovice opica, žívi fantáziu ľudí už dlhé desaťročia. Expedície, ktoré mali snežného muža vypátrať, zorganizovali aj dva horolezci zvučných mien - Tirolčan Reinhold Messner a prvý pokoriteľ Mount Everestu sir Edmund Hillary. Výpravy sa skončili bez úspechu. Ukázalo sa, že yetiho skalp, ktorý priniesla Hillaryho expedícia, bol len podvrhom a preporovali ho z kozy.

ZOSTAL JEDEN STATOČNÝ Z preslávnej partie siedmich ochrancov mexických vidiečanov, filmových predstaviteľov v legendárnom westerne *Sedem statočných* (1960), dnes žije už iba Robert Vaughn (72). Dva dni pred koncom augusta totiž podlahol zápalu plúc vo veku 81 rokov americkej herec Charles Bronson (na snímke). Hoci vo vyše stovke filmov a seriálov stváraoval hlavne predstaviteľov drsných chlapíkov, vystupoval po boku takých hviezd, ako Gary Cooper, Katherine Hepburnová či Alain Delon. Jeho najslávnejšími filmovými úlohami zostane mlčanlivý svalovec Bernardo O'Reilly zo *Siedmich statočných*, harmonikár z kultového westernu *Vtedy na západe*, či nekompromisný Paul Kersey z trileru *Priarie zabít*, ktorý sa rozhodol sám pomstíť vraždu svojej manželky a dieňaťa, pretože polícia prípad odložila ako nevyriešený. Práve tento film urobil z vtedy už 43-ročného herca ozajstnú hviezdu. Rodiča Bronsonu, litovskí emigranti, sa do Ameriky vydali začiatkom 20. storočia zlepšiť úbohy rodinný rozpočet. Charles, v tom čase

CONNERY NA SLOVENSKU!

Slávny anglický herec a jeden z predstaviteľov „nesmrteľného“ agenta Jamesa Bonda 007 Sean Connery (na snímke), dostał spolu s hercom Klausom Mariom Brandauerom jednu z hlavných úloh vo filme Miloša Formana *Sviece dohorievajú*. Snímky sa ujala talianska produkcia a budú ju nakrúcať v Česku, ale aj na Slovensku. Autorom knihy, podľa ktorej vznikol scenár, je košický rodák Sándor Márai.

ešte Buchinsky, sa narodil ako jedenaste z pätnástich (!) detí chudobného baníka. Keď mal Charles desať rokov, jeho otec zomrel a on v šestnásťich po prvý raz sfáral s bratmi do bane. Honorár? Dolár za tonu uhlia. Nečudo, že ako mnoho jeho rovesníkov sa dostal na šikmú plochu a niekoľkokrát skončil na pári dní vo väzení za lúpežné prepadnutia. O to paradoxnejšie znie informácia, že napokon sa predsa len dostal na vysokú školu. Vyštudoval výtvarné umenie a neskôr aj herectvo. Svoje priezvisko si „poameričil“ v roku 1954. Posledné roky svojho života prežil po boku o 43 rokov mladšej publicistky Kim Weeksovej, keďže jeho prvá manželka, Jill Irelandová, zomrela pred niekoľkými rokmi na rakovinu.

GOTT ELEKTRIKÁROM. Populárny český spevák a viacnásobný držiteľ titulu Zlatý slávik Karol Gott (na snímke), ktorý v deň svojich 64. narodenín prekonal mozgovú mŕtvicu, sa už záračne zotavil a teraz sa dokonca vracia k svojmu pôvodnému povolaniu elektrikára. Teda aspoň na filmovom plátne. Režisér Zdeněk Troška mu totiž ponúkol úlohu v pokračovaní komédie *Kameňák*, ktorú Karel bez vähania prijal. Zdeněk bol prvým režisérom, povedal „božsky“ Kája, ktorý mi zveril veľkú úlohu v českom filme a dvojrolo u v rozprávke *Z pekla šťastie*. Veril mi, že to zvládнем, a ja tomu verím, že mi napíše peknú úlohu.

ROZPRÁVKY MADONNY. Človek si všetko musí urobiť sám. Najprv vysvitne, že Hollywood už nevie vyrobiť poriadny film, takže sa spolu so svojím mužom Guyom Ritchiem musí sama unúvať pred kamерu. Teraz sa zasa musí postarať o kultúru detskej knihy. Keď sa totiž Madonna raz pri rodinnom výlete zastavila v knihkupectve, bola zhrozená: Všade len Barbie! Grimmovci, Andersen, Wilde trčia v najspodnejšej poličke zabudnuté. Popoluška, Snehlulienka a samé „slepice.“ Sú len jednoducho krásne, ulapí si ich princ, a ony sa chčú vydať. Proste, šit, tak sa Madonna (na snímke so synom Roccem) vyjadriala v rozhovore pre časopis Times. Napísala teda knihu rozprávok *Anglické ruže*, ktorá vyšla približne v sto krajinách. Počiatočný náklad knížky bol milión kusov, čiže viac ako svetoznámy príbeh o Harry Potterovi. V Európe stojí Madonnina kniha asi 13 euro, teda je dosť drahá.

NAFUKOVACÍ KOSTOL. V britskom grófstve Esher vyrástol za pár minút plastový kostol (na snímke). - Dbali sme na každý detail, - vráví vynálezca Mike Gill, ktorý 14 metrov vysoký kostol s nafukovacími lavicami, organom a krucifixmi pôvodne vytvoril ako reklamný pútač pre nočné kluby. Teraz slúži pre nedeľné bohoslužby. (pk)

V Podviku

V Repiskách-Bryjovom Potoku

SLOVENSKÉ NÁHROBKY NA NAŠICH CINTORÍNOCH

Foto: P Kollárik, A. Klukošovská a J. Špernoga

V Kacvíne

V Podsrní

Zátišie s potokom v Jablonke. Foto: P. Kollárik

DRUKARNA

Towarzystwa Słowaków w Polsce

Zrealizujemy Twoje Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.

31-150 Kraków
ul. św. Filipa 7
tel. (0-12) 632 66 04
tel./fax (0-12) 634 11 27
e-mail: zg@tsp.org.pl

Oferujemy:
jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2,
skład komputerowy,
kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995 ...	10,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VI</i> , (rocznik), Kraków 1999 ...	10,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VII</i> , (rocznik), Kraków 2000 ...	10,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VIII</i> , (rocznik), Kraków 2002 ...	10,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.IX</i> , (rocznik), Kraków 2002 ...	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga,	
<i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka,	
<i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Świata wybór poezji</i> , Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999....	20,00 zł
<i>Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta</i> , Kraków 2001,	
II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł
<i>Antologia współczesnej poezji słowackiej</i> , Kraków 2002, w przekładach Bohdana Urbankowskiego	15,00 zł
Julian Kwiek, <i>Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957</i> , Kraków 2002	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788

e-mail: zg@tsp.org.pl

nr konta: Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100